

ØKONOMISKE OVERSIGTER ¹⁾

1. Juli 1918—1. April 1921

Ved

Einar Cohn.

III. Forbrugsregulering og Priser.

I Fortsættelse af de Bestræbelser for at lette Kulimporten, der havde givet sig Udslag i den i Juli 1917 fremkaldte Nedgang i Fragtraterne (56. Bd. S. 170), gik Indenrigsministeriet et Skridt videre og gav med Finansudvalgenes Tilslutning under ³⁰/₁₀ 1917 Tilsagn om, at Staten, dersom Prisen paa Importørernes herværende usolgte Lagre af engelske Kul eller Koks, ved fremtidige Fragt- (Assurance-) Nedsættelser faldt med større Beløb end Importørernes Fortjeneste og 10 % af Kostprisen (Indkøbspris, Fragt, Assurance og de Omkostninger, som Indenrigsministeriet godkender), enten vilde overtage de paagældende Beholdninger til nævnte Kostpris med Fradrag af 10 % eller vilde godtgøre Importøren Tabet ved Varens Fald ned under denne Grænse.

Efterhaanden som det lykkedes de Allierede at bekæmpe Undervandsbaadene, og Sejladsen paa Nordsøen blev mindre

¹⁾ Fortsat fra 59. Bd., S. 466.

ØKONOMISKE OVERSIGTER ¹⁾

1. Juli 1918—1. April 1921

Ved

Einar Cohn.

III. Forbrugsregulering og Priser.

I Fortsættelse af de Bestræbelser for at lette Kulimporten, der havde givet sig Udslag i den i Juli 1917 fremkaldte Nedgang i Fragtraterne (56. Bd. S. 170), gik Indenrigsministeriet et Skridt videre og gav med Finansudvalgenes Tilslutning under ³⁰/₁₀ 1917 Tilsagn om, at Staten, dersom Prisen paa Importørernes herværende usolgte Lagre af engelske Kul eller Koks, ved fremtidige Fragt- (Assurance-) Nedsættelser faldt med større Beløb end Importørernes Fortjeneste og 10 % af Kostprisen (Indkøbspris, Fragt, Assurance og de Omkostninger, som Indenrigsministeriet godkender), enten vilde overtage de paagældende Beholdninger til nævnte Kostpris med Fradrag af 10 % eller vilde godtgøre Importøren Tabet ved Varens Fald ned under denne Grænse.

Efterhaanden som det lykkedes de Allierede at bekæmpe Undervandsbaadene, og Sejladsen paa Nordsøen blev mindre

¹⁾ Fortsat fra 59. Bd., S. 466.

farefuld, faldt Assurancepræmierne og dermed Fragterne. Kulfragten blev (jfr. 56. Bd., S. 221) i Juli 1917 nedsat fra 210 til 110 Kr., og nedsattes under $21/1$ 1918 yderligere til 97 Kr. pr. Ton, i Slutningen af Juli 1918 til 77 Kr., den $6/11$ 1918 til 50 og efter Vaabenstilstanden yderligere den $26/11$ 1918 til 40 Kr. pr. Ton. I Juni 1919 sattes Maximalfragten til 35 Kr. og ved Udgangen af Juli til 30 Kr., hvilken Rate bibeholdtes til Fragtnævnets Ophør i Oktober 1920. Ved Nedsættelsen i November 1918 til de 40 Kr. blev Statens fornævnte Garanti effektiv, hvorfor Indenrigsministeriet til Godtgørelse af lidte Tab¹⁾ paa Til lægsbevillingsloven for 19^{18/19} (Rigsdagstidende 19^{18/19}, B, Sp. 2419) søgte 250 000 Kr., der kom til Udbetaling i dette og følgende Finansaar.

Til Værn mod Risikoen ved Skibenes Ophold i de engelske Havne blev der derimod ved Indenr. Bkg. $14/10$ 1918, jfr. Bkg. $25/4$ 1919, oprettet en „Reguleringskasse for Overliggedagspenge“, i hvilken Importørerne kunde indmelde sig, saaledes at det tillodes dem at lægge Bidraget til Reguleringskassen (oprindelig 3 Kr. pr. indskibet Ton) til deres Maximalpris²⁾.

De her i Landet gældende Priser saavel som de Foranstaltninger, der blev truffene med Hensyn til Begrænsningen i Forbruget af Kul og Kokes m. v. samt af Gas og Elektricitet var naturligvis iøvrigt afhængig af Forholdene paa

¹⁾ En Række Forhandlinger i Efteraaret 1918 mellem Kulimportørerne og Den overordentlige Kommission om Oprettelsen af et Garantifond mod Tab ved Fald i Kulpriserne førte ikke til noget Resultat, da der ikke kunde opnaas Enighed om den Stilling, Virksomheder, der importerede til eget Brug, skulde have i Ordningen. Man akviescerede derefter ved Statens Garanti af $20/10$ 1917, der altsaa viste sig at blive af ringe Omfang, og som bortfaldt $20/6$ 1920.

²⁾ Ved Indenr. Bkg. $15/10$ 1918, $28/4$ og $12/12$ 1919 forhøjedes paany den i Detailhandelen tilladte Maximalfortjeneste, hvorhos Bkg. $2/6$ 1919 tillader en 2° Forhøjelse til Svindgodtgørelse paa Kul m. v., der har været under Transport her i Landet, jfr. i det hele Bkg. $20/6$ 1920, der kodificerer de hidtil gældende Regler.

det engelske og i mindre Grad paa det tyske Kulmarked. Det skal saaledes anføres, at efter at den engelske Regering i Begyndelsen af 1917 faktisk havde overtaget Driften af Kulminerne, fastsattes der saavel Minimumsexportpriser som Maximumskvantiteter. Hertil kom, at the Coal-Controller fra Januar 1918 forlangte £ afregnede efter Guldpunktkurs, hvilket Krav først frafaldtes i Maj 1919, da £-Kursen her var over Pari; desuden paalagdes der Exporten til Danmark (men ikke til noget andet Land) fra Marts 1918 10 Kr.'s Extraafgift pr. Ton, og denne Afgift, der senere forhøjedes til 15 Kr., bortfaldt først fra Nytaar 1919; formentlig indførtes den som Modvægt mod vore høje Smørpriser.

Engros-Priserne i Kjøbenhavn viser da følgende Bevægelser:

		Newcastle Kul; Kr. pr. Ton.		
		1917	1918	1919
Januar	Kvartal	89.00	160—150	147—132
April	—	190—255	160—161	132—141
Juli	—	164—171	157—161	135—128
Oktober	—	160—165	181—150	131—145

For 1920 angives Prisen ved Begyndelsen af Aaret til 140 Kr.; til 260 Kr. ca. 1. November, 130 Kr. ultimo December og ca. 75 Kr. ved Udgangen af Februar 1921.

Bevægelsen i disse Priser afspejler dels de foran omtalte Ændringer i Fragtraterne, dels — og dette gælder navnlig Aaret 1920 — de meget urolige Arbejdsforhold¹⁾ i de engelske Gruber; af disse Forhold bestemmes endvidere Tilførslerne hertil og derigennem de skiftende Rationeringsbestemmelser.

Saaledes blev mod Slutningen af 1918 Kulknapheden i Storbritannien saa stærk, idet den formindskede Produktion ikke kunde dække det hjemlige Forbrug, at der i Be-

¹⁾ Jfr. i det hele den af Grosserer-Societetets Komité udgivne „Handelsberetning“ for de paagældende Aar samt „Kulforholdene i Danmark 1914—20“, udg. af Statens Kulfordelingsudvalg 1921.

gyndelsen af November udstedtes Forbud mod Udførsel af Kul fra Skotland til neutrale Lande og i Begyndelsen af December kom et lignende Forbud mod Udførsel fra England. Disse Forbud varede til midt i Januar 1919. Samtidig betød Vaabenstilstanden og Revolutionen i Tyskland, at Tilførslerne fra dette Land i stort Omfang svigtede. Saaledes modtog vi fra Storbritannien i Maanederne Okt. 1918 — Februar 1919 inkl. 374 000 Ton Stenkul mod 421 000 i de samme fem Maaneder af det foregaaende Aar og fra Tyskland 140 000 Ton mod 299 000 T.

Allerede under $^{16}/_{10}$ 1918, jfr. Bkg. $^{28}/_{12}$ 1918, havde Indenrigsministeriet paabudt en Lukketid for Teatre o. l. til Kl. 10, for Beværtninger til Kl. 11 og for Butikker og Lagre til Kl. 6 de fire første Dage af Ugen, Fredag Kl. 7 og Lørdag Kl. 9. Og ved Bkg. $^{19}/_{3}$ 1919 blev det forbudt at anvende Kul og Koks i Damp- og Sugegasanlæg, forsaavidt der fandtes Dieselmotorer, som kunde yde den fornødne Energimængde. Men mod den lysere Tid kunde de strenge Lukkebestemmelser mildnes og ved Lov $^{1}/_{4}$ 1919, jfr. Indenr. Bkg. $^{3}/_{4}$ 1919, tillodes det paany Butikker og Lagre at holde aabent 1 Time længere; ved Indm. Bkg. $^{21}/_{7}$ 1919 gaves der de øvrige her nævnte Virksomheder ligeledes en Times længere Aabningstid. Dette sidste stod i Forbindelse med de meget rigelige Tilførsler af Kul og Koks, som var hjemkomne i Foraars- og de første Sommermaaneder 1919 og som medførte, at Indm. ved en anden Bkg. $^{21}/_{7}$ 1919 tillod Husholdninger m. fl. til Opvarmingsbrug at sikre sig 1 Aars Forbrug, medens Bkg. $^{13}/_{9}$ 1917 kun tillod $^{1}/_{2}$ Aars. Men netop samtidig var der udbrudt Minearbejder-Strike i Yorkshire, og da den ved Udgangen af August sluttede, indtraadte et andet Forhold, der ligeledes stærkt formindskede vore Kultilførsler. Den engelske Tømmerkontrolør forlangte nemlig, at danske Skibe, der hentede Kul i England og ønskede Bunkers, til Gengæld skulde sejle Træ fra Østersøen til England til ret lav Maximalfragt. Dette vilde vi først ikke gaa ind paa, og de

danske Skibe maatte derfor blive liggende i ca. 6 Uger i de engelske Havne paa et Tidspunkt, da der var rigelig med Kul til Export. Til Slut maatte vi dog give efter. Men nu udbrod der, i Slutningen af September, almindelig Jernbanestrike og al Udførsel af Kul og Koks blev forbudt. Striken varede kun en Uge, og Afskibningerne kom saa efterhaanden i Gang igen. Endvidere paavirkede vore hjemlige Havnestriker den regelmæssige Forsyning. Men samtlige disse Forhold medførte, at Indm. ved Bkg. ^{19/9} 1919 paany satte Bestemmelserne om $\frac{1}{2}$ Aars Forsyning i Kraft, ved Bkg. ^{21/10} og ^{31/10} 1919 forbød Anvendelse af udenlandsk Brændsel til forretningsmæssig Tørring eller Konservering af Kartofler og Grønsager, og ved Bkg. ^{27/10} 1919 paabød en Lukketid for Teatre til Kl. 10^{1/4}, Beværtninger Kl. 11 og Butikker og Lagre til Kl. 6 (Fredag 7 og Lørdag 9). Ved Lov ^{30/3} 1920 om Tidspunktet for Lukning af Butiker og Lagre jfr. Indm. Bkg. ^{27/4} 1920, forlængedes disses Aabningstid for Tiden indtil ^{1/10} 1920 med 1 Time.

Ved Overgangen til Aaret 1920 opstod der paany betydelige Forsyningsvanskeligheder ved at de engelske og navnlig de skotske Kulminearbejdere forlængede Juleferien langt ind i Januar Maaned. Da Importen fra Amerika, af hvilket man havde ventet sig en Del, dels paa Grund af Striker derovre, deis paa Grund af §-kursens store Stigning, blev betydningsløs og da Tysklands Udførselsevne var ringe og helt ophørte efter Spa-Overenskomsten i Juli 1920, var der saaledes i det hele Grund til Bekymring og til streng Sparsommelighed. En indenrigsministeriel Meddelelse af ^{12/2} 1920 peger indtrængende herpaa. Men hertil kom et andet Forhold: Under de Foranstaltninger, der af det i December 1919 nedsatte Valutaraad ønskedes truffet til Bedring af vor Handelsbalance, var ogsaa en Indskrænkning af Kultilførslerne. Det blev derfor af Valutaraadet efter Forhandling med den overordentlige Kommission bestemt kun at give Valuta til Kul, der hjemførtes paa Fragtnævnets Dam-

pere (ogsaa for at undgaa at der kom Kul hertil, der havde betalt den meget højere Fragt i det aabne Marked, og hvis Pris frygtedes at skulle trække den almindelige Pris med op). Bestemmelsen fik ikke større Betydning, dels fordi England samtidig nedskar Exporten meget stærkt (der var saaledes tiltænkt Danmark 60 000 Ton pr. Maaned, medens Fragtnævnet mente under gunstige Forhold at kunne hjemsejle 200 000 Ton pr. Maaned), dels fordi der paany ved Udgangen af Marts udbrød Havnestrike i Kjøbenhavns Havn, der varede i 6 Uger. Men alt i alt var Tilstanden en saadan, at Indenrigsministeriet under $\frac{23}{2}$ 1920 udstedte to Bkg., der stærkt indskrænkede Forbruget af Gas og Electricitet. Saaledes skulde Teatrene lukke en Dag om Ugen; Beværtninger, hvis Lukketid sattes til Kl. 10 $\frac{1}{2}$, maatte ikke servere varm Mad efter Kl. 9; Kirker, Ventesale, Danselokaler m. v. maatte ikke opvarmes til over 10 $^{\circ}$ C. etc. Kommunalbestyrelserne skulde drage Omsorg for, at Gas- og Elektricitetsforbruget gik ned til $\frac{2}{3}$ af hvad det havde været paa samme Tid i 1913. Lysreklamer maatte ikke brænde, Butiksvinduer ikke oplyses.

Hen ad Sommeren steg imidlertid Udførselen af Kul fra Storbritannien. Da Priserne samtidig undergik en overordentlig Stigning, jfr. foran, bl. a. under Frygten for ny Grubestrike, medførte dette, at Importørerne foretog store Indkøb og hyppigt yderligere drev Priserne op ved at konkurrere mod hinanden. Indenrigsministeriet henstillede da i Juni 1920 til de store Forbrugergrupper at foretage organiserede Indkøb og forlængede ved en Bkg. $\frac{29}{6}$ 1920 igen Forsyningsperioden for udenlandsk Brændsel; til Opvarmning fra $\frac{1}{2}$ til $\frac{1}{4}$ Aar, medens en anden Bkg. af s. D. bemyndigede i Hovedstaden Magistraten, ellers Amtmændene, til at fastsætte Maximalpris for udenlandsk Brænde, ved en tredje Bkg. af s. D. kodificeredes de gældende Regler for Bidragene til Reguleringskassen, Maximalfortjeneste m. v. Der opnaaedes imidlertid ikke Enighed om Fællesindkøb, bl. a. fordi der allerede, før Forhandlingerne herom paabegyndtes, var

sluttet for saa store Partier¹⁾, at Spørgsmaalet havde tabt i praktisk Betydning. Den engelske Kulstrejke udbrød den 16/10 og sluttedes 5/11 1920. Men samtidig satte Faldet i Verdenskonjunkturerne ind; Efterspørgselen for og Forbruget af Kul mindskedes; vi var desuden vel forsynede gennem Sommerens Import, og der var derfor ingen Grund til at opretholde Restriktionerne længere, hverken med Hensyn til Forbrugskvantiteter eller Pris. Ved Indm. Bkg. 16/12 1920 bestemtes det derfor, at Teatre o. l. kunde spille hver Aften; de skulde lukke Kl. 10¹/₂, men kunde erholde Tilladelse til to Aftener i Ugen at slutte ¹/₂ Time senere; Beværtninger skulde lukke Kl. 12 og Butikker og Lagre som hidtil Kl. 6, 7 og 9; dog at Kommunalbestyrelserne kunde give Tilladelse til, at de holdtes aabne en af Ugens første fire Hverdage til Kl. 7. Endelig ophævedes ved Indm. Bkg. 10/1, jfr. Bkg. 11/4 1921, Bestemmelserne i Bkg. 29/6 1920 om Begrænsningerne i Forbruget af og Prisberegning for udenlandsk Brændsel, saaledes at Reguleringskassen for Overliggedagspenge traadte i Likvidation og Statens Kulfordelingsudvalg ophævedes. Ved Bkg. 22/1 1921 ophævedes endvidere Bestemmelserne om Indskrænkninger i Forbruget af Gas og Elektricitet (Bkg. 9/5, 2/8 og 17/12 1917 og 23/2 1920), med Undtagelse af Lukkebestemmelserne i fornævnte Bkg. 16/12 1920. Ved Bkg. 22/3 1921 ophævedes Forbudene i Bkg. 21/10 og 31/10 1919 mod Anvendelse af udenlandsk Brændsel til Tørring af Kartofler m. v. Ved Lov 1/4 1921 forlængedes Lukketiderne i Bkg. 16/12 1920 forsaavidt angik Butikker og Lagre med 1 Time, medens Lukketiden for Teatre og Beværtninger efter Bkg. 16/12 1920 bevaredes uforandret.

Med Hensyn til den hjemlige Brændselsproduk-

¹⁾ Navnlig havde Statsbanerne sluttet for overordentlig store Kvanta; da dette var sket til Toppriser, vakte Købene stærkt Røre og medførte gentagne Forhandlinger i Folketinget.

tion¹⁾ skal anføres følgende: Ved Indm. Bkg. ⁶/₉ og ¹⁹/₁₀ 1918, jfr. Bkg. ⁵/₄ 1919, paalægges det samtlige Landets Skove og Plantager ved en Brændehugst, hvis Omfang for hver enkelt Ejendoms Vedkommende fastsættes af Brændselsnævnet, at fremskaffe ialt 10 ⁰/₀ mere Brænde end normalt, d. v. s. end Gennemsnittet af Aarene 19¹²/₁₃—19¹⁴/₁₅. Der skulde saaledes i Vinteren 19¹⁸/₁₉ fremskaffes ca. 800 000 m³ Brænde, mod 1400 000 m³ i 19¹⁷/₁₈ og 700 000 m³ normalt. Bkg. af ¹⁹/₁₀ 1918 indeholder endvidere de sædvanlige detaljerede Regler om Hugsten, Priser, Fremskaffelse af Arbejdskraft m. v. samt om Fordelingen af det producerede Brænde, jfr. 57. Bd. S. 398. Ved Lov ¹/₄ 1919 forlængedes Brændselsloven af ²⁰/₄ 1917 (²⁰/₃ 1918) til ¹/₁₁ 1919. Indenrigsministeren havde foreslaaet Loven forlænget til ¹/₄ 1920, men Landstinget ændrede denne Dato til ¹/₁₁ 1919. Til Gengæld blev der paa Indenrigsministerens Foranledning i Loven indført en Bestemmelse, der paalagde Brændselsnævnet at gøre Indstilling til Indm. i betimelig Tid, forsaavidt Forholdene maatte udvikle sig saaledes, at Pligthugst i Vinteren 19¹⁹/₂₀ maatte anses for ønskelig. En saadan Indstilling fremkom i August og blev Grundlag for Lov ³¹/₁₀ 1919 om Afvikling af Brændselsloven samt om Foranstaltninger til Befolkningens Forsyning med Brænde af Hugst 19¹⁹/₂₀. Situationen med Hensyn til Tilførsel af

¹⁾ Ved Bkg. ²⁷/₂ 1919 ophævedes Bkg. ³⁰/₃ 1918 om Forpligtelse for Lokomobilejere til at stille deres Maskiner til Raadighed for Brændselsproduktion. — Ved Bkg. ²/₄ 1919 ophævedes Bkg. ¹⁸/₆ 1917 om Forbud mod Afbrænding af St. Hans-Blus. — Ved Bkg. ¹⁵/₄ 1919 ophævedes Bkg. ²/₂ 1918 om Forpligtelse til eventuelt at stille Spormateriel til Raadighed for Brændselsproduktionen. — I Rigsdagstidende 19¹⁸/₁₉, B, Sp. 1061, findes en Oversigt over de Kvanta Brænde, Tørv og Brunkul, Staten laa inde med pr. ¹⁵/₂ 1919; herefter var der svensk Brænde for 5¹/₂ Mill. Kr., paa hvilke der forventedes et Tab af godt 2 Mill. Kr., dansk Brænde for ¹/₂ Mill. Kr., Tørv for ca. 3 Mill. Kr. og Brunkul for godt 1 Mill. Kr.

udenlandsk Brændsel, jfr. foran, medførte nemlig paa den ene Side, at man maatte anse en Ordning for den indenlandske Brændselsproduktion for nødvendig, paa den anden Side var Tilstanden dog en saadan, at denne Ordning kunde træffes under lempeligere Former end for de foregaaende Aar. Loven tilsikrer derfor Kommunerne fortrinsvis Ret til i 19^{20/21} at købe af indtil 60 0/0 af de Mængder Brænde, de havde købt i 19^{19/20}, hvorfor det paalægges Skovejerne i Vinteren 19^{19/20} at hugge indtil 60 0/0 af de Brændemængder, som den pligtige Hugst for hver Ejer i 19^{18/19} udgjorde, medens det paa den anden Side i Modsætning til før nu var tilladt at hugge ud over det pligtige Kvantum. Der er altsaa ikke her, som tidligere, Tale om, at der for hele Landet skal fremskaffes en bestemt Mængde Brænde, der repareres ud over samtlige Skovejere, og hvorved det kan blive nødvendigt at fastsætte det pligtige Kvantum paa Trods af forstmæssige Hensyn, hvilket Kvantum derefter i sin Helhed skulde afleveres; den ny Ordning gør hele Kontrolapparatet meget simplere og Loven ophæver Brændselsnævnet fra senest ^{1/11} 1920 samt giver nærmere Regler for Afviklingen af de i Henhold til de tidligere Brændselslove foretagne Expropriationsforretninger m. v. Endvidere ophæver Loven Bestemmelserne om Expropriation af Skov, Moser og Brun-kulslejer, Udskrivning af Arbejdskraft og Køretøjer til Brændselets Tilvejebringelse og Transport samt tvungen Indkvartering af de udskrevne Arbejdere. Ved Indm. Bkg. ^{8/11} 1919 fastsættes derefter de nærmere Regler for Hugsten, Maximalpriser m. v., hvorhos Bkg. ^{21/1} 1920 fastsætter, at Stødbrænde (i Modsætning til tidligere) nu ikke kan medregnes i den pligtige Hugst. Imidlertid var Forholdene i Efteraaret 1920 med den engelske Kulstrikke m. v. ikke af en saadan Art, at Regeringen turde lade Brændselslovgivningen¹⁾ ophøre, og ved Lov ^{1/11} 1920 fastsattes derfor

¹⁾ Forhandlingerne om denne Lovgivning var stærkt politisk præget: Oppositionen mod den radikal-socialistiske Regering vilde i For-

følgende Bestemmelser vedrørende Befolkningens Forsyning med Brænde i 19²⁰/₂₁: Der skal i Vinteren 19²⁰/₂₁ fremskaffes et samlet Kvantum Brænde for hele Landet af Størrelse som det ved Pligthugsten i 19¹⁹/₂₀ producerede. Dog skal dette Kvantum fordeles paa de enkelte Ejendomme med Hensyntagen til Ejendommenes Ydeevne og Egnens Brændselsfattigdom. De i 19¹⁹/₂₀ indførte friere Forhold havde nemlig mange Steder medført en Hugst af et Omfang saa stort, at man fra forstkyndig Side ansaa det for uforvarligt ikke ved den ny Hugst at tage Hensyn hertil; ogsaa af denne Grund blev det paany forbudt at hugge mere end det pligtige Kvantum undtagen med særlig Dispensation. Ved Indm. Bkg. ²⁰/₁₁ 1920, jfr. Bkg. ¹/₁₀ 1920 og særskilt for de sønderjydske Landsdele Bkg. ¹⁶/₁₂ 1920, fastsattes de nærmere Regler for Hugsten, om Maximalpriser, om Leveringspligten til Kommunerne, idet disse er berettigede til at erholde det samme Kvantum fra den enkelte Skovejer, som hans pligtige Leverance til samme Kommune udgjorde i 19¹⁹/₂₀. Det manglende maa dækkes andetsteds fra, idet Kommunerne inden ³¹/₁₂ 1920 skal have fremsat deres Begæring om Brænde; hvis Skovejeren ikke selv kan forskaffe sig den fornødne Arbejdskraft til at fremskaffe Brændet, kan Administrationen gøre Levering til de paa-gældende Kommuner afhængig af, at de — eventuelt ved at føre Betingelsen videre til Brændemodtagerne i Kommunen — selv stiller den fornødne Arbejdskraft til Raadighed. Tilsvarende Bestemmelser fandtes ikke i Loven af ³¹/₁₀ 1919,

aaret 1919 ikke tillade denne Lovgivnings Forlængelse længere end til ¹/₁₁ 1919, prægede derefter Loven af ³¹/₁₀ 1919 imod Indenrigsministerens Betæneligheder i stærkt afviklende Retning, hvorefter den ny Regering ved Loven ¹/₁₁ 1920 gik tilbage til det gamle System med samlet Pligthugst og ingen Ret til Hugst ud over denne; dog ophævedes Brændselsnævnet, og Administrationen, i hvilken Rigsdagen havde taget Del gennem Repræsentanter i Nævnet, blev rent embedsmæssig, en Ordning, der foranledigede alvorlige politiske Debatter.

medens de tidligere Love paa dette Punkt jo gik meget videre, idet de gav Indenrigsministeren Bemyndigelse til at paalægge Kommunerne Udskrivning af Arbejdskraft. Ved Indm. Bkg. ²⁵/₁ 1921 standsedes Pligthugsten, forsaavidt de fra Kommunerne modtagne Bestillinger var fyldestgjort, og de Skovejere, der iflg. Bkg. ²⁶/₁₁ 1920, § 28, havde Ret til at forlange, at Staten skulde overtage den Del af deres Pligthugst, de ikke selv kunde afsætte, fik en Frist paa 8 Dage fra ²⁶/₁ 1921 til at fremsætte deres Forlangende.

Efter foreliggende Oplysninger, og forsaavidt man kan gaa ud fra, at de i Lovgivningen forudsatte Mængder virkelig er blevne producerede, skulde følgende Oversigt kunne opstilles:

Produktionen af Brænde.		
Normal (19 ¹² / ₁₃ —19 ¹⁴ / ₁₅ gjnst.)	700 000 m ³
Pligtig Hugst:		
Aaret (Vinteren) 19 ¹⁶ / ₁₇	1700 000 —
— — 19 ¹⁷ / ₁₈	1400 000 —
— — 19 ¹⁸ / ₁₉	800 000 —
— — 19 ¹⁹ / ₂₀	450 000 —
— — 19 ²⁰ / ₂₁	450 000 —

De i Lovgivningen fastsatte Priser var for Bøgebrænde, aftagen i Skoven paa sædvanlig Salgsplads:

Kr. pr. Rummeter	¹² / ₁₀ 1917	¹⁹ / ₁₀ 1918	⁸ / ₁₁ 1919	²⁶ / ₁₁ 1920
Klov (1 rm = 0,75 m ³)	14	16	18	22 ¹ / ₂
Knudebrænde (1 rm = 0,70 m ³)	11	12	13	16
Fagot (1 rm = 0,60 m ³)	12	13	14	17 ¹ / ₂
Knippel (1 rm = 0,55 m ³)	7	7	8	10

De anførte Datoer henviser til de paagældende indenrigsministerielle Bekendtgørelser, hvor Priserne for andre Arter af Brænde findes anført.

Ved Indm. Bkg. ¹³/₁₂ 1918 om Handel med Tørv m. m. fastsattes Regler for Befolkningens Forsyning med

Tørv i Aaret $1/7$ 1919— $30/6$ 1920, i alt væsentligt i Overensstemmelse med de gældende Bestemmelser, jfr. 57. Bd., S. 399. Det var herefter tilladt private Husholdninger og Kommuner (til deres Beboere eller til deres Institutioner) inden $25/1$ 1919 at sikre sig deres Forbrug for det kommende Aar gennem Bestillinger hos Tørveproducenterne. Disse skulde derefter inden $1/2$ 1919 give Amtfordelingsinstitutionen Meddelelse om, hvor stor deres forventede Produktion i 1919 vilde blive og hvor meget de alt havde solgt paa Bestilling. Resten kunde Fordelingsinstitutionen disponere over, og den skulde inden $15/2$ 1919 meddele Producenten, hvor meget den ønskede at overtage. Det øvrige kunde Producenten sælge frit til den gældende Maximalpris. Det af Fordelingsinstitutionerne overtagne Kvantum fordeltes til de Husholdninger og Kommuner, der ikke havde kunnet dække deres Forbrug ved Bestillinger hos Producenterne i Henhold til fornævnte Regler, samt til Bagerier, Mejerier, Kirker, Hospitaler m. v., der sammen med de Private, der ikke havde kunnet dække deres Forbrug, paa dertil fremlagte Lister skulde indgive deres Bestilling gennem Kommunerne. Hvis en Producent ikke fuldt ud udnytter sin Mose, kan Brændselsnævnet expropriere den og fastsætte Betalingen for Udnyttelsen; Adgangen til denne Fastsættelse ophævedes dog ved Indm. Bkg. $26/5$ 1920. De efter Bkg. $13/12$ 1918 gældende Maximalpriser for Tørv producerede i 1919 er 26 Kr. pr. Ton paa Mose og 32 Kr. ved Jernbanestation eller Havn indenfor 4 km fra Mose, og 75 Øre pr. km derudover. Vand- og Askeindholdet tilsammen maa højst gaa til 45 $\%$, derefter falder Maximalprisen med 60 Øre for hver $\%$; omvendt stiger den 60 Øre for hver $\%$, Vand og Aske tilsammen udgør under 40. Som Godtgørelse til Forhandleren ved Videresalg maa beregnes $2\frac{1}{2}$ Kr. pr. Ton + afholdte Transportomkostninger. Det tilsvarende Tal var i Bkg. $27/11$ 1917: 2 Kr., medens engros-Priserne var de samme; ved Bkg. $27/2$ 1918 og $13/12$ 1918 gaves der der-

hos Forhandlere, der solgte til Forbrugere, Ret til yderligere hertil ialt at lægge 1 Øre pr. kg for Partier under 1 Ton. Den tilsvarende Bestemmelse i Bkg. ^{27/11} 1917 tillader Forhandlere ved direkte Salg til Forbrugere (ved Transport direkte fra Mose til Forbrugere) at lægge 2 Kr. pr. Ton til engros-Priserne (26 og 32) ud over de afholdte Transportomkostninger. Ved Indm. Bkg. ^{1/12} 1919 forhøjedes de fornævnte 32 Kr. til 34 Kr.; for Tørv producerede i Sommeren 1920 fastsattes ingen Maximalpris, idet der ikke i Afviklingsudvalget kunde naas den fornødne Majoritet af 7 af de 8 Medlemmer for Indenrigsministerens Forslag om Maximalpriser og Fordelingsregler, hvorefter Forslaget i Henhold til Afviklingsloven forelagdes Rigsdagen og forkastedes af Landstinget ^{25/3} 1920 (Rigsdagstidende 19^{19/20}, A, Sp. 6083). Derimod stadfæstedes ^{28/6} 1920 et omtrent samtidig med Bekendtgørelsen forelagt Lovudkast, hvorved genindførtes de tidligere gældende Bestemmelser om Brændselsnævnets Ret til Expropriation af Moser, Tørvjord, Spormateriel m. v., der var bortfaldet ved Udløbet af Loven af ^{20/4} 1917 (^{20/3} 1918). Loven, der udløb ^{31/10} 1920, kom dog saa sent, at den ikke skønnedes at faa stor Betydning og samtlige øvrige regulerende Pris- og Fordelingsbestemmelser var jo bortfaldne med Landstingets Forkastelse af Forslaget til Bekendtgørelse, men da Priserne paa udenlandsk Brændsel ved Begyndelsen af Vinteren 19^{20/21} faldt stærkt samtidig med at Forsyningerne blev rigelige, tabte Spørgsmaalet om det indenlandske Brændsel den store (ogsaa politiske) Interesse, der havde knyttet sig til det.

Den samlede Produktion i Sæsonen 1918 ansloges til 2^{1/4} Mill. Ton (4500 Mill. Stk.) Tørv, mod 1^{1/3} Mill. Ton i 1917, ca. 1^{1/3} Mill. Ton i 1919, godt 2 Mill. Ton i 1920 og normalt ca. 800 Mill. Stk. Der synes at foreligge Bevislighed for (jfr. f. Eks. Rigsdagstidende 19^{19/20}, A, Sp. 6109), at Fastholdelsen af en ikke-forhøjet Maximalpris i 1919 foranledigede denne Tilbagegang i Produktionen, idet Prisen, efter som Arbejds løn m. v. steg, ikke

gjorde Produktionen tilstrækkeligt lønnende. Baade var man navnlig fra Byforbrugernes Side interesseret i den lave Maximalpris og samtidig ønskede Landbrugerne at holde Prisen nede, for derigennem at søge at lægge et Pres paa de Arbejdslønninger, der kunde opnaas i Moserne og som havde en naturlig Tendens til at trække de øvrige Landarbejderlønninger op. Men efterhaanden som den politiske Situation tilspidsede sig, fremkom der indenfor Oppositionspartierne Strømninger, der gik imod de anførte mere praktiske Betragtninger, og som tilstræbte Maximalprisernes Ophævelse. Heraf blev disse Partiers Stilling i Brændselsnævn og Rigsdag prægede, hvorved der partimæssigt opstod en Del Uensartethed, der naturligvis alter udnyttedes i den politiske Diskussion.

Ved Indm. Bkg. ²²/₉ 1919 afløstes de i Henhold til Bkg. ¹¹/₇ og ²²/₁₂ 1917 for de enkelte Lejer fastsatte Priser for Brunkul med en fælles Maximalpris (25 Kr. pr. Ton med 1950—2200 Varmeenheder og derefter med Varmeevne stigende Priser), samtidig med at det blev forbudt at sælge eller transportere paa Jernbane Brunkul med under 1950 Varmeenheder. Ved Bkg. ¹⁹/₁₀ 1920 forhøjedes Maximalprisen med 65 Øre pr. Ton og ved Bkg. ⁴/₁ 1921 ophævedes Maximalprisen og alene Forbud mod Afsætning og Transport af de daarligste Brunkul bevaredes.

Medens Indførselen af Petroleum i Aaret 1917 endnu havde været paa 35 400 Ton mod godt 80 000 Ton i 1913, blev Indførselen i 1918 ialt kun 11 000 Ton, hvoraf de ca. 3500 i Marts Maaned og praktisk talt Resten i December Maaned. De 3500 Ton var indbefattet i den „Julegave“, som U. S. A. venligst betænkte Danmark med, medens Indførselen i December 1918 skyldtes Handelsoverenskomsten af September med U. S. A. De 3500 Ton muliggjorde at genoptage Uddelingen af Petroleumsmærker til Husstande, om end indenfor meget snævre Grænser, idet Brændselolienævnet ved Cirk. ²⁵/₃ 1918 tilstillede Kommunalbestyrelserne et Antal Liter-Mærker, som disse kunde

uddele saavel til Belysnings- som til Kogebrug. Mærkerne fremsendtes i et Antal, der svarede til 10 0/0 af det Antal Husstande, der ikke havde elektrisk Lys; endvidere saa mange Mærker, at der kunde uddeles Petroleum til Kogebrug efter Husstandens Størrelse i Overensstemmelse med tidligere gældende Regler, saaledes at Husstande paa 1—2 Personer fik 2 Liter pr. Maaned, Husstande paa 3—5 Personer 4 Liter og Husstande paa over 5 Personer 6 Liter pr. Maaned. Herved blev dog kun disponeret over en ringe Del af det indkomne Kvantum; Resten forbeholdtes til Belysning i Vinteren 19^{18/19}. Til Tærskning af Høsten 1918 uddeltes galizisk Petroleum og Spindelolie, ialt henholdsvis 1200 og 200 Ton, paa den Maade, at Kommunalbestyrelserne efter Brændselsolienævnets Anvisning købte Olien og videresolgte den til saadanne Landbrugere, der ikke kunde faa tærsket undtagen ved Hjælp af Petroleumsmotorer. I Oktober og November Maaneder 1918 var Belysningsrationen pr. Husstand 1 Liter maanedlig, i December, da de nye Tilførsler kom, forhøjedes den til 3 og i Januar til 8 Liter, samtidig med at Uddelingen til Motorer og til teknisk Brug atter paabegyndtes i Januar Maaned. Ved Indm. Bkg. ⁴/₂ 1919 ophævedes Rationeringen for alt Forbrug i Husstande og til teknisk Brug (Hærdning, Afvaskning af Typer m. m.), idet det samtidig paalagdes de Handlende kun at udlevere disse Forbrugere et Kvantum, der skønnedes at svare til den paa-gældende Kundes normale Forbrug. Derimod opretholdtes Rationeringen til Motorbrug, indtil den sammen med de fornævnte Regler ophævedes ved Indm. Bkg. ²⁶/₃ 1919.

Prisen for Petroleum (Standard White) var ved Begyndelsen af Aaret 1918 Kr. 76,60 pr. 100 kg fob Kjøbenhavn i Fade, ved Begyndelsen af 1919: 68 Kr.; ved Begyndelsen af 1920: 39 Kr., men ved Aarets Slutning paa Grund af de stærkt stegne Tankskibsfragter 83 Kr.

Med Hensyn til de øvrige Belysningsmidler¹⁾ skal det

¹⁾ Ved Justitsm. Bkg. ¹⁸/₇, ²⁷/₇, ¹⁰/₈, ²⁸/₁₂ 1918, ³¹/₃, ²⁰/₆, ²⁰/₁₂ 1919 og ²⁸/₁₂ 1920 fastsattes brandpolitimæssige Bestemmelser om An-

anføres, at der ligesom tidligere for Vinteren 19^{18/19} var planlagt en Fordeling af Tran, hvoraf Landbrug paa under 1 Td. Hrtk. skulde kunne faa indtil 5 kg, medens Landbrug paa 1—4 Tdr. skulde have indtil 10 kg Sennopsolie, da man ikke mente at kunne disponere over Tran nok ogsaa til dem. Iøvrigt var det Forudsætningen, at Carbidlamper anvendtes i videst muligt Omfang. Imidlertid medførte Fremkomsten af Petroleum saa tidligt paa Vinteren 19^{18/19}, at der kun blev ringe Brug for disse vanskeligt anvendelige Belysningsmidler, saaledes at Staten kom til at ligge med betydelige Mængder af dem saavel som af dertil indrettede Lamper¹⁾.

Det er anført i foregaaende Oversigt, at Mærkeordningen for Carbid allerede var ophævet fra ¹/₁ 1918; fra ¹/₃ 1919 ophævedes endvidere Maximalprisen og Carbid-Nævnet, jfr. Indm. Bkg. ¹/₃ og ²⁷/₈ 1919. Hvad endelig angaar Tjære²⁾ fastsattes der ved Indm. Bkg. ¹¹/₇ 1918 Maximalpris paa mindre Partier i Tilslutning til Bkg. ¹⁹/₄ 1918, medens Prisen af Værk ved Bkg. ²¹/₁ 1919 nedsattes fra 390 til 190 Kr. pr. Ton og Priserne for mindre Partier i Overensstemmelse hermed. Naar Prisen ved Bkg. ²¹/₁ 1919 kunde nedsættes saa stærkt, laa dette i, at den tidligere Pris var fastsat under Hensyn til, at den Tjære, der udvandt af de tyske Kul, i Henhold til Handelsoverenskomsterne med Tyskland skulde tilbageleveres til en Pris af 19 Kr. pr. Td. (à 215 kg), altsaa ca. 90 Kr. pr. Ton, medens Produktionsprisen betingede ca. 200 Kr. (Kulprisen × 1,25). Denne Underpris maatte saa udlignes i den Pris, Gasværkerne fik ved Salg her i Landet, hvorved

vendelse af Kalcium-Carbid (Acetylen) til Motorbrug samt i Gasværker, Lamper, Lygter og Kogeapparater.

¹⁾ Jfr. Opgørelsen for ¹⁵/₂ 1919 i Rigsdagstidende 19^{18/19}, B, Sp. 1061, hvor Lampekontoen ansættes til ca. 55 000 Kr., Trankonto til 660 000 og Carbidkonto til 1 657 000 Kr.

²⁾ Vedrørende Tagpap og Tagtjære, se nedenfor under Bygningsmaterialier.

fremkom Prisen paa 390 Kr. pr. Ton. Da der endvidere tidligere skulde fremskaffes 4 0/0 Tjære af de tyske Kul, men efter 1/12 1918 kun 2 0/0, og da Tilførslerne af tyske Kul samtidigt gik ned, kunde den ved Bkg. 19/4 og 10/5 1918 indførte Rationering ophæves, og blev fra 21/1 1919 afløst af et Tilsyn fra Brændselsolienævnets Side med Gasværkernes Tjæreproduktion. Sidstnævnte Bkg. ophævedes 21/9 1919, hvorefter Tjæreforbrug og -handel var fri her i Landet, medens Udførselsforbudet først hævedes 3/12 1920.

Indførsel af Benzin vestfra fandt ikke Sted i 1918, sydfra kom ca. 100 Tons om Maaned. Da andre Brændselsmidler (Calcium Carbid osv.) trods Forsøg ikke lod sig anvende¹⁾, gik Motorkørslen ud paa Efter-Sommeren i staa, og den Kodificering af de gældende Regler, der fandt Sted ved Indm. Bkg. 21/8 1918, fik saaledes indtil videre ringe praktisk Betydning. Ved Bkg. 11/9 1918 forhøjedes Prisen fra 1.10 til 1.60 Kr. pr. kg, medens Prisen paa Raabenzol forhøjedes med 20 Øre pr. kg fra 1.10 til 1.30 Kr. ved Bkg. 10/10 1918. Ved Indm. Bkg. 16/12 1918 tillodes det i Julen 1918 ligesom det foregaaende Aar, trods Forbudet i Bkg. 21/8 1918, Motorkøretøjer at køre Søn- og Helligdage samt i Tiden fra Kl. 9 til Kl. 11 1/2 Aften, saaledes at de i Stedet for at være i Garage Kl. 9 1/2 først behøvede at være dette Kl. 12. I Begyndelsen af det ny Aar var Tilførslerne fra U. S. A. paa samme Maade som for Petroleums Vedkommende saa vidt igang igen, at disse Regler kunde sættes i Kraft paany ved Indm. Bkg. 5/2 1919 samtidig med, at Forbudet for Motordrosker mod overhovedet at køre over 15 km bort fra Hjemstedet ophævedes. Kort forinden (Indm. Bkg. 21/1 1919) var Salg af Benzin i Kvanta paa under 1 kg frigivet, medens større Kvanta maatte udleveres Forbrugere efter Anvisning fra Benzin-

¹⁾ Ved Bkg. 11/12 1918 ophævedes de i Bkg. 21/8 1918 fastsatte Indskrænkninger for Kørsel med Motorvogne, forsaavidt disse dreves med Calcium Carbid eller Elektricitet.

nævnet. Men allerede ved Bkg. ²²/₂ 1919 kunde samtlige regulerende Bestemmelser for Handelen med og Forbruget af Benzin, Benzol m. v. ophæves, og det samme skete med Maksimalpriserne paa disse Varer ved Indm. Bkg. ¹²/₃ 1919.

Grundlaget for *Kornordningen*¹⁾ i Høstaaret 19¹⁸/₁₉ blev givet allerede ved Kornloven af ²⁰/₃ 1918. Der er i foregaaende Oversigt (57. Bd., S. 423) gjort nærmere Rede for denne Lov og for dens Forhold til Kornloven af 1917. Der skal derfor her kun mindes om, at Loven af 1918 ogsaa fastsætter Afleveringstvang samt Jordværdien som Ligningsgrundlag (jfr. Indm. Cirk. ¹/₆ og ⁹/₇ 1918), men at efter Loven af 1918 det pligtige Kvantum stiger med Ejendommens Størrelse, idet Ejendomme under 3000 Kr. Jordværdi var ligningsfri, medens der efter Loven af 1917 skulde afleveres lige meget af smaa og store Ejendomme. Den i 1917-Loven indeholdte Forbeholdsret genfindes ikke i Loven af 1918, hvorimod efter sidstnævnte Lov den Landbruger, der ikke kan opfylde sin Leveringspligt, skulde anmelde dette til det kommunale Nævn; der paahvilede ham derefter, naar han havde gjort dette Forbehold gældende, Afleveringspligt for al det af ham avlede Korn, med Undtagelse af nærmere fastsatte Kvanta til Saasæd og Hestefoder. I Kornloven for det følgende Høstaar 19¹⁹/₂₀ af ¹⁹/₉ 1919²⁾ kunde Afleveringsbestemmelserne mildnes meget. Den ¹²/₇ 1919 var Handelsoverenskomsten med U. S. A. bortfaldet, og herefter turde man regne med de fornødne Tilførsler af Foderstoffer. Der blev derfor ikke Tale om gennem Kornloven at fremskaffe Foder til Husdyr. Men selv om man ventede saa længe som muligt med at ud-

¹⁾ Med Hensyn til administrative og tekniske Enkeltheder samt til Ordningen i det slesvigske Afstemningsomraade henvises til Ernæringsraadets (Statens Brødkornsadministrations) aarlige Beretninger til Indenrigs- (Landbrugs)ministeriet.

²⁾ I denne Lovs § 13 fastsættes Bestemmelser for Jorbrugere, der ikke havde opfyldt deres Leveringspligt efter Loven af 1918, om Pligt til Efterlevering m. v., jfr. Indm. Cirk. ²⁷/₉, ²⁹/₁₀ og ¹²/₁₂ 1919.

færdige Loven, havde Forholdene dog ikke klaret sig saa vidt, at man turde undlade at træffe Foranstaltninger til at sikre Befolkningen det fornødne Brødkorn, og det er da dette Kornloven af 1919 tilsigter. Den fastsætter derfor Afleveringspligt af al Rug og Hvede og, for ikke at præmiere Undladelse af at have dyrket Brødkorn, Pligt for Jordbrugere, der ikke har dyrket mindst $\frac{1}{16}$ af deres Agerjord med disse Kornsorter, til at aflevere saa meget Vaarkorn, at den samlede Aflevering bliver 2 hkg Korn for hver 1000 Kr. Jordværdi¹⁾, idet dog den ligningsfri Jordværdi i disse Tilfælde sættes op til 10 000 Kr. Der tillades Fradrag til Saasæd og, i Lighed med, hvad der var Tilfældet i Kornloven af 1918, Ret til Fradrag i Vaarkornsl levering for Dyrkning af Sukkerroer (for Dyrkning paa mere end 8 % af Agerjorden gives et Fradrag af 1 hkg Korn for hver 85 Ctnr. Roer ud over Avlen paa de nævnte 8 % af Jorden). Endvidere indrømmer Loven Fradragsret for Dyrkning af Cikorierødder, jfr. Indm. Bkg. ¹⁴/₁₁ 1919. Men for positivt at stille Brødkornsdyrkerne bedst og for at imødekomme et gennem Krigsaarene gentaget Krav fra Landbrugets Side om Erstatning i Foderemner for det Korn, Landbruget skulde aflevere, fastsætter Loven, at de Jordbrugere der inden ⁷/₁₀ 1919 fremsætter Begæring derom overfor de kommunale Kornnævn, kan faa indtil 20 hkg Rug og Hvede ombyttet kg for kg med Majs, Byg eller Hvedekliid eller med Kager i et Kvantum, der beregnes efter Kagerens Pris i Forhold til Majsprisen. De 20 hkg Vintersæd, for hvilke Ombytning saaledes tilsikres, svarer til, at der ikke hvilede Leveringspligt for Vaarkorn paa de første 10 000 Kr. Jordværdi. Vaarkorn, der leveres ifølge ovennævnte Bestemmelser, kunde ikke kræves ombyttet. Betalingen for det Korn, der ikke ønskedes eller ikke kunde ombyttes, sættes til 30 Kr. pr. 100 kg, eller 4 Kr. mere

¹⁾ Ved Indm. Bek. ¹⁵/₁₁ 1919 gives Bestemmelser for Berigtigelse af Jordværdien.

for Vinter- og 7 Kr. mere for Vaarsæd end ved Kornloven for 1918, hvorved dog maa bemærkes, at Kornloven af 1919 fastsætter, at den i Kornloven for 1918 omhandlede Godtgørelse af 1 Kr. pr. 100 kg skal efterbetales, selv om der ikke er indgaaet til Statslagrene 7 Mill. hkg Korn af Avlen 1918. Der indgik netto 6.8 Mill. hkg, hertil kom hvad der af Landbrugere var solgt som Saasæd til Landboforeninger eller iøvrigt leveret mod Fradragsret (jfr. ovenfor), saaledes at det samlede afleverede Kvantum blev 7.3 Mill. hkg.

Ved Lov ⁴/₁₁ 1919 fastsattes Ombytningsret for al det Korn, der var ønsket ombyttet. Det viste sig nemlig, at der i alt — ogsaa efter at Ombytningsretten var udvidet, jfr. nedenfor — kun forlangtes ombyttet 1.4 Mill. hkg Korn, skønt Ombytningen af de berettigede første 20 hkg Vintersæd var beregnet alene at skulle beslaglægge 2¹/₂ Mill. hkg Majs og Kager. Men Høsten i 1919 havde været god, Landmændene var maaske nok uvillige til at have Besvær med Ombytningen og var ikke sikre paa Kvaliteten af Ombytningsvarerne, Udsigterne for Flæskeproduktionen var daarlige, og sidst, men ikke mindst: man ventede fra visse Sider et Fald i Majsprisen. Det vilde da være fordelagtigere at tage de 30 Kr. og siden købe Majs i det aabne Marked. Dette blev imidlertid en Skuffelse, thi Majsprisen steg. De nærmere Regler for Ombytningen findes i Indm. Bkg. af ²²/₉ og ⁶/₁₂ 1919, idet sidstnævnte Bkg. udvider Ombytningsretten, da det viser sig, at de Kvanta Foderemner, der er til Disposition, ikke paa langt nær er beslaglagt ved de i Henh. til førstnævnte Bkg. indgaaede Ombytningsbegæringer. Spørgsmaalet om Handelen med Majs og Oliekager m. v., der omhandles i § 6 i Kornloven af 1919, skal iøvrigt blive nærmere behandlet nedenfor under Omtalen af Foderkorn og Foderstoffer. Her skal det endnu nævnes, at Handelen med Korn ud over det, der skulde afleveres til Staten, nu blev fri (Lovens § 10), med Undtagelse af dansk Korn til Sprit og Øl, hvilket senere

nærmere skal blive omtalt. Endvidere ophæves Ernæringsraadet og afløses af „Statens Brødkornsadministration“, med Bibeholdelse af Statslagre, Amtsnævn og kommunale Nævn.

Endelig stadfæstede Kongen under $^{10/9}$ 1920 den sidste af Krigsaarenes Kornlove, gældende for Høstaaret 19²⁰/₂₁. Iflg. denne Lov skal Jordbrugerne aflevere til Statens Lagre al Rug og Hvede, undtagen hvad der anvendes til Saasæd i egen Bedrift og hvad der lovligt er afhændet som Saasæd (Landbrugsmin. Bkg. $^{17/7}$ 1920). Der fastsattes en Afleveringspris paa 43 Kr. pr. 100 kg, varierende med den hollandske Vægt, en Bestemmelse, der har været megen Diskussion om, men som ikke findes i tidligere Kornlove. Den skulde tjene til at sikre, at Kornet blev behandlet saa godt som muligt af Jordbrugerne, men fra de Egne, hvor lavvægtig Rug avledes, var man imod den og havde indtil nu kunnet holde den ude. Da endvidere den Majs, der blev udbuddt, da Loven forelagdes, og noteredes i 37 Kr., ansaas for mindre værdifuld, tilsikrede Loven Jordbrugerne en Efterbetaling for deres Rug og Hvede svarende til en eventuel Forskel mellem de 37 Kr. og den gnstl. Majspris i Tiden til $^{1/5}$ 1921. Ind- og Udførsel af Brødkorn var forbudt. Da Staten havde overtaget al Rug og Hvede, var Udførselsforbudet af mindre praktisk Interesse. Men Indførselsforbudet belød saa meget desto mere, fordi Verdensmarkedets Priser mod Slutningen af Høstaaret for Hvede gik under den Pris af 60 Kr., som Staten solgte Hveden til for indtil 1. April at skaffe delvis Dækning for Nedsættelse af Rugprisen til 15 Kr.; efter nævnte Dato skulde Prisen forhøjes til 25 Kr. Dette skete dog ikke (Lov Nr. 161 af $^{31/3}$ 1921). For Udførsel af Byg og Havre gjaldt der et betinget Udførselsforbud, idet Udførselstilladelse af Landbrugsministeren blev givet imod Erlæggelse af en Afgift, der fastsattes efter Forholdet imellem Prisen paa disse Kornsorter og paa Majs, jfr. Landbrugsmin. Bkg. $^{28/9}$ og Justitsmin. Bkg. $^{30/9}$ og $^{11/10}$ 1920. Disse Udførselsafgifter og de Beløb, man haabede at faa ind ved fra Statslagrene

at udføre det Kvantum Rug og Hvede, som ikke medgik til Befolkningens Forsyning, forudsattes at skulle dække Kornlovens Udgifter ved Nedsættelse af Rugprisen ud over hvad der indgik ved den forhøjede Hvedepris. Dette naaedes dog ikke paa Grund af Høstens Lidenhed og paa Grund af, at Verdensmarkedets Kornpriser kort efter Lovens Vedtagelse begyndte deres Fald. Loven ophæver de kommunale Nævn, men bibeholder Amtsnævn og Statslagre, samt ophæver Brødkornsadministrationen, der erstattes med et Udvalg under Landbrugsministeriet. Som anført, var det Hensigten at Rugprisen fra $\frac{1}{4}$ 1921 skulde stige til 25 Kr. Ved Lov Nr. 161 af $\frac{31}{3}$ 1921 blev dog Forhøjelsen fastsat til kun $17\frac{1}{2}$ Kr. indtil $\frac{1}{6}$, derefter 25 Kr. til $\frac{1}{8}$ 1921, fra hvilken Dato Kornloven iflg. Lov $\frac{31}{3}$ 1921 udløber.

Med Hensyn til Aflevering¹⁾ af Kornet i den her behandlede Periode skal iøvrigt anføres følgende: Den nærmere herhen hørende Udvikling af Bestemmelserne i Kornloven af 1918 findes i Indm. Bkg. $\frac{11}{7}$ 1918, jfr. Cirk. $\frac{7}{12}$ 1918, om Aflevering og Opfodring af samt Handel med Korn. Da man fra det foregaaende Aar havde Erfaring for, at Aftærskningen gik trent, og da det i Høstaaret 19^{18/19} — bl. a. og især under Hensyn til at man for at sikre Landets Forbrug af Chllisalpeter overfor Ententen havde maattet indgaa paa at levere 100 000 t Korn til Norge, hvilken Forpligtelse det ganske vist senere lykkedes at blive befriet for — var nødvendigt for Administrationen saa snart som muligt at forskaffe sig Kendskab til, hvor meget Korn der kunde disponeres over, paabyder den anførte Bkg. tillige Afleveringsfrister (en Fjerdedel inden $\frac{1}{11}$ 1918 og Halvdelen inden Aarets Udgang, samt Resten inden $\frac{1}{4}$ 1919, senere ved Indm. Bkg. $\frac{30}{11}$ 1918 endog skudd

¹⁾ Godtgørelsen til Statslagerindehaverne fastsattes for 19^{18/19} til 75 Øre pr. 100 kg pr. Maaned i de første to Maaneder, derefter 50 Øre; i 19^{19/20} til henholdsvis 85 og 60 Øre, for 19^{20/21}: 50 Øre een Gang for alle samt 2 Øre pr. Dag med Tillæg af Rente (0.025 % pr. Dag) af det Beløb, hvormed Kornets Indkøbspris oversteg 26 Kr.

frem til $\frac{1}{3}$ 1919; jfr. Indm. Cirk. $\frac{21}{1}$ 1919). For de Jordbrugere, der ikke kunde opfylde deres Leveringspligt, og som derfor skulde aflevere hele deres Avl med Undtagelse af det til Hestefoder og Saasæd fornødne, fastsættes ligeledes Aftærskningsfrister, for at den Kontrol, Nævne¹⁾ skulde føre med disse Jordbrugeres Bedrift snarest gørligt kunde hæves. Om Afleveringen til Statslager og Kontrollen hermed, og om Opfodringsforbud indeholder Bkg. i det hele de samme Regler som var gældende for det foregaaende Aar. Bkg. fastsætter endvidere, at naar en Jordbruger havde fyldestgjort sin Leveringspligt og ønskede at sælge Vaar-Korn, skulde han tilbyde Ernæringsraadet det. Var Raadet ikke Køber, kunde han frit sælge Kornet²⁾ til en Højestepris af 28 Kr. pr. 100 kg.

Ved Indm. Bkg. $\frac{21}{7}$ og $\frac{5}{8}$ 1919 gentoges Fodrings- og Omsætningsforbudet for Høstaaret 19¹⁹/₂₀, og ved Bkg. $\frac{22}{9}$ 1919, jfr. Bkg. $\frac{9}{3}$ 1920, udformedes de i Kornloven 1919 indeholdte Regler om Aflevering af Kornet nærmere, hvorhos der fastsættes Bestemmelser om Udstedelse af Anvisning paa Foderstoffer, hvis Ombytning var ønsket, eller af en Tillægsanvisning paa 4 Kr. ud over de 26 Kr., som Statslageret betalte kontant, hvis Ombytning ikke ønskedes. Disse Anvisninger udstedtes af de kommunale Nævn mod Forevisning af Statslagerkvitteringen. Under Hensyn til den lempeligere Ligning m. v. fastsætter Bkg. ikke Aftærskningsfrister, hvorimod Indm. Bkg. $\frac{8}{7}$ 1920 fastsætter, at alt Korn, der i Henhold til Kornloven af 1919 skal afleveres til Statslager, skal være afleveret inden $\frac{1}{8}$ 1920.

For Høstaaret 19²⁰/₂₁ forbød Landbrugsmin. Bkg. $\frac{17}{7}$

¹⁾ Ved Lov Nr. 199 af $\frac{1}{4}$ 1919 tilsikres der Nævnene Godtgørelse for deres Arbejde.

²⁾ Ved Indm. Bkg. $\frac{17}{9}$ 1918 gaves tilsvarende Regler for Handel med Bælgsæd (Højestepris 70 Kr.). Bkg. ophæver samtidig de for Handel med Bælgsæd hidtil gældende Regler i Bkg. $\frac{8}{2}$ og $\frac{11}{3}$ 1918. Ved Bkg. $\frac{8}{10}$ 1918 gaves lignende Regler for Handel med Kogearter (Højestepris 100 Kr.). Ved Bkg. $\frac{4}{4}$ 1919 ophævedes de to Bkg. af $\frac{17}{9}$ og $\frac{8}{10}$ 1918.

1920 al Handel med Rug og Hvede af Høsten 1920 og Bkg. ²⁸/₇ 1920 gentog Opfødringsforbudet for disse Kornsorter, jfr. Bkg. ¹¹/₁₀ 1920, for at intet skulde blive foregrebet overfor den Ordning, man maatte anse det fornødent at træffe med Hensyn til en Kornordning i Høstaaret. Ved Landbrugsmin. Bkg. ¹¹/₉ 1920 udformes de i Kornloven af ¹⁰/₉ 1920 indeholdte Afleveringsregler, i alt væsentlig som for det foregaaende Aar, idet man, som anført, trods Ønsket om at indskrænke Administrationen det mest mulige, ikke turde løbe den Risiko at ophæve Statslagerinstitutionen.

I de foregaaende Bemærkninger er Spørgsmaalet om den saa betydningsfulde Handel med Saasæd holdt ude, idet særlige Bestemmelser her har været gældende. Ved Indm. Bkg. af ¹³/₇ og ¹/₈ 1918 fastsattes det saaledes, at Landboforeningerne hos Jordbrugere og Jordbruger hos Jordbruger kan sikre sig den for Udsæden i 19¹⁸/₁₉ fornødne Saasæd, idet den Jordbruger, der har købt Saasæd, skulde aflevere saa meget mere Korn til Statslager og den, der havde solgt Saasæd, kunde kræve et tilsvarende Fradrag i sin Leveringspligt. Der tillodes en Overpris af 3 Kr. for Vinter- og 8 Kr. for Vaarsæd pr. 100 kg. I Sammenhæng med de i disse Bkg. indeholdte Bestræbelser for at sikre den til den kommende Høst fornødne Saasæd forud for den øjeblikkelige Forsyning staar Bestemmelserne i Indm. Bkg. ⁷/₈ 1918, der paabyder Sælgeren af en Ejendom at efterlade til Køberen det til Saasæd (og Hestefoder) fornødne Kvantum Korn. Denne Bkg. ophævedes ved Bkg. ²⁶/₆ 1920. Ved Indm. Bkg. ¹⁸/₇ 1919 tillodes Handel med Saasæd for det næste Høstaar under Forbehold af de Bestemmelser, der maatte blive truffet i den kommende Kornlov, og de to fornævnte Bkg. ophævedes. Kornloven for dette og følgende Aar bestemmer, at Jordbrugerne skal aflevere al Rug og Hvede med Undtagelse af, hvad der anvendes til Udsæd (i egen Bedrift eller solgt til andre). Nogen Extraaflevering for Købere af Saasæd som i Kornloven af 1918 genfindes ikke. Nogen nærmere Regel ses

iøvrigt ikke at være fremkommen for Høstaaret 19^{19/20}. Kornloven emaneredes saa sent, at den meste Handel med Saasæd til Rug og Hvede var forbi, og Byg og Havre var jo kun subsidiært inddraget under dette Aars Ligning. For Høstaaret 19^{20/21} fastsætter Landbrugsmin. Bkg. ^{17/7} 1920 paa lignende Maade Bestemmelse om, at Handel med Saasæd maa finde Sted under Forbehold af Reglerne i den kommende Kornlov. Endvidere paabyder denne Bkg., at Saasædsforretninger inden ^{1/12} 1920 til Landbrugsministeriet skal indsende specificeret Fortegnelse over deres Købere og Sælgere og de omsatte Kvanta samt Restbeholdninger.

	Høstaarene		
	19 ^{18/19}	19 ^{19/20}	19 ^{20/21}
Dansk Korn indgaaet paa Statslager	Tons	Tons	Tons
Rug	272 165	276 331	260 010
Hvede	157 531	130 575	169 841
Byg	162 549	7 180	253
Havre og Blandsæd m. v.	134 063	3 158	116
Tils....	726 308	417 244	430 220
Beholdning (Høstaarets Begyndelse)			
Rug	31 966	40 480	40 672
Hvede	26 513	17 187	2 608
Byg	19 937	2 204	—
Havre og Blandsæd m. v.	13 004	38	—
Majs	3 955	2 978	—
Tils....	95 375	62 887	43 280
Udenlandsk Korn tilført			
Rug	10 000	6 036	—
Byg	20 165	—	—
Majs	11 818	82 795 ¹⁾	—
Tils....	41 983	88 831 ¹⁾	—

I Henhold til Kornlovens Bestemmelser indgik oven anførte Kvanta Korn i Høstaarene 19^{18/19}—19^{20/21} til Statens Lagre; desuden angiver Tabellen Ernæringsraadets (Brødkorns-

¹⁾ Hertil kommer 686 t Klid og 70 721 t Oliekager.

administrationens) Beholdninger ved Høstaarenes Begyndelse samt de til Statslagrene indgaaede Kvanta fremmed Korn.

Om Anvendelsen af disse Kornmængder skal følgende anføres. I de tre heromhandlede Høstaar var det aarlige Rugforbrug til Brød og Mel henholdsvis 247 000, 243 000 og 247 000 t, hvortil i Aaret 19^{18/19} kom 33 000 t Byg, der forarbejdedes til Mel. Hvedeforbruget var i 19^{18/19}: 158 000, i 19^{19/20}: 141 000 og 19^{20/21} 140 000 t, jfr. dog nedenfor vedrørende Rationeringens Ophør. Udleveringen af Kornet fra Statslagrene og Rationeringskortsystemet var i det hele i disse Aar uforandret det samme som i Høstaaret 19^{17/18}, jfr. 57. Bd., S. 410. De nærmere Regler for Udleveringen findes for Høstaaret 19^{18/19} i Indm. Bkg. ^{12/7} 1918, og for de to følgende Aar i Indm. Bkg. ^{30/9} 1919 og ^{14/9} 1920. Reglerne om Melets Sammensætning findes i Indm. Bkg. ^{27/8} 1918¹⁾, hvorefter Bygget atter tages ind i Rugbrødsmelet, saaledes at Reglerne bliver de samme som i Bkg. ^{8/9} 1917. Ved Bkg. ^{27/1} 1919 fjernedes, for at skaffe Byg til Gryn og Klid til Mælkeproduktionen, al Kliddet og en Del af Bygget, saaledes at f. Eks. 100 kg groft Rugbrødsmel fremstilledes af 88 kg Rug og 15 kg Byg. Endelig toges alt Bygget bort ved Indm. Bkg. ^{21/2} 1919, hvorefter 100 kg Rugbrødsmel fremstilledes af 103 kg Rug, halvsigtet af 110 kg Rug og Sigtebrødsmel af 133 kg Rug. Ved Bkg. ^{30/9} 1919 forbedredes yderligere Melets Kvalitet, idet 100 kg halvsigtet og Sigtebrødsmel maatte udmales af henholdsvis 118 og 143 kg Rug. For Hvedemelet var Udmalingsprocenten stadig 70 (100 kg Mel af 143 kg Hvede). Ved Landbrugsministeriets Bkg. ^{13/9} 1920 fornyedes disse Formalingsregler for Høstaaret 19^{20/21}.

Med Hensyn til Priserne for Melet skal følgende anføres. I Henhold til § 14 i Kornloven af ^{20/3} 1918 be-

¹⁾ Ved Bkg. ^{4/7} 1919 ophævedes denne Bkg.'s § 6 vedrørende Anvendelse af Opfejning i Møller, og ved Bkg. Nr. 429 af ^{15/8} 1918 ophævedes Paabudet i Bkg. ^{21/1} 1918 om at blande Grynmel i Hvedemel.

Maximalpriser paa Mel fra Mølle i Kr. pr. 100 kg.

	Bkg. 27/6 1918	Bkg. 12/11 1918	Bkg. 26/6 1919	Bkg. 31/7 1919	Bkg. 20/9 1919	Bkg. 13/10 1920	Bkg. 31/3 1921	Bkg. 20/4 1921
Groft Rugbrødsmelet	8.00	9.00	12.00	12.00	17.45	18.00	21.10	21.65
Halvsigtet Mel	10.85	11.85	15.45	15.45	21.15	23.00	26.55	27.15
Sigtebrødsmelet	13.25	14.25	18.00	18.00	25.85	28.75	33.00	33.80
Standard Hvedemelet	44.00	44.00	44.00	60.00	60.00	83.00	83.00	83.00
Groft Hvedemelet	30.40	30.00	30.00	43.20	45.00	64.00	64.00	64.00
4 kg Rugbrød (Københavns Brød- fabrikker)	89 Øre	Sep. 1918 63 Øre	Juli 1919 83 Øre	Okbr. 1919 95 Øre	Sep. 1920 109 Øre	Maj 1921 129 Øre	—	—

myndigedes Indenrigsministeren til at afhænde Statens Brødkorn til en saadan Pris, at „et 4 kg Rugbrød kan sælges 15 à 16 Øre under indeværende Aars Rugbrødspris“, medens Dyrtidsloven af ¹³/₇ 1918 i § 1 yderligere bemyndiger Ministeren til at nedsætte Prisen med 10 Øre pr. 4 kg¹). Nedsættelsen skulde træde i Kraft fra ¹/₉ 1918. For at opnaa dette fastsattes ved Indm. Bkg. ²⁷/₈ 1918 Prisen paa Rug og Byg fra Statslager til 6.35 Kr. pr. 100 kg²). Prisen paa Hvede var 27¹/₂ Kr., idet der af Møllerne skulde indbetales 1¹/₂ Kr. til Ernæringsraadet udover Overtagelsesprisen, der ifølge Kornloven var 26 Kr. for Rug og Hvede og 23 Kr. for Vaarsæd. Priserne paa Mel fra Mølle fremgaar iøvrigt af foranstaaende Oversigt; de anførte Bkg. indeholder endvidere Maximalpriser ved Salg fra Detaillist til Forbruger m. v. af Mel og desuden Priserne paa Hvedegryn (Semoule m. v.). Da det ved Prøvebagninger viste sig, at der opnaaedes 32.7 Rugbrød à 4 kg imod 31, som regnet med ved Udarbejdelsen af Priserne i Bkg. ²⁷/₈ 1918, forhøjedes ved Indm. Bkg. ¹²/₁₁ 1918 Prisen paa Rug og Byg fra Statslager til 7.30 Kr. pr. 100 kg og Melprisen i Overensstemmelse hermed som angivet i foranstaaende Oversigt. Indbetalingen for Hvede fra Møllerne til Statskassen forhøjedes til 1.75 Kr. pr. 100 kg. Da endvidere det fornævnte Tilskud af 10 Øre i Henhold til Dyrtidsloven, der ved den ny Dyrtidslov af ¹/₄ 1919 var forlænget til ³⁰/₆ 1919, efter denne Dag bortfaldt, forhøjedes Prisen paa Rug fra Statslager ved Indm. Bkg. ²⁸/₆ 1919 til 10.60 Kr. og Melpriserne i Overensstemmelse hermed (jfr. Oversigten). Fra ¹/₈ 1919 ophævedes Hvedemelsrationeringen, og da Meddelelsen herom foraarsagede betydelige Opkøb i Forventning om stigende

¹) I Henh. til Dyrtidslovens § 1 d (Indm. Bkg. Nr. 444 af ²⁷/₈ 1918) udstedtes yderligere 6 Rabatmærker à 18 Øre til Køb af Byggryn (eller Rugbrød), jfr. under „Gryn“.

²) Jfr. om de detaillerede Beregninger, hvorved disse Tal fremkommer: Ernæringsraadets Beretning til Indenrigsministeren for 19¹⁸/₁₉, S. 43.

(fortsættes i næste Hefte)

(fortsat fra forrige Hefte)

Priser, forhøjedes ved Indm. Bkg. ³¹/₇ 1919 Indbetalingen til Ernæringsraadet til 14 Kr. pr. 100 kg Hvede, dels for at modvirke Opkøbene, dels for at Statskassen kunde faa en rimelig Del af Prisstigningen. Efter Vedtagelsen af den ny Kornlov (af ¹⁹/₉ 1919), i hvilken Kornprisen til Jordbruger for Rug og Hvede som anført var 30 Kr., forhøjedes Melpriserne paany ved Indm. Bkg. ³⁰/₉ 1919. For Rug, der leveres fra Statslager til Mølle, betalte denne 15 Kr., Statstilskudet var altsaa 15 Kr., medens der skulde indbetales 15.70 Kr. for hver 100 kg Hvede. Iflg. Kornlovens § 15 skulde der derved naaes en Rugbrødspris i Kbhvn. af 94 Øre pr. 4 kg, og denne Pris forlængedes ved §§ 1 i Dyrtilsloven af ³¹/₁₀ 1919, Dyrtilsloven af ²⁹/₃ 1920, Dyrtilsloven af ²⁸/₆ 1920 og Lov om Rugbrødsprisen af ³¹/₈ 1920 til Udgangen af September 1920. Iflg. Kornloven for 19²⁰/₂₁ af ¹⁰/₉ 1920 § 5 leveres Rug uforandret fra Statslager til 15 Kr., og Hvede til 43 Kr. Der tillodes ved Landbrugsministeriets Bkg. ¹³/₉ og ¹⁵/₂ (Maximalpriser paa Mel) samt ¹⁰/₉ og ¹⁴/₉ 1920, jfr. Bkg. ¹⁰/₂ og ²⁸/₄ 1921 (Maximalpriser paa Rug- og Franskbrød) baade Møllere og Bagere noget forøgede Avancer, jfr. ovenstaaende Oversigt, saaledes at Brødsprisen, trods det at Kornprisen var uændret, steg ikke lidet. Efter at Priserne fra Statslager til Mølle ved Lov ³¹/₃ 1921 om Ændringer i Kornloven for 19²⁰/₂₁ var fastsat til 17¹/₂ Kr. for utørret Rug og 1 Kr. mere for tørret i Tiden ¹/₄—¹/₆ 1921, fastsattes ved Landbrugsmin. Bkg. s. D. og ²⁰/₄ 1921 nye Melpriser, idet sidstnævnte Bkg. angiver Priser for Mel af tørret Rug. Der fandt ikke nogen Forhøjelse af den ved Bkg. ¹⁰/₉ 1920 fastsatte Rugbrødspris Sted, før efter den nye Forhøjelse pr. ¹/₆ 1921 af Prisen paa Rug leveret fra Statslager.

Ordningen af Brød- og Melrationeringen fortsattes iøvrigt i disse Aar efter uforandrede Principer. Der skal da her blot anføres, at da man stadig i Ernæringsraadet frygtede for, at der var for mange Melkort i Omløb, og at

der herved skulde opstaa Forsyningsbeværligheder (ved Hamstring o. l.) i de to sidste vanskelige Maaneder af Høstaaret 19¹⁷/₁₈, indkaldtes ved Indm. Bkg. ⁵/₇ 1918 samtlige Melkort til Annullering og Ombytning, idet der samtidig fra Fordelingskontoret skulde foretages en Reduktion af Kortbeholdningerne, naar Lager og Kort tilsammen dækkede mere end 14 Dages Forbrug. Disse og andre tilsvarende Foranstaltninger medførte en stor Uro i hele Forsyningen, og gav intet Resultat i Forhold hertil, fordi Forholdene efterhaanden havde afpasset sig rigtigt, og de, der laa med mere end det som nødvendigt forudsatte, i de allerfleste Tilfælde gjorde det, fordi de havde længere til Mølle eller Jernbanestation m. v. og derfor nødvendigt maatte have et større Lager. Man maatte derfor siden levere de tilbageholdte Melkort ud igen til de paagældende. Tiltrods herfor iværksattes disse Annulleringer, der teoretisk set var saa tiltalende, Gang paa Gang under Rationeringen. Ved Indm. Bkg. ²⁷/₈ 1918¹⁾ fastsattes de gældende Regler for Befolkningens Forsyning med Brød og Mel i alt væsentligt uforandret for Høstaaret 19¹⁸/₁₉. Dog forhøjedes det Antal Brødmærker, der skulde afleveres for et Melkort, noget, for at ikke overflødige Mærker paa denne Maade skulde komme ud. Men da Bagerne kunde paavise, at der ikke kunde komme saa mange Brød ud af en Sæk Mel, som der krævedes Brødmærker for, og da de saaledes saa deres Mærke- (og Lager)beholdning gaa ned, blev ved Indm. Bkg. ¹¹/₁₁ 1918 Antallet af Franskbrødmærker, der skulde afleveres til Fordelingskontoret for et Melkort paa 100 kg Hvedemel nedsat fra 406 til 395 og af Sigtebrødmærker til 100 kg Sigtebrøds mel fra 200 til 195 Mærker. Ved Indm. Bkg. ¹⁷/₉ 1918 fastsattes forskellige Bestemmelser om Kontrollen

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ¹²/₁₀ 1918 forbødes det at formale Rug og Hvede i Kundemølleri, en naturlig Konsekvens af den almindelige Regel om, at al Rug og Hvede skulde afleveres, og Jordbrugere have Brødkort som andre Borgere i Landet.

med Uddeling af Tillægsbrødkort, som dog kun delvis kunde føres ud i Livet, da Kommunerne satte sig herimod, og ogsaa igen delvis blev ophævede ved fornævnte Bkg. 11/11 1918. Dette Spørgsmaal var i det hele vanskeligt, fordi Befolkningens S sammensætning m. v. fra Kommune til Kommune og naturligvis end mere fra Landsdel til Landsdel gjorde ensartede Regler besværlige. Rugbrødsrationeringen foregik da ogsaa gennem hele Perioden paa den Maade, at enhver Person fik 8 Rugbrødsmærker à 1 kg Brød pr. Maaned, og derefter de haardt arbejdende Tillægsbrødkort efter Kommunalbestyrelsernes Skøn. Men da samtlige Brødkort udleveredes Kommunalbestyrelserne fra Fordelingskontoret, maatte en Kommunalbestyrelse i givet Fald overfor dette gøre Rede for Grunden til Anmodning om et særligt stort Antal Kort. Franskrødsrationeringen kendte derimod ikke direkte til Tillægskort. Her var Ombytningen af Rugbrødsmærker mod Franskrødsmærker iflg. Lægeattest den tilsvarende Ventil. Der udleveredes 2 Franskrødsmærker à 300 g for 1 Rugbrødsmærke à 1 kg. Antallet af de til Rationeringen udleverede Franskrødsmærker var iøvrigt 6 i August—September, 7 i Novbr. og 8 i Decbr. 1918. Under Hensyn til den betydelig bedre Høst i dette end i forrige Aar forhøjedes derefter Antallet af Franskrødsmærker, der i Jan.—Februar var 8, til 10 i Marts og 12 i April—Juli 1919 (jfr. Indm. Bkg. 17/9, 11/11 1918, 16/1, 24/2, 15/3, 28/3, 21/4, 26/5 1919). Endvidere uddeltes forøgede Mængder Hvedemel til Kagebagning m. v., og Bagerne kunde derfor igen levere Fintbrød i den dobbelte Vægtmængde af Franskrødsmærkets Paalydende, hvilket tillodes dem ved Indm. Bkg. 15/3 1919, der tillige tillader Salg af Kiks uden Brødmærker. Forholdet for Franskrødsrationeringen blev ogsaa stadig lettere, fordi der nu begyndte at komme fremmed Hvedemel her til Landet, og ved Indm. Bkg. 3/4 1919 tillodes det at handle med dette Mel, der paa Grund af sin højere Pris skulde holdes udenfor Rationeringen. Bkg. fastsætter Bestemmelser om Kontrol med

Dispositionerne over og Prisen paa dette Mel, jfr. Landbrugsmin. Bkg. ¹⁹/₆ 1920. Ved Indm. Bkg. ³⁰/₆ 1919 ophævedes derefter Franskbrøds- og Hvedemelsrationeringen, idet dog Statslagerordningen bibeholdtes. Der skulde ikke mere leveres Mærker ved Køb af Franskbrød og Hvedemel, men gennem Statslagrene bevaredes dog Indseende med Forsyningen. Dette viste sig meget heldigt, thi dels indgik der ikke saa megen Hvede som ventet til Statslagrene (jfr. Oversigten Side 109), dels var Forbruget paa Grund af Hamstring m. v., der var fremkaldt ved Forhandlinger om Genindførsel af Rationeringen for derved at skaffe Hvede til Eksport til Bedring af Valutaen, betydeligt i de første Maaneder af 1920, saaledes at Rationeringen for blot at sikre en ringe Hvedemelsforsyning i Resten af Høstaaret maatte genindføres. Tilførsler udefra var praktisk talt umuliggjort paa Grund af de (bl. a. foranlediget ved §-Kursens Højde) meget store Priser paa amerikansk Hvedemel; der nævntes ca. 125 Kr. pr. Sæk; saa længe der var dansk Hvede at faa i fri Handel til en meget lavere Pris, var der naturligvis ingen Afsætning for det meget dyrere fremmede Hvedemel. Ved Indm. Bkg. ¹⁴/₅ 1920 forbødes derfor Udlivering af fremmed Hvede og Mel og paabødes Optælling af de tilstedeværende Melbeholdninger, medens en anden Bkg. s. D. genindførte Franskbrøds- og Hvedemelsrationeringen med 4 Mærker (å 300 g Brød = 240 g Mel) pr. Maaned. Der tillodes Køb af Fintbrød i den dobbelte Vægtmængde af Brødmærkets Paalydende og forlangtes 406 Franskbrødsmærker for et Melkort paa 100 kg. For at strække paa Hvedemelet tillodes det ved Landbrugsmin. Bkg. ²⁹/₆ 1920 Bagerne at blande Bygmel i Franskbrødet. Fra ¹/₉ 1920 forhøjedes Antallet af Franskbrødsmærker til 8 (jfr. Kornloven af ¹⁰/₉ 1920, § 5), og ved Landbrugsmin. Bkg. ¹⁴/₉ 1920 fastsattes de hidtil gældende Regler for Brødrationeringen iøvrigt uforandret for det kommende Høstaar. Ved Bkg. ²⁰/₁₁ 1920 maatte det til Ombytning indkrævede Antal Franskbrødsmærker dog paany nedsættes til

390 pr. 100 kg Mel, medens Franskbrødsrationen ved Bkg. ^{17/12} 1920 for December 1920 og Jan.—Febr. 1921 forhøjedes til 10 Mærker pr. Maaned. Ved Landbrugsmin. Bkg. ^{20/1} 1921 ophævedes fra s. D. Hvedemels- og Franskbrødsrationeringen, da der med de faldende Priser paa Verdensmarkedet ikke blot ikke mere var nogen Grund til at opretholde Rationeringen, men da det yderligere, for at ikke Statslagrene til sin Tid skulde faa for stort et Tab, maatte være formaalstjenligt snarest at faa solgt Statens Hvede ud. Det i Kornlovens § 8 indholdte Forbud mod Indførsel af (Rug og) Hvede opretholdtes derfor indtil videre paa samme Maade som hidtil, d: at der mod Indbetaling af en Dispensationsafgift svarende til Forskellem mellem Verdensmarkedets Pris og dansk Pris, tillodes Indførsel af Hvedemel og Produkter heraf, medens omvendt Exportører af Produkter, til hvis Fremstilling der var medgaaet dansk Hvedemel, fik denne Forskel godtgjort, for at deres Konkurrenceevne paa Verdensmarkedet ikke skulde blive svækket ved, at der her i Landet opretholdtes en kunstig høj Pris paa Raaproduktet.

Hvad dernæst angaar Grynene (bortset fra Ris- og Sagogryn, der skal blive omtalt nedenfor mellem Kolonialvarer), skal følgende anføres: Ved Bkg. Nr. 429 af ^{15/8} 1918 gentoges de hidtil gældende Bestemmelser om Fremstilling af Byggryn, idet dog Prisen fra Mølle forhøjedes fra 36 til 37^{1/2} Kr. pr. 100 kg. Prisen fra Statslager for Byg var 23 Kr.; den samme Pris gælder for Havre (Indm. Bkg. ^{10/9} 1918), der ogsaa gentager de hidtil gældende Bestemmelser, uden at forhøje Maximalprisen (62 Øre pr. kg Havregryn til Sygehuse o. l., 68 Øre til Grossist eller Apoteker). Salget maa som hidtil kun finde Sted mod Lægeattest, medens der ikke gjaldt nogen Regulering af Byggryns-Salget ud over den (ganske vist meget effektive), der laa i, at ingen Mølle maatte formale Gryn uden Tilladelse fra Ernæringsraadet og kun af det Kvantum Byg, som Raadet udleverede. Ved Dyrtidsloven ^{13/7} 1918 gaves der Rabat

paa 9 kg Gryn (eller Rugbrød) med 12 Øre pr. kg. Der anvendtes i 19^{18/19}: 75 033 t Byg og 5 775 t Havre til Gryn. Desuden kom der i Foraaret 1919 fremmede Ris- og Havregryn her til Landet, og for at tvinge Forbruget over paa disse, forsynedes Byggrynsmøllerne saa knapt som muligt, for derigennem at skaffe Byg fri til Kreaturfoder (Mælkeproduktion). Ved Indm. Bkg. ^{11/4} 1919 fastsattes Bestemmelser om Handel med udenlandske Havregryn, navnlig Maximalavance (15 % en gros og 20 % en detail). Ved Indm. Bkg. ^{28/6} 1919 ophævedes Paabudet i Bkg. ^{10/9} 1918 om, at Havregryn kun maatte udleveres fra Mølle efter Ernæringsraadets Bestemmelse, og de fastsatte Maximalpriser fra Mølle erstattedes med Maximalavance som for de udenlandske Gryn. Ved en anden Bkg. ^{28/6} 1919 forhøjedes Maximalprisen paa Byggryn fra 37^{1/2} til 47^{1/2} Kr. pr. 100 kg paa Grund af, at der maatte anvendes et stigende Kvantum udenlandsk Byg, hvis Pris var højere, samtidig med at Indbetalingen til Ernæringsraadet fra Grynmøllerne forhøjedes fra 1 til 7 Kr. Ved en ny Bkg. ^{29/7} 1919 forhøjedes Prisen til 67^{1/2} Kr. og Indbetalingen til 19 Kr. Ved Bkg. ^{2/10} 1919 hævdes Bkg. ^{29/7} 1919 og dermed hele Byggrynsordningen med Undtagelse af Opfodringsforbudet mod Byggryn, der hævdes ved Indm. Bkg. ^{12/4} 1920. Ved Bkg. ^{11/10} 1919, jfr. Bkg. ^{15/7} 1920, ophævedes Havregrynsordningen¹⁾.

I Høstaaret 19^{18/19} anvendtes 19 444 t Byg til Øl. I Henhold til Kornloven af ^{20/3} 1918, § 6, skulde enhver Jordbruger, der ønskede at sælge Korn, først tilbyde Staten det, og da Staten optog alt²⁾, hvad der fremkom, havde Bryggerierne ingen Mulighed for at forsyne sig med dansk Byg andre Steder end hos Staten. Ved en første Levering

¹⁾ Ved Landbrugsmin. Bkg. ^{2/4} 1921 ophævedes paany nogle Pakningsbestemmelser for Havregryn, der havde staaet i Bkg. ^{10/9} 1918, og som bibeholdtes efter Bkg. ^{14/10} 1919, men var ophævede ved Bkg. ^{15/7} 1920.

²⁾ Boghvede gaves dog i fri Handel i December 1918.

paa 15 000 t regnedes der med en Produktion paa 55 % af det normale; heraf maatte 8 000 t anvendes til Bayerskøl, hvis Alkoholprocent dog ikke maatte overstige 3. Forøgede Tilførsler (herunder af Majs, som Bryggerierne selv forskaffede sig) muliggjorde, at Produktionen i Juni 1919 kunde sættes op til 90 % for de lettere Ølsorters Vedkommende. Forbudet mod Maltning af Byg¹⁾ (ogsaa til Hjemmebrygning) gentoges iøvrigt ved Indm. Bkg. ⁹/₁₂ 1918. For Høstaaret 19¹⁹/₂₀ gjaldt som Hovedregel Bestemmelsen i § 10 i Kornloven af ¹⁹/₉ 1919, hvorefter Indkøb af dansk Korn til Maltning kun kunde finde Sted efter Tilladelse fra Indenrigsministeriet. I Henhold hertil tillodes ved Indm. Bkg. ⁶/₁₁ og ¹/₁₂ 1919 Indkøb af dansk Byg svarende til en Maanedes Forbrug i de paagældende Virksomheder, og Byg- og Malt-nævnet ophævedes. Da der samtidig fremkom fremmed Byg, kunde Bryggerierne ophæve den Rationering, de havde været nødt til at iværksætte overfor deres Kunder, saalænge Produktionen kun kunde bringes op til 55 resp. 90 % af det normale (Aaret 1916). Tilbage var nu alene Mangel paa Ølsorter af over 3 % Alkoholstyrke, hvilke Sorter efter det foran meddelte ikke maatte fremstilles af den danske Byg, der var stillet til Raadighed, dels ikke havde kunnet fremstilles af de øvrige forhaandenværende Raastoffer. Nu var disse til Stede, og Bryggerierne forberedte sig paa efter Nytaar 1920 at kunne bringe disse stærkere Ølsorter i Handelen. Bryggerierne naaede dog ikke saa vidt, idet Indm. — som et Led i Valutareguleringen — ved Bkg. ⁶/₂ 1920, jfr. Bkg. ²⁰/₁₁ 1920, paany forbød Indbrygning af Øl med over 3 % Alkohol, samt forbød Bryggerier og Malterier uden indhentet Tilladelse fra Indenrigsministeriet at indkøbe saavel danske som udenlandske Raastoffer af enhver Art. Det var kun Forbudet mod Indbrygning af Øl med over

¹⁾ Udførsel af Humle forbødes ved Justitsmin. Bkg. ²⁶/₁₀ 1918. Forbudet mod Maltning af Byg til Hjemmebrygning ophævedes ved Indm. Bkg. ⁶/₁₁ 1919; Forbudet mod Opfodring af Maltspirer ved Bkg. ²¹/₁ 1921.

3 % Alkoholstyrke, der blev effektivt; paa den anden Side var det, da det engang bestod, ikke til at faa ud af Verden igen, selv om det ikke mere havde nogen praktisk Betydning, fordi ingen af de politiske Partier havde Lyst til at foreslaa dette Forbud, som Afholdsfolket satte Pris paa, ophevet. Ved Indm. Bkg. ^{18/1} 1921 foretoges da ogsaa kun en teknisk Ændring i Bestemmelserne, samtidig med at der ved et Indførselsforbud mod stærkt Øl blev truffet Foranstaltning til, at Indførselen ikke skulde gaa op over det normale, saalænge Fremstillingen af tilsvarende Øl her i Landet var forbudt. Angaaende Beskatningen af Øl i den her behandlede Periode, se 59. Bd., S. 262.

Til Gær- og Spritindustrien anvendtes i 19^{18/19}: 6 620 t Byg, en meget betydelig Besparelse imod Aaret før, dels fordi der anvendtes Rugklid og Melasse, men især fordi der, ved Ernæringsraadets energiske Tilskyndelse, fandt en Concentration¹⁾ Sted fra ^{1/10} 1918 af den danske Spiritus- og Gærindustri, hvorved store Besparelser i Raastofforbrug opnaaedes. Disse Besparelser maatte Ernæringsraadet anse for paakrævede af Hensyn til den hele Situation, men ogsaa for at faa frigjort et større Kvantum Raastoffer til Bryggerierne end i forrige Aar, da Bryggeriindustrien alene havde kunnet føres igennem paa forsvarlig Maade ved Hjælp af sine Lagre. Der maatte derefter i 19^{18/19} fremstilles 2.6 Mill. kg Gær og 3.5 Mill. l Sprit af 100 % Styrke, udelukkende til teknisk Brug. Som anført i foregaaende Oversigt (57. Bd., S. 416) udleveredes der dog siden ^{1/1} 1918 100 000 Flasker Drikkesprit om Maaneden af de Beholdninger, der havde været til Stede den ^{6/10} 1917. De nøjagtige Tal herfor er følgende: Der forefandtes hos Fabrikkerne 870 000 l Sprit à 100 %, hvoraf 400 000 l à 100 % = 1 200 000 Flasker à ^{3/4} l var omdannet til Drikke-

¹⁾ Jfr. Tilvirkning af Gær og Alkohol i Høstaaret 19^{18/19}. Udg. af Ernæringsraadet 1918 samt A S De danske Spritfabrikker 1881 1921; Udg. af Fabrikkerne, Kjøbenhavn 1921.

spiritus. Disse 1 200 000 Flasker udleveredes i 1918, men det tillodes yderligere Fabrikkerne af de resterende 470 000 l at omdanne 300 000 Flasker til Drikkespiritus til Udlevering i Oktober Kvartal 1918, 300 000 Flasker til Januar Kvartal 1919 og yderligere 130 000, 140 000 og 154 000 Flasker i hver af Maanederne April—Juni 1919. Hermed var Lageret fra $\frac{6}{10}$ 1917 opbrugt. For Juli Kvartal 1919 tillodes der derefter Fabrikkerne at fremstille og sælge 300 000 Fl. pr. Maaned, hvorved altsaa Produktionen af Drikkespiritus var genoptaget. Dette maanedlige Kvantum er siden blevet uforandret. Iøvrigt blev for Høstaaret 19^{19/20} Gærfabrikationen frigivet, Fabrikationen af teknisk Sprit fastsat til 4 Mill. l à 100 $\frac{0}{0}$ og til Drikkesprit som anført til 1.2 Mill. l à 100 $\frac{0}{0}$, hvortil kom 0.5 Mill. l til Forskæring. Ved Indm. Bkg. $\frac{6}{11}$ og $\frac{1}{12}$ 1919 tillodes det bl. a. Spritfabrikkerne at indkøbe dansk Byg, saaledes at de til enhver Tid kunde have Maltbyg paa Lager svarende til en Maanedes Forbrug. — Det skal iøvrigt anføres, at ved Indm. Bkg. $\frac{19}{7}$ 1918 inddroges Fuselolie under Ratioeringen, at Bkg. $\frac{29}{10}$ 1918 foreskriver visse Regler for Forhandling af Eddikesyre til Forhindring af Omgaaelse af Eddikemaximalprisen, men at denne Bkg. igen ophæves $\frac{24}{3}$ 1919, medens Bkg. af $\frac{13}{1}$ 1918 om Maximalpris paa Eddike ophævedes $\frac{27}{3}$ 1919. Ved Indm. Bkg. $\frac{26}{7}$ 1919 indførtes der Indførselsforbud for Spiritus, idet dog Generaltolddirektoratet kunde dispensere fra Forbudet og tillade en Import, der svarede til det for Aarene 1912—15 gennemsnitlige. Denne Foranstaltning var energisk ønsket af den danske Industri, der saa sin Afsætning truet af en voksende Indførsel af fremmed Sprit, for hvilken der hidtil ikke havde været nogen Begrænsning. Det er endvidere anført tidligere (59. Bd., S. 263), at ved Indm. Bkg. $\frac{31}{10}$ 1919 forhøjedes Maximalpriserne paa Spiritus for at skaffe Dækning for forøgede Driftsudgifter, saaledes at Prisen for Akvavit blev $12\frac{1}{2}$, for fuselfri Akvavit $11\frac{1}{2}$ og for Brændevin 11 Kr. pr. Flaske ($\frac{3}{1}$ l); ved Bkg. $\frac{2}{12}$ 1919 ophævedes derimod

Maximalprisen for denatureret Sprit i Bkg. $7/3$ 1918, og ved Bkg. $27/8$ 1920 ophævedes Bkg. $21/6$ og $19/7$ 1918 om Eddike og Fuselolie. Endelig ophævedes ved Indm. Bkg. $15/1$ 1921 Maximalprisen paa Gær i Bkg. $21/2$ 1918. Med Hensyn til Gærproduktionen skal der mindes om, at Staten her ydede et Tilskud paa 44 Øre pr. kg for at holde Gærprisen nede. Dette Tilskud bortfaldt efter Aftale med Spritfabrikkerne ved Udgangen af Aaret 1920, og havde da i Tiden $1/1$ 1918— $31/12$ 1920 udgjort 4.2 Mill. Kr. Under Hensyn til de finansielle Aftaler, der bestod imellem Fabrikkerne og Regeringen ved Concentrationen, hvorefter bl. a. Fabrikernes Udbytte blev limiteret, jfr. Hvidbogen S. 7671, indgik Fabrikkerne paa at tilbagebetale dette Beløb i Statskassen (Rigsdagstidende 19 $21/22$, Tillæg A, Sp. 5455). Derimod modificeredes de gældende Regler om Fremstilling af og Maximalpriserne paa Spiritus ved Indm. Bkg. Nr. 16 af $15/1$ 1921, hvorved Begrænsning i den fremstillede og indførte Mængde af Drikkespiritus opretholdtes, medens der til Gengæld gaves de eksisterende Fabrikker Monopol, idet det blev forbudt uden Indenrigsministeriets Tilladelse at paa-begynde Fabrikation af Spiritus og/eller Gær.

Ved Indm. Bkg. $9/9$ 1918 tillodes det at sælge de i forrige Oversigt (57. Bd., S. 420) omhandlede resterende 2700 t Oliekager i fri Handel til Maximalpriser, der var forhøjede med 9.50 Kr., hvoraf 7 Kr. skulde indbetales til Foderkagecentralen og de 2.50 Kr. var Betaling for Lagerleje, Svind m. v. Hermed kunde Foderkagecentralen afslutte sin Virksomhed, jfr. Indm. Bkg. $6/12$ 1918. Imidlertid opstod der efter Vaabenstilstandens Afslutning imellem Importører af Majs og Foderkager Ønsket om, at naar Importen igen kunde komme i Gang, denne da skulde centraliseres, for at en Udligning af Priser og Fragter, som man i den første Tid ventede skulde blive meget svingende, kunde finde Sted, ligesom man ogsaa derigennem kunde opnaa en mere jævn Forsyning af Kunderne, end naar snart den ene snart den anden Importør havde Held til at hjemføre

et Parti, som han saa udelukkende forbeholdt sine Kunder. Tanken havde Regeringens Bifald, og ved Indm. Bkg. $\frac{1}{2}$ 1919 fik „Centralkontoret for Import af Foderstoffer til Danmark“ Monopol paa Indførsel af disse Varer. Centralkontoret styredes af 2 Repræsentanter for Majsnevnet og 3 for Korn- og Foderstofimportørerne saaledes valgt, at der var 2 Repræsentanter for Andels-Importselskaberne og 3 for de private Importører; Centralkontoret kunde dog ikke foretage Indkøb undtagen Mængde og Pris forud var godkendt af Majsnevnets regeringsvalgte Medlemmer. Herved skulde saavel Hensynet til Samfundet som til baade Andelsselskaberne og de private Importører være sket Fyldest. Fordeelingen af Indkøbene skete procentvis mellem de Selskaber og Enkeltpersoner, der deltog i Centralen efter Gennemsnittene af deres Indkøb i 1915 og 1916. Den nævnte Bkg. fastsætter endvidere, at Brænderier og Bryggerier skal træffe Aftale med Centralkontoret om Indførsel af Kornvarer til eget Forbrug; at Importørerne maatte beregne sig en Maximalavance paa 1 Kr. pr. 100 kg Korn (Rug og Hvede var holdt uden for denne Ordning) og $1\frac{1}{2}$ Kr. for 100 kg Kager. Oliekager, der fremstilledes i Danmark, skulde ogsaa fordeles gennem Centralkontoret, med Undtagelse af Sennepskager, der iflg. Bkg. $\frac{19}{10}$ 1918 enten skulde leveres tilbage til de Landmænd, der havde avlet Frøene (jfr. Afsnit IV under Frø), eller afhændes til Ernæringsraadet. Tilførslen af de af Centralkontoret indførte Varer fandt Sted med Fragtnævnets Bistand og til de af dette fastsatte Maximalfragter, beregnet efter 140 Kr. pr. t fra Argentina, i det Omfang hvortil Nævnet kunde skaffe dansk Tonnage ellers paa fremmed Tonnage til det fri Markeds Fragter, jfr. nedenfor.

Den hele Ordning blev imidlertid fra første Færd modtaget med megen Kølighed fra Landboforeningsrepræsentanterne i „Det staaende Landbrugsudvalg“, og disse tvang igennem, at Ordningen skulde bortfalde, naar Indenrigsministeren, Centralkontoret eller Det staaende Landbrugsudvalg

ønskede det, og opsagde med det samme Overenskomsten fra første Tidsfrist, nemlig $\frac{1}{5}$ 1919 med 3 Maaneders Afvikling; senere forlængedes dog Fristen til endelig Afvikling $\frac{1}{1}$ 1920. Det staaende Landbrugsudvalg ophævedes ved Kornloven af $\frac{19}{9}$ 1919, og da Kornlovens Bestemmelser om Ombytning af Rug og Hvede med Majs og Kager, der blev hjemført til reducerede Fragter, nødvendiggjorde et Centralindkøb og -fordeling i hvert Fald af Ombytningsvarerne, ansaa man det baade fra Indenrigsministerens og Importørernes Side for det hensigtsmæssigste at bevare Centralkontorets Monopol. Men fra Landboforeningernes Side fortsattes Modstanden, under Henvisning til det frie Initiativs Fortrin fremfor Monopolet, og en Forhandling i Foreningen af jyske Landboforeninger den $\frac{3}{9}$ 1919 i Aarhus, hvori Indenrigsminister Rode deltog, mundede ud i en Vedtagelse mod Centralkontoret. Under Hensyn til de divergerende Anskuelser om Foranstaltningens Rigtighed tillagde Ministeren Vedtagelsen i denne kompetente Forsamling saa megen Betydning, at Centralkontorets Monopol hævedes ved Indm. Bkg. $\frac{3}{10}$ 1919 (jfr. i det hele Referaterne i i „Andelsbladet“ 1919 af Jysk Andels-Foderstofforretnings Generalforsamling og det fornævnte Møde i de jyske Landboforeninger).

Løvrigt skal det anføres, at ved Indm. Bkg. Nr. 126 og 129 af $\frac{12}{3}$, Bkg. $\frac{1}{1}$, $\frac{14}{4}$, $\frac{22}{1}$, Nr. 272 og 273 af $\frac{1}{5}$, $\frac{17}{5}$, Nr. 302 og 305 af $\frac{20}{5}$, $\frac{28}{5}$, $\frac{19}{6}$, $\frac{25}{6}$, $\frac{18}{7}$ og $\frac{21}{10}$ 1919 fastsattes Maximalavance (Maximalpriser) paa de indførte Foderstoffer¹⁾. De hjemførte Foderstoffer udrationeredes derefter saaledes, at det ved Indm. Bkg. Nr. 128 af $\frac{12}{3}$ 1919 tillodes enhver Jordbruger at indkøbe 6 kg Kager, Skraa eller Blandinger pr. Malkeko og synligt ikælvvet Kvie. Efterhaanden som Tilførslerne steg, forøgedes Rationen. Ved Indm. Bkg. af $\frac{11}{4}$ 1919 tillodes det saaledes yderligere at

¹⁾ Ved Indm. Bkg. $\frac{18}{3}$ og $\frac{2}{3}$ 1919 samt $\frac{7}{4}$ 1920 ophævedes en Række ældre Bkg. vedrørende Oliekager m. v.

indkøbe 15 kg og ved Bkg. $14/3$ 1919 endnu 15 kg. Ved Bkg. $4/6$ 1919 ophævedes Rationeringen.

Som allerede anført under Omtalen af Kornlovene, indeholdt Kornloven af 1919 nærmere Bestemmelser om Landmændenes Ret til at erholde det Korn, der skulde afleveres, ombyttet med Majs og Kager (jfr. S. 103). Ved Indm. Bkg. Nr. 503 af $22/9$ 1919 og Bkg. $6/12$ 1919 ordnes denne Ombytning nærmere, idet de kommunale Nævn udsteder Kvitteringer, der giver Ret til at erholde Majs og Kager. Den sidstnævnte Bkg. tillod Ombytning af indtil 25 % af Brødkornet, som ikke allerede var begæret ombyttet. Som ogsaa foran anført, krævede Ombytningen selv efter Udvidelsen ikke nær de forventede Mængder, dels vel nok paa Grund af Uvilje mod den hele Ordning og Forventning om Prisfald, men ogsaa paa Grund af, at Forøgelsen i Svijne- og Smørproduktionen blev ringere end ventet, da England begrænsede sin Import af disse Varer baade med Hensyn til Pris og Mængde. Herved skete det, at de Tilførsler, der i Henhold til Overenskomst af $17/9$ 1919 mellem Regeringen og Fragtnævnet fandt Sted af Foderstoffer, undertiden ikke kunde finde Afsætning. Denne Overenskomst forpligtede nemlig Rederne til at sejle 133 000 t d. w. med Foderstoffer i Tiden $1/10$ 1919 til $30/9$ 1920 til en Fragt efter 100 Kr. pr. t Majs fra Argentina, eller med 3 Farter i dette Tidsrum i alt ca. 400 000 t. Endvidere gik Rederne ind paa at afregne de ca. 100 000 t, de havde hjemsejlet eller befragtet, da Overenskomsten traadte i Kraft, til ligeledes 100 Kr., saaledes at det praktisk talt var denne Sats, der var gældende for Centralkontorets Majstilførsler, da Fragtnævnet havde kunnet stillet den Tonnage til Raadighed, Centralkontoret havde Brug for. Da den Import, Centralkontoret saaledes foretog, var mere end tilstrækkelig til at dække Ombytningen, kunde de øvrige Varer sælges i fri Handel og holde dennes Pris i Niveau med Centralkontorets, efter at dets Monopol var hævet. Dette skete, som nævnt,

ved Indm. Bkg. ⁷/₁₀ 1919, hvorefter Importører af Foderstoffer udenfor Centralkontoret alene havde Pligt til at meddele Indenrigsministeriet de ankomne Partiers Størrelse¹⁾ og Pris; samtidig ophævedes de foran anførte Bkg. om Maximal-avance (Pris) paa de indførte Foderstoffer, undtagen forsaavidt angik de Partier, der indførtes af Centralkontoret, hvilke stadig var underkastede Bestemmelserne, navnlig i Bkg. ¹/₂ 1919. For de private Importører gjaldt da kun de almindelige Regler om utilbørlig Udnyttelse af Konjunkturerne. Desuden ophæver Bkg. Bestemmelsen om Bryggeriers og Brænderiers Pligt til at træffe Aftale med Centralkontoret om Indførsel af de for dem nødvendige Raastoffer. Ved Indm. Bkg. ²⁰/₁ 1920 ophævedes ogsaa Prisbegrænsningen for Centralkontoret, idet det efter Monopolets Bortfald snart viste sig mindre praktisk at fastsætte Maximalpriser eller -avance paa de Varer, Centralkontoret hjemkøbte, jfr. nedenfor. Endelig ophævedes ved Landbrugsministeriets Bkg. ²²/₇ 1920 Bestemmelsen i Bkg. ¹/₉ 1919 om at indenlandske Oliekager skulde fordeles gennem Centralkontoret.

Imidlertid var Centralkontorets Priser saavel for de importerede som for de her i Landet fremstillede Oliekager og for Majsens fastsatte af Majsnævnet efter Forhandling med den overordentlige Kommission og paa en saadan Maade, at de laa noget (et Par Kr.) under Priserne paa de i fri Handel indførte Varer, uden Hensyn til, at det f. Eks. havde været muligt at sælge enkelte Partier billigere. Alene paa denne Maade kunde Fragtreduktionen komme samtlige Forbrugere til gode, idet den dels anvendtes til Regulering af Indkøb, der var foretagne i et faldende Marked, dels til Nedsættelse af Prisen paa de Partier, Centralkontoret til Slutning afsatte. Ved Landbrugsmin. Bkg. ²⁸/₁₀ 1920 fastsattes saaledes Maximalpris paa de sidste 80 000 t Majs, der før-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ²⁰/₁₂ 1919 paalagdes det alle Lagerhavere af Foderstoffer at meddele Statens Brødkornsadministration Oplysninger om Lagerets Størrelse.

tes til Landet til Centralkontoret i Henhold til Skibsartsoverenskomsten af Septbr. 1919. Prisen blev 35 Kr. ab Centralkontor, 37^{1/2} ab Importør og 38.⁰⁰ Kr. fra Mellemandler til Forbruger. For de Dele af dette Parti, der ankom efter ²³/₁₂ 1920, nedsattes Prisen ved Bkg. ⁷/₁ 1921 med 4 Kr. og ved Bkg. ¹¹/₃ 1921 med yderligere 2 Kr. Efter at Afregningen for disse 80 000 t var tilendebragt, havde Centralkontoret et Overskud paa godt ¹/₂ Mill. Kr., som iflg. Overenskomsten ved Kontorets Oprettelse indgik i Statskassen.

Ven Indm. Bkg. ¹⁸/₉ og ³⁰/₁₀ 1918 fastsattes nye (og mere detaillerede) Bestemmelser om Handel med Furage, omfattende saavel de foreløbige Maximalpriser i Bkg. ¹⁴/₆ 1918 om Furage, som Priserne i Bkg. ¹/₈ 1918 om Halm. Ved Bkg. ²⁴/₉ 1918, ophævet ¹³/₃ 1920, fastsattes Bestemmelser om Handelen med Lyng og Lyngmel. Ved Bkg. ¹¹/₇ 1919 ophævedes Forbudet af ³/₈ 1917 mod Fyring med Halm under Dampkedler og ved Bkg. ⁵/₈ 1919 ophævedes de to Bkg. ¹⁸/₉ og ³⁰/₁₀ 1918 vedrørende Handel med Furage.

I Kornloven af ²⁰/₃ 1918, § 11, gaves der detaillerede Regler for Dyrkning af Kartoffler til Staten, der betalte fra 7 Kr. i September, stigende Maaned for Maaned til 10 Kr. i April; desuden betaltes en Godtgørelse af 50 Kr. pr. 10 hkg, der leveredes i Overensstemmelse med Kontrakten. Jordbrugere, der ønskede at tegne paa disse Vilkaar, skulde forpligte sig til at levere mindst 10 hkg og maatte ikke tegne for mere end 60 hkg. Denne Begrænsning udvidedes dog ved Lov af ²⁸/₉ 1918 til 300 hkg, idet Ernæringsraadet i August meddelte Indensrigsministeriet, at der trods de 5 Kr.s Overpris ikke var tegnet mere end ca. 2 Mill. hkg af de 5, man ansaa for nødvendige dels til Befolkningens Forsyning, dels til teknisk Brug (Sprit) og til Vareudveksling. Der tegnedes dog i alt kun 2.6 Mill., dels fordi Prisen trods alt ikke var tilstrækkeligt lokkende, dels fordi det Afdrag i Kornleveringspligten af 1 hkg Korn for hver 4 hkg Kartoffler, som en Kartoffelavler af-

satte ud over 20 hkg, ikke kunde komme til Gyldighed for Kartofler tegnede i Henh. til Kornlovens § 11 (jfr. dens § 3 og Indm. Bkg. $4/11$ 1919) til Ernæringsraadet eller Kommunerne. Ved Indm. Bkg. $9/4$ 1918 var det nemlig fastsat, at By-Kommunerne paa egen Haand og med Bemyndigelse til at udbetale den 5 Kr.'s Overpris kunde afslutte Kartoffelkontrakter med Avlerne, idet de dog skulde indsende Kontrakterne til Ernæringsraadet, hos hvem hele Kartoffelordningen var centraliseret, og som skulde give Tilladelse til Opfodring eller Salg uden om Kontrakterne, jfr. Indm. Bkg. $25/10$ 1918. Ved Indm. Bkg. $31/10$ 1918 blev der paalagt Landkommunerne en til den i Bkg. $9/4$ 1918 for Bykommuner svarende Pligt til enten at sikre sine Beboere de fornødne Kartofler (beregnet efter $1\frac{1}{2}$ hkg. pr. Individ i Husstanden) ved direkte Kontrakter eller til at indsende Bestilling til Ernæringsraadet, jfr. Indm. Cirk. $20/10$ og $28/11$ 1918.

Af de 2.6 Mill. hkg var ca. 1 Mill. tegnet til Kommunerne og Resten til Ernæringsraadet, der eksporterede godt 1 Mill. hkg. Af de resterende 0.6 Mill. hkg anvendtes Størstedelen til Spisekartofler, medens en ringe Del gik til Kartoffelmelsfabrikation. For dennes Vedkommende var Forholdet det, at den langt fra kunde tilfredsstille Efterspørgslen i Sommeren 1918, idet Fabrikkerne som Regel ikke var i Stand til at tørre Melet. Ernæringsraadet tog sig da af Kartoffelmelsforsyningen. Ved Indm. Bkg. $4/6$ 1918 fastsattes først, at Kartoffelmel ikke maatte indeholde mere end 20 % Vand. De hidtil gældende Maximalpriser var fastsat efter dette Vandindhold, men Melet holdt hyppigt indtil 40 %. Ved en anden Bkg. s. D. forbedes dernæst Handel med Kartoffelmel, fremstillet af Kartofler af Avlen 1918, og ved Bkg. $14/9$ 1918 henvistes al Handel til at foregaa gennem Ernæringsraadet, der desuden fik Bemyndigelse til en fuldkommen Kontrol med Fremstilling af Kartoffelmel her i Landet, jfr. Bkg. $13/11$ 1918. Derhos fastsattes en Maximalpris af 106 Kr. pr. 100 kg af Fabrik, til indu-

strielt Brug dog 112 Kr., hvilken Pris ved Bkg. $^{10/12}$ 1919 forhøjedes til 140 Kr. Differencen skulde indbetales til Ernæringsraadet som Godtgørelse for det Tab, Raadet led ved at stille friske Kartoffler til Fabrikernes Disposition til en Pris af 9 à 10 Kr. pr. hkg (hvilket var den Pris, der var regnet med ved Fastsættelsen af de 106 Kr.'s Maximalpris paa Melet). Forsyningen med Kartoffler og -mel gik herefter uden Gnidning i Høstaaret 19^{18/19}, og i Kornloven af $^{19/9}$ 1919 fandtes ingen Bestemmelser om Regulering af Kartoffelforsyningen i det ny Høstaar, hvorhos Bestemmelserne om Kartoffelmelsfremstillingen m. v. ophævedes ved Indm. Bkg. $^{13/10}$ 1919. — I Eftersommeren 1919 opnaaede „Dansk Kartoffeldyrkerforening“, der nylig var oprettet, Eneret til trods det bestaaende Udførselsforbud at udføre 2 Mill. Tdr. Kartoffler paa Betingelse af, at Foreningen til de Byer, der maatte ønske det, solgte Kartoffler til Priser, der ikke laa over, hvad der opnaaedes ved Export, jfr. ogsaa Indenrigsmin. Cirk. $^{1/5}$ 1920. Udførselen fandt, forsaavidt angik Tyskland, Sted ved Formidling af det med flere socialdemokratiske Foretagender forbundne „Internationale Export-Kompagni“, der stod i Forbindelse med det tyske Reichskartoffelstelle. Monopoliseringen af Udførselen, der var foretaget for at holde Kartoffelpriserne her i Landet i rimeligt Niveau, blev som Følge af de nævnte Forhold Genstand for Kritik. I Foraaret 1921 maatte Dansk Kartoffeldyrkerforening standse sin Virksomhed med et Underskud paa 4 Mill. Kr., hidrørende fra fejlagtige Dispositioner i Efteraaret 1920.

For at modvirke den stærke Prisstigning paa Frugt og Grønsager blev det, efter at Justitsmin. ved Bkg. $^{7/6}$ 1918 havde forbudt Udførsel af alle Grønsager og Køkkenurter, og efter at det ved Indm. Bkg. $^{21/6}$ 1918 var forbudt at tørre og konservere Grønsager og Frugt, ved Indm. Bkg. $^{8/8}$ 1918 forbudt Konserverfabrikerne at opkøbe disse Varer. Ernæringsraadet kunde dispensere fra dette Forbud mod Opkøb, der vel i det hele ikke kunde

have stor praktisk Betydning. Man overvejede derfor Indførelse af Maximalpriser og foretog en Optælling af de tilstedeværende Beholdninger af Konserves (Indm. Bkg. ¹⁶/₈ 1918), uden at der dog, vel nok under Hensyn til det sene Tidspunkt paa Aaret, blev foretaget noget. Ved Indm. Bkg. ³/₃ 1919 ophævedes Bkg. af ²⁴/₆ og ⁸/₈ 1918. — I Sommeren 1918 havde Justitsministeriet som sædvanlig givet Dispensation fra Udførselsforbudet mod Hvidkaal. Ved Bkg. ¹⁴/₁₀ 1919 ophævedes Udførselsforbudet formelt.

Som anført i foregaaende Oversigt (57. Bd., S. 429), blev det hen mod Sommeren 1918 umuligt at opretholde den 280 g's Flæskeration og Lov ²³/₇ 1918 bemyndiger derfor Indenrigsministeren til at erstatte det manglende Flæsk med Oxekød. Da Oxekødet ikke, saaledes som Flæsket, kom frem gennem forholdsvis faa Engrossælgere (Slagterierne), og da Tilskudet saaledes ikke kunde fordeles til disse, fastsattes der en saa meget højere Maximalpris, og Rygflæskmærkerne fik Gyldighed som Rabatmærker med et saadant Paalydende, at det Kvantum Oxekød, der købtes paa dem, holdtes i Pris med Flæsket. Da man ikke kunde skaffe mere end 120 g Flæsk, solgtes dette Kvantum paa Svinekødmærket, og det Kvantum Oxekød, der skulde erstatte de manglende 160 g, nemlig 200 g, solgtes paa Rygflæskmærker, der hver fik et Værdipaalydende af 32 Øre svarende til en Nedsættelse af 160 Øre pr. kg i de Kød-maximalpriser, der blev fastsat for Detailhandelen (Indm. Bkg. om Oxekød og om Flæske- og Kødrationeringen af ²⁴/₇ 1918, jfr. Bkg. ²³/₈ 1918). Slagterne blev autoriserede, Kødet skulde tydeligt stemples med Kvalitesmærke, og Slagterne forpligtigedes til at modtage Rygflæskmærkerne efter deres Paalydende. Rygflæskmærkerne for Juni blev erklærede for ugyldige, men Juli-Mærkerne kunde fra ¹/₈ 1918 anvendes sammen med Augustmærkerne.

Kødloven foreskrev iøvrigt, at der af Udførselen af Kreaturer og Kød skulde opkræves 7 Øre pr. kg til Dækning af Udgifterne ved Kødmærkerne, hvorfor Tilskudet til

Hjemmemarkedet ophævedes (Landbrugsmin. Bkg. ²⁷/₇ 1918). Fra ¹⁵/₁₀ 1918 forhøjedes Afgiften til 10 Øre. Kødloven havde Gyldighed til ¹⁵/₁ 1919, men blev ved Lov ¹⁵/₁ og ¹⁵/₂ 1919 forlænget ¹⁵/₃ 1919. De Bilag, der medfølger Forslagene til disse to Love, giver en klar Forestilling om de store Vanskeligheder, der knyttede sig til Kødordningen, fordi Kød er en saa uensartet Vare. Ved Bkg. ²⁴/₇ 1918 var der alene fastsat Maximalpriser i Detailhandelen og kun for det Kød, der solgtes mod Ryglæskmærkerne; men det forøgede Forbrug af Oxekød, som Ordningen medførte ved at stimulere Forbrugernes Købekraft med Mærkernes Værdipaalydende, medførte, at Priserne paa levende Kreaturer steg, og at Slagterne dækkede sig for Salget af Kød til Maximalpris mod Mærker ved at tage saa meget mere for det Kød, der solgtes uden Mærker. Indenrigsministeren indbragte da i Folketinget ¹⁵/₁₀ 1918 Forslag til Lov om Højestepris paa levende Kvæg, et Forslag, som dog aldrig blev gennemført, dels fordi Landbruget naturligvis havde Interesse imod det, dels fordi det ansaas for teknisk uigen-nemførligt, jfr. Lovforslagets 1ste Behandling i Folketinget og de fornævnte Bilag. Allerede ⁹/₁₀ 1918, jfr. Bkg. ²⁵/₁₁ 1918, havde Indenrigsministeriet dog udstedt Bkg. dels om Maximalpris paa Oxekød i hele og halve Kroppe, gennem hvilken Engros-Maximalpris man haabede at støtte Detail-Maximalprisen, dels om Maximalpris paa alt Kød saavel i som udenfor Rationeringen. Men den afgørende Vanskelighed, der fremkom ved Kødets Uensartethed og den forskellige Klassificering, lod sig naturligvis ikke overvinde og gjorde jo, baade at de mindre lovlydige Slagtere ad denne Vej kunne smøge Maximalpriserne af sig, og at Publikum var højst mistænksom.

Imidlertid, Kødordningen medførte i hvert Fald, at Forbrugerne kunde erholde det til Mærkerne svarende Kvantum Oxekød, og dette var ingen ringe Ting, da Flæsket i Eftersommeren og Begyndelsen af Vinteren 19¹⁸/₁₉ næsten var ude af Markedet. Allerede ved Indm. Bkg. ¹⁵/₈ 1918,

jfr. Bkg. ¹¹/₁ 1919, fastsattes der Regler til Forhindring af Hjemmeslagtning, for at de stadig færre Svin, der blev gjort færdige, ikke ad denne Vej skulde undrages Rationeringen. Fra ¹/₉ 1918 nedsattes ved et forøget Statstilskud i Henhold til § 1 i Dyrtidsloven af ¹³/₇ 1918 Maximalpriserne paa Flæsk (og det tilsvarende Kvantum Kød) med 40 Øre pr. kg, jfr. Indm. Bkg. Nr. 449 ²⁰/₈ 1918 og Bkg. ¹¹/₉ 1918, hvorved slagtede Svin i hele og halve Kroppe med Hoved og Fødder sattes til 101 Øre pr. kg slagtet Vægt og Værdien af det ugentlige Rygflæskmærke til Køb af Oxekød sattes op til 38 Øre for 200 g Kød; Flæskerationen sattes til 120 g i Maanederne Septbr.-Novbr., jfr. Indm. Bkg. Nr. 450 ²⁰/₈ 1918, Bkg. ²¹/₉ og ²⁹/₁₀ 1918. Af disse 120 g var der dog overgangsvis kun Dækning for 3 à 4 ⁰/₁₀ af de indleverede Mærker. Ogsaa for December Maaned sattes Kødmærkets Værdi til 38 Øre, men der kunde ikke sættes nogen Flæskeration; Ordningen blev den, at December Mærkerne skulde samles sammen ligesom Slagtningerne saa vidt muligt samledes til umiddelbart før Jul, hvorefter der den ¹⁹/₁₂ 1918 udsendes Meddelelse om, at der var Flæsk nok til, at hvert December Mærke kunde honoreres med 110 g (jfr. Indm. Bkg. ³⁰/₁₁ og ¹⁹/₁₂ 1918). For i nogen Grad ernæringsmæssigt at bøde paa Flæskemangelen var der ved Indm. Bkg. ¹⁵/₁₁ 1918 givet Mulighed for Ombytning af 4 Svinekødmærker à 120 g med 1 Sukkermærke à ¹/₂ kg, og ved Bkg. ²²/₁₁ 1918 blev der givet Kommunalbestyrelserne Ret til at sætte Svinekødmærker for senere Maaneder ud af Kraft indtil de ældre Mærker var blevet fyldestgjort. Ved Bkg. ²⁷/₁₂ 1918 sattes for Januar Maaned 1919 Rygflæskmærkets Værdi paany til 38 Øre, jfr. Bkg. ¹⁵/₁ 1919, og Svinekødmærkernes Paalydende til 120 g, idet det samtidig bestemtes, at alle Svinekødmærker for November og tidligere Maaneder først kunde indløses efter nærmere Meddelelse. Mærkerne indkaldtes ved Bkg. ¹⁰/₁ 1919 og ved Bkg. ³⁰/₁ 1919 fastsattes de til at have en Gyldighed af 70 g

pr. Stk. i fersk eller saltet Flæsk, efter hvad der forefandt paa det paagældende Slagteri. For Februar (Bkg. $28/1$ og $15/2$ 1919) og for Tiden indtil $15/3$ fastsattes Rygflæskmærkerne paany til 38 Øre, medens Svinekødmærkerne kun i Februar gjaldt for de sædvanlige 120 g. I Marts gjaldt de sammen med Rygflæskmærkerne for Maanedens to sidste Uger til Køb af 135 g Flæsk pr. Mærke; jfr. Indm. Bkg. $21/2$ 1919. Ved Bkg. $6/3$ 1919 indkaldtes samtlige Rygflæskmærker til Indløsning hos Statistisk Departement, der under hele Ordningen havde godtgjort Kommunalbestyrelserne de Beløb, som disse havde udbetalt Slagterne, naar de indleverede Mærkerne. Det Beløb, der ialt medgik til denne Indløsning, androg netto $27\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Ved Indm. Bkg. $15/3$ 1919 ophævedes de i Henhold til Kødloven udstedte Bkg. om Maximalpriser paa Kød, Exportafgift for Hornkvæg m. v., medens der stadig skulde præsteres Udførselsattester fra Kødkontoret, jfr. Landbrugsmin. Bkg. $15/3$ 1919. Ved Justitsmin. og Landbrugsmin.¹⁾ Bkg. $29/7$ 1919 ophævedes ogsaa Kravet om Udførselsattesterne.

Naar Flæskeforsyningen i Sommeren og Efteraaret 1918 saaledes næsten helt svigtede, laa dette dels i den ringe Høst 1917, dels i Afleveringsbestemmelserne i Kornloven 1917, der ingen Hensyn tog til Svineproduktionen, hvorfor Svinebestanden fra Juli til December 1917 faldt til Halvdelen, og fra Decbr. 1917 til April 1918 igen næsten halveredes og androg paa dette sit laveste Punkt 430 000 Stk. mod $2\frac{1}{2}$ Mill. før Krigen og 1.7 Mill. i Juli 1917. Men som tidligere anført indeholdt Kornloven af 1918 Bestemmelse om, at Leveringen af de $5\frac{1}{2}$ hkg Korn for det 4de Tusind Kr. Jordværdi kunde frigøres ved Aflevering af 2 Svin à 70 kg til et anerkendt Slagteri, og samtidig bemyndigede Loven Indenrigsministeren til at garantere Produ-

¹⁾ Ved Landbrugsmin. Bkg. $21/5$ 1920 mildnedes de af Hensyn til Kontrollen med Udførselen fastsatte Bestemmelser i Bkg. $9/10$ 1915 og $15/9$ 1916.

centerne 2.30 Kr. pr. kg, hvorved Statstilskudet, da Maximalprisen holdtes uforandret, forhøjedes til 90 Øre, samtidig med at Staten ogsaa bidrog til Slagteriernes Driftsudgifter, jfr. 57. Bd., S. 426 og Lov ²³/₇ 1918 om Befolkningens Forsyning med Oxekød. For at bringe Forholdet mellem Staten og Slagterierne i faste Former, blev der under ¹/₅ 1918 indgaaet en Overenskomst mellem Indenrigsministeriet og de exportberettigede Svineslagterier (Kornlovens § 10), hvorved Staten garanterede den fornævnte Producentpris af 2.30 Kr., medens Slagterierne underkastede sig de Bestemmelser, der maatte blive truffet til Ordning af Flæskeforsyningen. Disse gunstigere Betingelser medførte, at Antallet af Svin igen steg og ved Tællingen i Septbr. 1918 var oppe paa ca. 750 000. Naar dette Antal dog ikke gav Mulighed for større Rationer, skyldtes det den før nævnte Hjemmeslagtning, der trivedes sammen med en betydelig Smughandel med Flæsk. Da man ikke, som Tilfældet var for Kornet og Smørret, mente at kunne føre Svineproducenterne ind under Flæskerationeringen, tillod den før nævnte Bkg. ¹⁵/₈ 1918, jfr. Statistisk Departements Cirk. ⁵/₁₀ 1918, Hjemmeslagtning til de paagældende Husstandes eget Forbrug i Tiden ¹/₁₀ 1918—³⁰/₉ 1919, mod at de paa Mandtalskortet ¹⁰/₉ 1918 fraskrev sig Retten til Flæskekort. Disse Husstande omfattede ca. 800 000 Personer. Men Overholdelse af Bestemmelsen var naturligvis vanskelig. Dertil kom, at ca. 50 000 Svin ikke kom under Rationeringen, idet disse Dyr, til hvilke Ernæringsraadet gav Fodertilskud og som iøvrigt opfodredes med Affald hos smaa Jordbrugere, Købstadfolk o. l., udelukkende var bestemt til de paagældende Familiers Forbrug („Altangrise“).

Iøvrigt var der trods Stigningen i Svinebestanden i September Maaned en betydelig Nedgang i Antallet af Avlsdyr, der stadig i stort Tal førtes til Slagterierne. Under Hensyn hertil og til den fuldstændige Svingen i Flæskeforsyningen, ønskede man fra Landbrugets Side, at der ydedes Svineproduktionen yderligere Opmuntring, og i Over-

ensstemmelse hermed fastsætter Lov ¹/₁₁ 1918 om Befolkningens Forsyning med Smør og Flæsk m. v., at Indenrigsministeren bemyndiges til at garantere Svineproducenterne 2.⁸⁰ Kr. pr. kg (10×28 Øre, hvilket var den Pris Ernæringsraadet betalte pr. kg Korn, som Raadet købte ud over det leveringspligtige). Betingelsen for denne 50 Øres Forhøjelse pr. kg var dog den, at Svinene („B-Svin“) skulde tegnes paa Kontrakt og leveres i en Vægt af mindst 60 kg inden ¹/₆ 1919. Samtidig fastsattes det, at Svinene for det 4de Tusind Kr. Jordværdi („A-Svin“) ligeledes skulde tegnes i Kontrakt, før at man snarest kunde naa til Klarhed over Antallet af dem. De skulde veje mindst 70 kg iflg. Kornloven og ligeledes leveres inden ¹/₆ 1919. Desuden fastsætter Loven, at der ydes et Tilskud af 1 hkg Korn pr. B-Svin, forsaavidt dette kan gøres indenfor et samlet Kvantum, svarende til Leveringen for det 4de Tusind Kr. Jordværdi, saaledes at man altsaa tilstræbte, at al Kornet, der var regnet med at svare til det 4de Tusind Kr. Jordværdi blev omsat i Svin, enten ved at de leveringspligtige Jordbrugere afleverede Svin, eller ved at det Korn, de afleverede, solgtes (26 Kr. pr hkg) til Leverandører af B-Svinene. Beregningen passede meget godt, idet der kontrakttegnedes ca. 140 000 A-Svin og ca. 120 000 B-Svin; med $5\frac{1}{2}$ hkg Korn pr. 2 A-Svin og 2 hkg pr. 2 B-Svin medgik hertil 63 000 t mod beregnet 60 000 t¹⁾. Ved disse Foranstaltninger lykkedes det, som foran anført, at fremskaffe Flæsk nok i Begyndelsen af 1919 til at indløse alle uindløste Mærker med 70 g og til at opretholde de nye Mærker med 120 g. Ja, der var endog saa meget mere, at Spørgsmaalet om Export kunde komme frem. Dog turde man under Hensyn til de usikre Forhold ikke tillade Udførselen, men Slagterierne fik i Begyndelsen af Aaret 1919 Ordre til at nedsalte det Flæsk, der ikke aftoges paa Mærkerne, og da Tilførslerne til Slagterierne hen paa For-

¹⁾ Ernæringsraadets Beretning 19¹⁸/₁₉, p. 12 og 100.

aaret atter gik ned, kunde Rationen opretholdes ved fersk og salt Flæsk tilsammen.

Samtidig begyndte der at komme amerikansk Flæsk i Handelen, og ved Indm. Bkg. ^{20/2} 1919 tillodes Handel med dette til fri Pris, der dog ved Bkg. ^{18/3} og ^{30/3} 1919, jfr. Landbrugsmin. Bkg. ^{11/5} 1919¹⁾, begrænsedes ved Fastsættelse af Maximalavancer. Salget af det danske Flæsk blev derfor efterhaanden nærmere et Spørgsmaal om Rabat, bortset fra, at Forbrugerne paa Grund af det amerikanske Flæsks store Fedme, ubetinget foretrak det danske. Rationen paa dette fastsattes ved Indm. Bkg. ^{26/3} 1919 for April til igen at udgøre 120 g Rygflæsk og 160 g Svinekød pr. Individ pr. Uge. Den samme Ration fastsattes for Maj (Indm. Bkg. ^{30/4} 1919), idet dog nu Adskillelsen mellem Rygflæsk og Svinekød, der havde tilstræbt at sikre enhver et Kvantum af det federe Rygflæsk, mens Fedtstofmangelen varede, blev opgivet, og Rygflæsk- og Svinekødmærker fastsattes til 140 g Stykket. Samtidig ændredes Udskæringsreglerne (Indm. Bkg. ^{6/5}, jfr. Bkg. ^{16/7} 1919), saaledes at færre af Benene end hidtil blev skaaret fra, hvorved det blev muliggjort at forhøje Prisen paa Svin i hele og halve Kroppe fra 101 til 105 Øre med Hoved og Fødder, samtidig med at Detailmaximalprisen holdtes uforandret fra de i Indm. Bkg. af ^{20/8} 1918 fastsatte Priser, der forhøjedes med 40 Øre ved Dyrtilslovens Ophør ^{1/7} 1919 (jfr. Indm. Bkg. ^{28/6} 1919). Endvidere medførte de ændrede Udskæringsregler, at det til en Uges Ration af 280 g pr. Person medgaaende Kvantum Flæsk kunde nedsættes fra 840 til 740 t, hvorved den Forhøjelse af Prisen til Producenterne fra 2.80 til 3.00 Kr. pr. kg, som Lov ^{30/5} 1919 fastsætter, ikke foraarsagede nogen Merudgift for Statskassen. Disse 3 Kr. var fastsat at skulle gælde i Tiden ^{1/6} til ^{1/9} 1919,

¹⁾ Disse tre Bkg. ophævedes ved Indenrigsmin. Bkg. ^{26/11} og Landbrugsmin. Bkg. ^{2/11} 1920, der dog fastsætter nye Bestemmelser i Henh. til Loven af 1911 om Handel med Landbrugsprodukter.

medens Loven yderligere bemyndigede Indenrigsministeren til at betale 2.⁸⁰ Kr. for Kontrakt-Svin, selv om disse leveres i Juni Maaned og det samme Beløb for Svin, der er leverede i Tiden $1/11$ 1918— $1/6$ 1919, uanset at de ikke har været leveret paa Kontrakt. Forhøjelsen til 3 Kr. var motiveret ved, at der i de sidste Maaneder af Høst-aaret maatte anvendes de dyrere indførte Foderstoffer og skulde iøvrigt bidrage til at skaffe Svinene frem til Slagterierne. Der ventedes dog ikke Svin nok til, at den fulde Ration kunde opretholdes, og ved Indm. Bkg. $30/5$ 1919 nedsattes derfor Rationen til 200 g, hvilken Ration var gældende i Juni, Juli og August Maaneder, jfr. ogsaa Bkg. $28/6$ og $21/7$ 1919. Fra $1/9$ 1919 gjaldt Mærkerne alene som Rabatmærker ved at berettige til 200 g pr. Uge til Maximalpris, medens dansk Flæsk iøvrigt kunde købes i fri Handel og uden Maximalpris (Indm. Bkg. $30/8$ 1919). Under $21/7$ 1919 havde Slagterierne opsagt den bestaaende Overenskomst med Indenrigsministeriet og fra $1/9$ 1919 fastsattes derfor ny Bestemmelser. Producentprisen forhøjedes til 3.¹⁰ Kr., Udvalget for de exportberetigede Svineslagterier ophævedes, idet Slagterierne dog skulde bistaa med Fordeling af 200 g Flæsk pr. Person pr. Uge, afregnet efter en paa Grundlag af Exportprisen fastsat Pris. Slagterierne beholdt deres Eneret til Slagtning af Svin og det tillodes dem at exportere, naar Hjemmemarkedet var forsynet med de 200 g (Rigsdagstidende 19^{19/20}, A, Sp. 2800). Ved § 15 i Kornloven af $19/9$ 1919 forlængedes Ordningen uforandret for Oktober Maaned, jfr. ogsaa Statistisk Departements Cirkulære af $24/9$ 1919, men fra $1/11$ 1919 ændrede Lov $31/10$ 1919 om Befolkningens Forsyning med visse Levnedsmidler og om Dyrtidsforanstaltninger den bestaaende Ordning, idet Loven yder 400 000 Kr. ugentlig for November Maaned til Prisnedsættelse af de 200 g, men for December 1919—Marts 1920 ikke længere yder Tilskudet gennem Slagterierne, men bevilger et Beløb til Kommunerne, for hvilket disse kan udstede Rabatmærker

til de mindre bemidlede. Dette Beløb fastsattes til $3\frac{1}{2}$ Kr. for de fire Maaneder ialt pr. Indb. i Kommunen med Undtagelse af Selvforsørgerne med Flæsk og de mere bemidlede (d. v. s. Statsskatteydere med over 4000, 3500 og 2500 Kr. Indtægt henholdsvis i Hovedstaden, Provinsbyerne og Landdistrikterne). De 400 000 Kr. muliggjorde, at Prisen i hele og halve Kroppe kunde sættes til 2.35 Kr. (mod 3.10 Kr. til Producenterne). Dog medførte Ændringen en Forhøjelse paa 95 Øre fra de 1.40 Kr. i Bkg. $28/6$ 1919; for at yde Detailhandlerne en noget større Avance forøgedes Udsalgspriserne med 105 Øre pr. kg, jfr. Indm. Bkg. $1/11$ 1919. Priserne paa Affald (Hoveder, Hjerter, Levere etc.) holdtes nu som før uforandret fra Priserne i Bkg. $13/12$ 1917, et Forhold, man fra Forbrugerside lagde stor Vægt paa, selv om de efterhaanden overmaade lave Priser i høj Grad forøgede Fristelsen for Detailhandlerne til at tilbageholde disse Varer og forarbejde dem. Ved Bevillingen af de 3.50 Kr. regnede man med, at de i Bkg. $1/11$ 1919 fastsatte Detailpriser af 2.70 Kr. paa de almindelige Dele af Svinet nogenlunde kunde holdes, jfr. ogsaa Indm. Cirk. $10/11$ 1919. Ved Udgangen af November bortfaldt som nævnt Statstilskudet til Flæsk, og de i Bkg. $29/11$ 1919 fastsatte Priser efter en Pris i hele og halve Kroppe af 3.15 Kr. pr. kg beroede derfor paa Overenskomst med Slagterierne, der gik ind paa til de nævnte Priser at forsyne Hjemmemarkedet med 200 g mod Aflevering af Mærker. Nu forhøjedes Affaldspriserne til det dobbelte og Detailpriserne iøvrigt med 90 Øre. Men Afsætningen til England, som man i Slagterikredse naturligvis med største Længsel saa hen inod, kom ikke i den ønskede Gænge. Slagterierne opsagde den Overenskomst med Indenrigsministeriet, der havde været gældende siden $1/9$ 1919 til Ophør fra $1/1$ 1920, men de nærmere Forhandlinger i England om Prisen var ikke særlig tilfredsstillende, og Udførselen i Januar 1920 blev ringe (23 000 hkg). Fra $1/2$ 1920 udbrød en langvarig Strejke paa Slagterierne, og Spørgsmaalet om Ud-

førselen stilledes derved i Bero. Da de Priser, der opnaedes i England paa den ene Side ikke var særlig høje (svarende til en Pris af højst 4 Kr. pr. kg i Københavns Flæskehal), og da paa den anden Side mange Svin kom frem og en Del (ulovligt) slagtedes uden for Slagterierne, kompromitteredes den hele Ordning med Flæsk paa Mærker til den aftalte Pris; ja, der opstod endda det kuriøse, at Folk, efter at have indgivet deres Mærker som Bestillingsmærker, ikke hentede Flæsket, men købte andre Steder til lavere Pris, hvorved de Handlende, der havde hjemtaget Mærkeflæsket til den fastsatte Pris, naturligvis bragtes i Vanskeligheder. Ved Indm. Bkg. $^{11/3}$ 1920 ophævedes derfor formelt den hele Flæskeordning¹⁾, og der bevaredes af den alene Maximalpris paa Affald og Slagteriernes Eneret til Slagtning af Svin paa under 110 kg Vægt. Sidstnævnte Bestemmelse ophævedes ved Landbrugsmin. Bkg. $^{15/9}$ 1920 og Maximalpriserne ved Bkg. $^{21/7}$ 1920. Endelig ophævedes ved Justitsmin. Bkg. $^{29/6}$ og $^{12/8}$ 1920 Udførselsforbudene for Flæsk og Svin, hvorved Slagteriernes Eneret til Udførselen ophævedes, jfr. Landbrugsmin. Bkg. $^{3/11}$ 1920.

Den ved Lov $^{21/12}$ 1917²⁾ fastsatte Mælkeordning, der udløb $^{31/10}$ 1918, forlængedes ved Lov $^{1/11}$ 1918, jfr. Indm. Bkg. s. D. og $^{9/11}$ 1918, paany for et Aar. Da Garantiprisen for Smør (jfr. nedenfor) i den nye Lov var forhøjet fra 4.60 Kr. til 5.50 Kr., forhøjedes i Overensstemmelse hermed Prisen fra 28 til 33 Øre pr. kg sød Mælk (Naturmælk), Prisen paa Fløde til 180 og paa Piskefløde til 520 Øre pr. l (jfr. ogsaa Indm. Bkg. $^{26/11}$ 1918, $^{31/3}$ og $^{15/5}$ 1919). Endvidere foreskriver Loven, at der af Statskassen refunderes Kommunerne 7.5 Øre pr. l Mælk, der leveres Børn under 6 Aar, i alt beregnet til at beløbe

¹⁾ Ved Justitsmin. Bkg. $^{16/1}$ 1920 ophævedes Forbudet mod Udførsel af Blod og ved Indm. Bkg. $^{6/3}$ 1920 Maximalpriserne paa Blod.

²⁾ Jfr. om den finansielle Opgørelse af denne Lov Indm. Bkg. $^{25/11}$ 1918.

sig til de samme 8 Mill. Kr. som efter den foregaaende Lov; denne havde givet Tilladelse til, at Tilskudet i Landkommuner kunde anvendes til Nedsættelse i Almindelighed af Mælkeprisen; nu bestemtes det, at Beløbet kun maatte anvendes til Mælk til Børn¹⁾. I Indm. Bkg. ¹/₁₁ 1918, jfr. Justitsmin. Bkg. s. D., gentoges endvidere de gældende Bestemmelser om, hvad der maatte forhandles som Mælk og Fløde m. v. Men ved Justitsmin. Bkg. ²³/₁₁ 1918 tillodes det fra ¹⁰/₁ 1919 (jfr. Bkg. ⁹/₁ 1919) i Hovedstadskommunerne at afskumme Mælk med over 3 ⁰/₁₀ Fedtindhold eller iblande skummet Mælk i saadan Mælk, til Blandingen holdt 3 ⁰/₁₀, og forhandle saadan Mælk som Standard-Sødmælk. Denne Ordning fastsattes, fordi det viste sig meget vanskeligt at tilvejebringe den for Hovedstadens Forsyning fornødne Mælk, hvorfor man havde givet Børn og Syge Forudbestillingsret paa deres Rabatbilletter, og trykt Rationeringskort til Anvendelse om fornødent. Det, der skulde opnaas ved Standard-Mælken var en fuldstændig Udnyttelse af Skummetmælken, ved at denne iblandedes i Mælk med over 3.5 ⁰/₁₀ og saaledes blev tvunget ud i Forbruget; da der samtidig blev indført Kvalitetsbetaling af Mælk efter Fedtindholdet, lykkedes det at fremskaffe saa megen Mælk, at Rationeringen blev undgaaet, ogsaa paa Grund af Fodertilskudet fra Statslagrene (jfr. nedenfor under Smør). Men Ordningen med Standard-Mælken bekæmpedes ikke blot af Hovedstadens mange smaa Mælkehandlere, for hvem Betalingen efter Fedtindhold var en Vanskelighed, da de, der var de underlegne i den mælkeknappe Tid, ikke kunde kontrollere deres Leverandører og derfor vel ogsaa kom til at betale Mælken over dens Værdi, men heller ikke

¹⁾ Udtrykket i Loven „7.5 Øre pr. l.“ og i Bkg. ¹/₁₁ 1918 er, som det ogsaa fremgaar af Lovens Motiver, urigtigt. Der regnedes med, at Børn paa 0—3 Aar skulde have 1 l, Børn paa 3—6 Aar ¹/₂ l, og da der var lige mange Børn i de to Grupper og Tilskudet var kalkuleret til 10 Øre pr. l, er Meningen 7.5 Øre pr. Barn, jfr. ogsaa Indm. Cirk. ²⁶/₁₁ og ⁵/₁₂ 1918, og herefter administreredes der.

Ernæringsfysiologerne kunde udelt tiltræde Ordningen, idet der fra een Side hævdedes, at et mindre Kvantum mere fed Mælk var at foretrække for et større Kvantum mindre fed (Rigsdagstidende 19^{18/19}, A, Sp. 2787).

Ved Lov ^{31/10} 1919 forlængedes Mælkeordningen paany, dog kun for $\frac{1}{2}$ Aar. Endvidere bortfaldt de 5 Øre og de 2 Øre pr. l, som Staten havde betalt henholdsvis for Sød-mælk og Skummetmælk, for at Detailprisen ikke skulde stige i Anledning af Forhøjelsen fra 28 til 33 Øre. Ogsaa bortfaldt Halvdelen af Statstilskudet til Fremskaffelse af Supple-ringsmælk. Dette Tilskud, der skulde dække Omkostnin-gerne ved Fremskaffelsen og havde beløbet sig til 3.8 Øre pr. kg Mælk, med hvilket Beløb Mælken var bleven for-dyret ud over de 33 Øre, udrededes nu af Staten kun for Halvdelens Vedkommende og kun forsaavidt den paagæl-dende Kommune udredede den anden Halvdel. Men for i nogen Grad at lette Befolkningen for de Prisstigninger, der heraf vilde følge, udvidedes Aldersgrænsen for Børn, der kunde faa Tilskud, fra 6 til 12 Aar og Tilskudet fra 10 til 12 Øre, jfr. Indm. Bkg. ^{1/11} og Cirk. ^{10/11} 1919. I 19^{18/19} havde dette Tilskud andraget ca. 6 Mill. Kr. og beregne-des for den ny Lovs halve Aars Gyldighedsperiode til 6 $\frac{1}{4}$ Mill. Kr. Til Dækning af Udgifterne bibeholdtes Flødeaf-giften (50 Øre pr. l Kaffe- og 150 Øre pr. l Piskefløde, jfr. Indm. Cirk. ^{26/11} 1918 og Bkg. ^{1/11} 1919, § 4), idet denne Afgift, der tidligere indbetaltes til Smørordningen, nu blev afkortet Kommunerne, hvem det stadig paahvilede at opkræve den, med samme Beløb som i foregaaende Aar, saaledes at de 12 Øre pr. l pr. Barn under 12 Aar skulde ud-betales Kommunalbestyrelsen med et saa meget mindre Be-løb, som Flødeafgiften i den paagældende Kommune havde udgjort Aaret før, jfr. ogsaa Indm. Cirk. ^{15/12} 1919. Ende-lig ophæver Lov ^{31/10} 1919 Maximalpriserne paa Mælk, men de danske Mejeriforeningers Fællesorganisation foran-ledigede, at der i Stedet traadte en Noteringspris, og Bkg. ^{1/11} 1919 fastsætter denne Noteringspris med paaløbende Om-

kostninger som Maximalpris, jfr. Indm. Cirk. $\frac{7}{2}$ 1920. Ved Justitsmin. Andg. $\frac{1}{11}$ 1919 gentages i det hele de gældende Bestemmelser om, hvad der maatte forhandles som Mælk og Fløde m. v., men ved Andg. $\frac{13}{4}$ 1920 ophævedes Tilladelsen til Fremstilling af Standard-Mælk og det paabødes, at Sødmælken skulde holde mindst $3\frac{1}{4}$ % Fedt, ved Andg. $\frac{10}{1}$ 1921 dog nedsat til 3 %.

I Henhold til Dyrtidsloven af $\frac{13}{7}$ 1918 nedsattes Prisen paa Smør fra $\frac{1}{9}$ 1918 med 20 Øre til 3 Kr. i Detailhandelen. Ved Lov $\frac{1}{11}$ 1918, jfr. Indm. Bkg. om Befolkningens Forsyning med Smør af s. D., forlængedes Smørordningen for et Aar. For at fastholde den gældende Detailpris og samtidig forhøje Forhandleravancen noget, nedsattes Afleveringsprisen med 4 Øre til 2.65 Kr. pr. kg; Differencen fra denne Pris til 3.80 skulde ligesom tidligere godtgøres af Staten, hvorimod Garantiprisen hævedes fra 4.00 til 5.50. Fordelingsforholdet mellem Mejerierne og Statskassen, Opkrævning af Fløde- og Osteafgift, Administrationen m. v. var iøvrigt som ved forrige Ordning. Loven indfører dog den Ændring, at der kan fastsættes en højere Vinter- og en lavere Sommerpris til Mejerierne (Kr. 6.20 til $\frac{12}{5}$ 1919, Kr. 4.68 til $\frac{15}{8}$, derefter Kr. 5.50), medens Detailprisen er uforændret, for saa meget som muligt at incitere Produktionen; og for direkte at fremhjælpe den giver Loven, jfr. Indm. Bkg. $\frac{9}{11}$ 1918, Tilsagn om 50 000 t Klid m. v. og saavidt muligt 50 000 t Korn fra Statslager saaledes fordelt, at der ydes 150 kg Klid eventuelt Korn pr. 1000 kg Mælk leveret paa Mejeri i Tiden $\frac{1}{9}$ 1918— $\frac{1}{3}$ 1919. Det lykkedes dog kun Ernæringsraadet at stille henved 30 000 t Korn og de 50 000 t Klid m. v. til Raadighed, trods Fritagelsen for Levering af de 100 000 t Korn til Norge og trods de Ændringer, der foretoges med Brødet for at give Bygget fri til Foder (jfr. S. 110 og 118). Da Udleveringen desuden, paa Grund af at Møllerne ikke kunde følge med ved Klidfremstillingen, foregik overmaade langsomt, gik Mælke- (og Smør-)produktionen meget stærkt til-

bage¹⁾ i de sidste Uger af Aaret. Det lykkedes dog i det hele at forsyne Hjemmemarkedet med det fornødne Smør, ca. 16 500 Dritler pr. Uge, men Export kunde der ikke blive Tale om, bortset fra nogen Hjælp til Sverige, der blev taget af de ca. 35 000 Dritler, som Staten havde indkøbt som Reservelager. I Februar 1919 kom der dog god Gænge i Uddelingen af Korn og Klid, og da der nu ogsaa stilledes Import af Oliekager i Udsigt, var det ikke saa paakrævet at spare paa Beholdningerne i de enkelte Landbrug; Mælkeproduktionen og hermed Mælke- og Smørforsyningen var saaledes over sit kritiske Punkt. Hertil bidrog ogsaa Genfremkomsten af Margarine²⁾. Som anført i foregaaende Oversigt (57. Bd., S. 435), standsede Margarinetilvirkningen i Efteraaret 1917 og der var i 1918 kun saa megen Margarine fremme, at Bagerne i Sommermaanederne kunde faa Halvdelen af deres Smørration udleveret som Margarine (i første Halvdel af Oktober udrationeredes den sidste Del af Partiet med ca. $\frac{1}{4}$ af Smørrationen). Men herefter holdt ogsaa dette op. Imidlertid hjemførte Ø. K. midt i Februar 1919 ca. 10 000 t Soyabønner, og hermed var Genoptagelsen af Margarinefabrikationen muligjort. Ved Indm. Bkg. $\frac{20}{2}$ 1919 blev det, for at der ikke skulde foregribes noget under en kommende Rationering, forbudt at sælge eller udlevere Margarine fra Fabrik, indtil Rationeringen ved Bkg. $\frac{25}{2}$ blev iværksat fra $\frac{3}{3}$ 1919. Af Soyaolien i Forbindelse med noget Kokosfedt samt, forinden dette fremkom, udenlandsk Talg og Smør fremstilledes 1 800 t Margarine, saaledes at der foreløbig for Marts Maaned kunde stilles

¹⁾ Under Indtrykket af den hele meget vanskelige Situation for den dyriske Produktion indbragte Repræsentanter for Venstre den $\frac{18}{2}$ 1918 i Folketinget Forslag til Lov om Ændring i Kornloven, hvorefter dennes Bestemmelser om Aflevering paa forskellig Maade lempedes. Forslaget naaede dog ikke ud over 1ste Behandling.

²⁾ Ved Indm. Bkg. $\frac{8}{1}$ 1919 blev Anvendelsen af Mel m. v. til Fremstilling af Smørsurrogater forbudt. Denne Bkg. ophævedes $\frac{2}{12}$ 1919.

Halvdelen af Smørrationen til Raadighed som Margarine til en Pris af 2.30 Kr. pr. kg, og saaledes at der leveredes 300 g Margarine i Stedet for 250 g Smør, jfr. Lov af ²⁵/₂ 1919. Samtidig aabnedes der dog Mulighed for at ombytte Margarinemærkerne mod Smørmærker ved Indbetaling af Differencen mellem Forbruger- og Exportpris, nemlig 6 Kr. Denne Margarineordning gjaldt kun Husholdningsrationeringen; de Næringsdrivende var stadig henvist til Smør. Ordningen forlængedes ved Lov ²⁸/₃ 1919, jfr. Bkg. s. D. og Bkg. ²⁶/₃ 1919, til ⁴/₅ 1919, idet de til Margarinefabrikationen fornødne Raastoffer ikke fremkom i saa store Mængder, som var forventet og fornødent til at frigive Produktionen og Handelen med Margarine. Allerede fra Begyndelsen af Marts havde der været Vanskeligheder, idet en Ladning Raastoffer blev forsinket ved Havnestrejke i England; Margarinen fremkom derfor fra Ordningens Begyndelse dels for sent, dels, da Manchuolien og Durafedt, fremstillet af Soyabønnerne, udgjorde en stor Bestanddel af den, i mindre velmagende Stand. Men fra Mejeri-brugets og Bevillingsmyndighedens Side maatte man naturligt ønske, at Ordningen snarest gørligt traadte i Kraft, for at frigøre Smør til Export og indskrænke Statskassens Tilskud til Hjemmemarkedets Forsyning. I April kunde man dog begynde at løse Ordningen; ved Indm. Bkg. ¹⁵/₄ 1919 ophævedes det i Bkg. ²⁵/₂ indeholdte Forbud mod Salg af Palmin, da man nu havde Kokosfedt nok til at tillade Salg af det ublandet. Hertil kom, at der nu ogsaa fremkom udenlandsk Smør og Fedt, der ved en anden Bkg. ¹⁵/₄ 1919 (ophævet ²⁶/₁₁ 1920) tillodes udbudt i fri Handel. Fra ⁵/₅ 1919 ophævedes Smør- og Margarinerationeringen, medens der indtil ³¹/₈ 1919 paa Rabatmærker tildeltes hver Forbruger 400 g Smør pr. Maaned til den hidtil gældende nedsatte Pris (3° Kr. pr. kg). Ordningen var iøvrigt den, at hele Forbruget paa Hjemmemarkedet solgtes efter de nævnte 3 Kr. Detailpris imød Mærker, enten de udliveredede Husholdnings-Rabatmærker eller „Kon-

trol-Smørmærker“, der solgtes paa Posthusene for 4 Kr. pr. kg, hvorved Smørprisen i fri Handel og til de Næringsdrivende altsaa nu blev 7 mod før 9 Kr., jfr. Indm. Bkg. $\frac{1}{5}$ 1919; ved denne Bkg. sattes Maximalprisen paa Margarine til 2.70 Kr. Ved Bkg. $\frac{2}{10}$ 1919 forhøjedes denne Pris til 3 Kr., hvilken Pris ved Bkg. $\frac{9}{3}$ 1920 (ophævet $\frac{21}{1}$ 1921) erstattedes med en Maximalavance. Fra $\frac{1}{6}$ 1919 nedsattes Prisen paa Kontrol-Smørmærkerne, under Hensyn til Faldet i Exportprisen, til 3 Kr. (Indm. Bkg. $\frac{30}{5}$ 1919), og fra $\frac{1}{8}$ til 2.40 Kr. (Bkg. $\frac{24}{7}$ 1919); fra $\frac{1}{7}$ forhøjedes den almindelige Pris med 20 Øre, paa Grund af Bortfaldet af Dyrtidslovens Tilskud (Bkg. $\frac{28}{6}$ 1919). Fra $\frac{1}{9}$ 1919 ophævedes dernæst de 400 g Rabatmærker, og endvidere de i Loven $\frac{1}{11}$ 1918 gældende Bestemmelser forsaavidt angik Hjemmemarkedets Forsyning med Smør, for hvilken der alene fastsattes en Maximalpris paa 5.50 Kr. pr. kg (Indm. Bkg. $\frac{30}{8}$ 1919) til Mejeri og 5.90 i Detailhandelen; herved fastsattes som Maximalpris den Pris, Staten havde garanteret Mejeribruget for Smør afleveret til Hjemmemarkedet; de øvrige Bestemmelser i Loven af 1918 om Opgørelsen mellem Staten og Mejeribruget forblev iøvrigt i Kraft til $\frac{1}{11}$ 1919, saaledes at Staten vilde faa sin Del af en Exportpris paa over $5\frac{1}{2}$ Kr., men naturligvis ikke havde nogen Garantiforpligtelse, hvis Exportprisen gik herunder, da Garantiprisen alene gjaldt Smørret til Hjemmemarkedet — et Spørgsmaal, der gav Anledning til en Del Diskussion. Endelig hævedes ved Justitsmin. Bkg. $\frac{6}{11}$ 1920 Forbudet mod Udførsel af Smør fra $\frac{6}{12}$ 1920. Samtidig ophævedes Smør-Exportudvalget, og der var saaledes fuldkommen fri Handel med Smør. Om Hensigtsmæssigheden heraf var Meningen dog delte (jfr. f. Eks. Andelsbladet 1920, S. 1060 og en Række indsendte og redaktionelle Artikler, steds. 1921), idet England opretholdt sit Indførselsforbud og Indkøbsmonopol til $\frac{1}{4}$ 1921, og de danske Smørexportører saaledes stod splittede over for det centraliserede engelske Opkøb, jfr. nærmere nedenfor i Afsnittet om Landbruget.

Efter at Margarine var kommet i Handelen, holdt Af-sætningen af Spisefedt paa Smørmærker, der aldrig havde været særlig stærk, helt op, og Bestemmelsen ophævedes derfor ved Indm. Bkg. ¹⁵/₁ 1919¹⁾, jfr. ogsaa Statistisk Departements Cirk. ¹⁸/₃ og ¹⁸/₅ 1919. Fedtet blev derfor enten udført af Slagterierne eller solgt paa Hjemmemarkedet i fri Handel jævnsides med det udenlandske Fedt, hvis Forhandling her var blevet tilladt ved Indm. Bkg. ⁷/₃, jfr. Bkg. 241 af ¹⁵/₁ 1919 (begge ophævede ²⁰/₁₁ 1920).

Endelig fastsætter Loven af ¹/₁₁ 1918, at Udførselen af Ost ligesom tidligere skal erlægge en Afgift, saaledes at Mejeriernes Fortjeneste ved Osteproduktionen ikke bliver større end Fortjenesten ved Produktionen af Smør til den garanterede Pris. Derhos skal Osteexportørernes Fortjeneste reguleres i Overensstemmelse med Smørexportørernes. Paa Grund af den forhøjede Smør- (Mælke-)pris, der blev fastsat ved Lov ¹/₁₁ 1918, forhøjedes ved Indm. Bkg. ⁷/₁₁, jfr. Bkg. ¹⁷/₁₂ 1918 Maximalpriserne paa Ost i Bkg. ²²/₂ 1918 med omkring 40 Øre pr. kg under Hensyn til Vinterprisen paa Smør (6.20 Kr. pr. kg), nedsattes derefter ved Indm. Bkg. ¹⁵/₅ 1919 ret betydeligt for de finere Sorters Vedkommende, da Sommerprisen paa Smør indførtes, og reguleredes igen ved Bkg. ¹⁵/₈ 1919, da Smørprisen sattes til 5¹/₂ Kr. Ved Udløbet af Loven af 1918's Gyldighed (³¹/₁₀ 1919) bortfaldt Osteafgiften ved Export og Indm. Bkg. ²²/₁₂ 1919 ophævede Maximalpriserne for Salget paa Hjemmemarkedet, medens de ved Bkg. ¹⁷/₁₂ 1918 indførte Bestemmelser om højeste Vandprocent og Tørstofprocenterne bibeholdtes, og-saa efter at Udførselsforbudet og Osteexportudvalget ved Justitsmin. Bkg. ²⁹/₆ 1920 var ophævet. Disse Kontrolbestemmelser ønskedes nemlig af Mejeribrugene til Forbed-

¹⁾ Denne Bkg. ophæver i og for sig kun Maximalprisordningen (Bkg. ²⁰/₁₁ 1917), men Fordelingen af Fedtet fra Slagterierne standsedes samtidig. Den egentlige formelle Ophævelse af Fordelingen fandt Sted ved Indm. Bkg. ⁶/₅ 1919, der ogsaa ophævede Fordelingen af Spisebenfedt.

ring af den danske Osts Kvalitet og dermed Konkurrenceevne, hvorfor de blev fæstnede ved Lov ¹¹/₃ 1921, jfr. Landbrugsmin. Bkg. ²/₆ 1921.

Med Hensyn til Talg og teknisk Fedt skal det dernæst anføres, at ved Indm. Bkg. ²⁰/₃ 1919 ophævedes Maximalprisen paa Talglys, og ved Bkg. ³¹/₃ 1919 ophævedes den hele i Bkg. ²⁶/₁₀ 1917 fastsatte Talgordning. Reglerne om Destruktionsfedtet turde man derimod ikke helt ophæve, men ved Indm. Bkg. ⁵/₄, jfr. Bkg. ⁵/₈ 1919 bortfaldt dog Paabudet om en Rationering fra Talgsmelterierne til Forbrugerne af det tekniske Fedt, saaledes at dette nu kunde sælges frit til en Maximalpris¹⁾, der forhøjedes fra 1.30 til 1.90 Kr. pr. kg. Endvidere bibeholdtes Paabudet om, at Raaprodukterne (selvdøde Dyr, Kød og Slagteaffald af saadanne) kun maatte sælges til de af Landbrugsministeriet autoriserede Virksomheder, og at kun disse maatte oparbejde de nævnte Produkter samt Knogler, Benmarv m. v. til Destruktionsfedt og Benmel. Disse sidste Bestemmelser vedblev at bestaa, efter at Maximalpriserne var ophævede ved Indm. Bkg. ¹⁵/₁₁ 1919, og er i det hele uforandret optaget i et Forslag til Lov om Anvendelse af selvdøde Dyr m. m., som af Landbrugsministeren fremsattes i Folketinget ⁸/₁₁ 1921, og som formentlig vil blive ophøjet til Lov i 1922.

¹⁾ Ved kgl. Andg. ¹/₇ 1918 nedsattes en Vurderingskommission til at vurdere et Parti teknisk Fedt (215000 kg), som A/S Blaakilde Mølle havde nægtet at aflevere i Henh. til Bkg. ⁹/₁₁ 1917, og som derfor af Staten var exproprieret. Partiet var saa stort, at det havde afgørende Betydning for Fremstillingen af den fornødne Sæbe m. v., men særlig opsigtsvækkende blev Expropriationen derigennem, at Firmaet hævdede, at Overtagelsesprisen (1.30 Kr. pr. kg eller netop den gældende Maximalpris) ikke gav fuld Erstatning, og anlagde Sag mod Indenrigsministeriet, hvem Højesteret ved Dom af ¹²/₁ 1921 gav Medhold, fordi „Selskabet ikke har afkræftet den Formodning, der maa være for, at der er givet det fuld Erstatning ved den Vurdering, som er foretaget af den i Henhold til Loven nedsatte Vurderingskommission“ (Højesteretstidende 1920, S. 634).

Som nævnt i forrige Oversigt (57. Bd., S. 440) lykkedes det at gennemføre Sæbeforsyningen uden egentlig Rationering. Det tekniske Fedt fordeltes til Sæbefabrikerne efter disses Produktion i 1916 og til en Pris af 1.⁰⁰ pr. kg, hvorved der opsamledes en Fond „Sæbefonden“ af Forskellen mellem denne Pris og de 1.³⁰, som Talgsmelterierne erholdt. Denne Fond indgik i Efteraaret 1919 i Statskassen, da det var klart, at den Anvendelse til Fastholdelse af Maximalpriserne paa Sæben, som havde været Formaalet med den, ikke blev paakrævet. Der fremstilledes nemlig ikke mere Maximalsæber, der aldrig havde været særlig eftertragtede, og som derfor gik ud, da der kort efter Nytaar 1919 baade kom Olie og Fedt til Fremstilling af mere højtprocentige Sæber, og ogsaa færdige fremmede Sæber. Disse Ændringer i Fabrikationen tillodes dels ved Indm. Bkg., saaledes Bkg. ²⁸/₃ 1919 (jfr. Bkg. ²⁶/₁₀ 1918), der ophæver Barbersæberationeringen og Bkg. ⁵/₃ og ³/₄ 1919, der indfører nogle ubetydelige Ændringer i Hovedbkg. af ¹⁴/₃ 1918, dels ved Tilladelse fra Den overordentlige Kommission, der i Henhold til sidstnævnte Bkg. § 2 havde Dispensationsret overfor Reglerne om Sæbens Sammensætning, jfr. Hvidbogen S. 8386 ff. Men selv efter at Bestemmelserne saaledes ikke mere havde praktisk Betydning, vedblev de at bestaa, fordi der overvejedes og forhandlede om en almindelig Kontrollovgivning for Fremstilling af Sæbe. Disse Forhandlinger blev dog sluttelig paa Grund af Industriraadets Modstand resultatløse, og Sæbeordningen ophævedes derfor ved Indm. Bkg. ³⁰/₁₁ 1920. — Ved samme Bkg. ophævedes Bestemmelserne om Fremstilling af Vask- og Skurepulvere i Bkg. ⁶/₅ 1918, hvis Bestemmelser dog var lempet derhen, at der bl. a. kun forlangtes, at den paagældende Fabrikant skulde forsyne Varerne med Firmavn, Angivelse af Varens Art m. v. (Bkg. ³/₄ og ²⁵/₆ 1919). — Ved Indm. Bkg. ³/₇ 1918 forhøjedes paany Maximalprisen paa Soda (57. Bd., S. 449) til 22¹/₂ Kr. fra Fabrik og 29 Øre i Detailhandelen, ved Bkg. ⁷/₉ til

25¹/₂ og 32. Hermed kulminerede foreløbig Prisen, der ved Bkg. ²²/₁ 1919 nedsattes til 21¹/₂ og 28, hvorefter Maximalprisen helt ophævedes ved Bkg. ³⁰/₄ 1919. Da der opstod en betydelig Knaphed paa kalc. Soda, indførtes dog Maximalpriserne igen ved Indm. Bkg. ²¹/₁ 1920 (19 og 26), forhøjedes ved Bkg. ⁸/₃ til 21 og 28, og da disse Priser viste sig at give Fabrikerne Underskud, forhøjedes de paany ved Bkg. ¹/₇ 1920 til 31 og 38. Herefter nedsattes de ved Bkg. ⁹/₉ 1920 til 29¹/₄ og 38, hvorved dog kun opnaaedes en Forbedring af Mellemandleravancen; ved Bkg. ¹⁵/₁₁ 1920 ophævedes Maximalprisordningen.

Der er foran (59. Bd., S. 282) gjort Rede for den Lovgivning, der i den her behandlede Periode har været i Kraft vedrørende Understøttelse til ubemidlede, arbejdsløse Fiskere. Med Hensyn til den øvrige Lovgivning m. v. vedrørende Fiskerierhvervet skal følgende anføres: Ved Lov ¹/₁₁ 1918 forlængedes Lov ¹/₃ 1918 angaaende Statstilskud til Nedsættelse af Prisen paa Produktionsmidler til Fiskeriet¹) til ¹/₁ 1919. De i følge Loven af ¹/₃ 1918 bevilgede 6 Mill. Kr. var nemlig kun for 1²/₃ Mill. Vedkommende blevet brugt, da der var Mangel paa baade Petroleum og Fiskeredskaber; men efter den amerikanske Handelsoverenskomsts Afslutning kunde der nu forventes rigeligere Forsyning af disse Varer. Ved Lovens Udløb ophævede Indm. Bkg. ¹⁰/₁ 1919 de to Bkg. ⁸/₃ og ¹⁸/₇ 1918 om Salg af Fiskenet m. v. Den sidstnævnte Bkg. havde forhøjet Priserne i Bkg. ⁸/₃ 1918 med 10⁰/₀. Endvidere fortsætter Lov ⁹/₇ 1920 Bemyndigelsen for Regeringen til Udlaan²) af Stats-Laanefonden, dels direkte til Fiskere, dels til Laaneforeninger for Fiskere. Beløbene, der i Henhold til Lov ²⁷/₃ 1917 havde været henholdsvis 250 000

¹) Vedrørende Bestemmelser om Tjære, se foran S. 100. I Bkg. ²¹/₁ 1919 fastsættes det, at Statstilskud til Nedsættelse af Prisen paa Tjære til Fiskeribrug kun ydes til de Partier Tjære, der er anvist Fiskerne gennem Fiskeordningens Kontor.

²) De tidligere Love herom var af ²²/₁ 1904, ³⁰/₁ 1909 og ¹²/₃ 1915.

og 150 000 Kr. i Finansaarene 19^{17/18}—19^{19 20}, sattes for 19^{20 21} til 300 000 og 200 000 Kr., hvortil i den nye Lov yderligere kom 500 000 Kr. til Udlaan til Fællesforetagender af Fiskere til Fremskaffelse af Produktionsmidler til Fiskeriet. Der blev herved ydet en delvis Erstatning for, at der af de fornævnte 6 Mill. Kr. til Tilskud til Nedsættelse af Prisen paa Produktionsmidler kun var kommet ialt 3.7 Mill. til Udbetaling, stadig paa Grund af manglende Varer; men Fiskerne ønskede nu ved at danne et Fællesindkøb, hvori den nævnte $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. skulde udgøre Driftskapitalen, at søge at skaffe sig billigere Driftsmidler. Fiskerne var nemlig paany i en meget vanskelig Stilling, da Afsætningen til Udlandet paa Grund af Centraleuropas manglende Købeevne i det væsentlige var standset, og de Priser, der kunde opnaas for Fangsten, ofte ikke kunde dække Produktionsomkostningerne. For Finansaaret 19^{21/22} bemyndigede Lov ^{11/3} 1921 Landbrugsministeren til at anvende $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. som foran angivet, dels direkte, dels til Laaneforeninger med henholdsvis 300 000 og 200 000 Kr. Iøvrigt skal det anføres, at ved Indm. Bkg. ^{11/10} 1918 fastsattes Maximalpris paa saltet Sild, hvilke Priser dog viste sig for lave og blev forhøjede ved Bkg. ^{7/1} 1919. Denne Bkg. og Bkg. ^{17/4} 1918 om Prisen paa røgede Sild ophævedes ^{12/3} 1919; Bkg. ^{2/3} 1918 om Klipfisk og Saltfisk ophævedes ^{10/6} 1919. Men det var især til den ferske Fisk, Interessen og Vanskelighederne knyttede sig, og dette fornemmelig fordi Indm. Bkg. ^{13/3} 1917 fastsatte, at Fragten var inkluderet i Maximalprisen. Herved vanskeliggjordes Forsyningen af de fra Fangstpladserne længst liggende Steder, og da navnlig Hovedstaden, da Sælgerne, der selv skulde betale Fragten, naturligvis foretrak at sælge til de nærmestboende Købere, til hvem Fragten var lavest. For at bøde herpaa søgte Københavns Kommune Indenrigsministeriet om Dispensation fra denne Bestemmelse og til selv at betale Fragten for den Fisk, Kommunen hidførte til sin i Sommeren 1918 oprettede Central for Fiskesalget. En

Ordning for samtlige Kommuner stødte paa store Vanskeligheder, fordi det for de mange Landkommuners Vedkommende ikke vel var gørligt at tillade Kommunerne at bestemme, hvor meget der maatte lægges til Maximalprisen som Fragt, da der derved vilde opstaa en uoverskuelig Mængde forskellige Priser. Paa den anden Side maatte Tillæg af en Gennemsnitsfragt give Vanskeligheder svarende til dem, der var opstaaet ved, at Fragten skulde inkluderes i Maximalprisen. I Indm. Bkg. $\frac{1}{2}$ 1919, der for det første forhøjer Maximalpriserne paa de dyrere Fiskesorter, indeholdes derfor Bestemmelse om, at de i Bkg. fastsatte Maximalpriser maa forhøjes med 4 Øre for Fragten. Endvidere gives der Byraadene, og — for at skaffe saa megen Ensartethed for Landkommunerne som muligt — Amtsraadene Tilladelse til at forhøje eller nedsætte dette Beløb efter Forholdene. Imidlertid fremkom der nu saa rigelig Fisk, at Fiskerne ikke opnaaede Maximalpris, og at denne alene overholdtes af Detailhandlerne, der betragtede den som en fastsat Taxt — et ikke ualmindeligt Fænomen under Krigen. Maximalpriserne ophævedes derfor ved Indm. Bkg. $\frac{12}{3}$ 1919, der alene opretholder Bestemmelsen i Bkg. $\frac{1}{2}$ 1919 om, at al Fisk, fanget fra danske Baade, skal føres til dansk Havn. Udførselskontrollen bibeholdtes saaledes, idet dog Antallet af Udførselssteder forøgedes ved Justitsmin. Bkg. $\frac{5}{4}$ 1919. Ved to Bkg. af $\frac{15}{7}$ 1919 ophævedes sluttelig saavel Bestemmelsen om Indbringning af Fisken til dansk Havn som Udførselskontrollen.

I Sommeren 1919 tilvejebragtes mellem Den overordentlige Kommission og Ægexportudvalget paa samme Maade som i 1918 Aftale om, at Ægexportudvalget skulde drage Omsorg for, at et Kvantum præservede Æg tilbageholdtes til Hjemmemarkedets Forsyning til en nærmere fastsat Pris. Da man frygtede for, at Begæret efter disse Æg i 1919 vilde vanskeliggøre en ligelig Fordeling, udrationeredes de paa Kort, saaledes at de, der ønskede at komme i Betragtning, skulde indsende deres Ægmærker, hvorefter

Partiet (ca. 7 Mill. Stk.), naar samtlige Mærker var Statistisk Departement i Hænde, fordeltes til Bestillerne, jfr. Indm. Bkg. ²⁷/₁₀ 1919. Prisen var 4 Kr. pr. kg. Fordeelingen gav 7 Æg pr. Mærke. Der var altsaa kun indkommet Mærker fra ca. 1 Mill. Forbrugere, jfr. Indm. Bkg. ²⁰/₁₁ 1919.

Som anført i forrige Oversigt (57. Bd., S. 443) indførtes der fra ¹/₁₀ 1918, jfr. Indm. Bkg. ²⁸/₈ 1918, en Ændring i Sukkerrationeringens Teknik. Medens nemlig Prisen af Fabrik hidtil havde været fastsat efter Industrisukkerets højere Pris, og Husholdningssukkermærkerne derfor tillige havde været Rabatmærker, der indløstes gennem Kommunalbestyrelserne, sænkedes Prisen nu til Husholdningsprisen, og Overprisen for Industrisukkeret opkrævedes ved Mærkernes Udlevering fra Posthusene paa samme Maade som for Smørmærkerne. Herved opnaaedes, at Husholdningssukkermærkerne for saa vidt ikke havde direkte Pengeværdi, og det vanskelige Spørgsmaal om, at der skulde ydes Svindgodtgørelse paa Mærkernes Værdi paa samme Maade som der var blevet ydet paa deres Vægtbeløb, faldt dermed bort. Naar en saadan Ordning ikke tidligere var truffet, var Grunden den, at man frygtede for, at den Nedgang i Sukkerprisen, som en saadan Ændring maatte medføre, vilde bringe store Forstyrrelser, idet de Handlende naturligvis vilde sørge for at sælge deres Lagre ud forinden Forandringen traadte i Kraft. Men da nu Kornloven af ²⁰/₃ 1918 havde fastsat, at Prisen paa Husholdningssukkeret skulde gaa ned med 8 Øre pr. kg, skulde Forandringen altsaa dog ske, og Prisen nedsattes derfor fra ¹/₁₀ 1918 med 30 Øre (8 + 22) fra Fabrik (hvorved Fabrikkernes Udsalgspris for Standard-Mærket (Stødt Melis Nr. 2 og Lif.) blev 38 Øre) til Grossist og fra denne til Detaillist, saaledes at Nedsættelsen til Forbruger, der jo tidligere havde faaet de 22 Øre paa Mærke, blev de 8 Øre ifølge Kornloven. Denne Lov fastsatte endvidere i § 12, at Staten gennem Overenskomst med Sukkerfabrikkerne garanterede

Roedyrkerne en Pris af 2.25 Kr. pr. hkg Roer¹⁾ foruden en Godtgørelse for Produktion ud over 110 Mill. kg Sukker. Dette medførte en Produktionspris af ca. 72 Øre, men da Industrisukkeret kun betalte de fornævnte 38 Øre + 30 Øre i Overpris = 68 Øre og altsaa end ikke Produktionsprisen, erholdt Indenrigsministeren ved Lov ¹/₄ 1919 Bemyndigelse til at forhøje Industrisukkerprisen og til at forhøje Maximalpriserne i Forhold til Fragtomkostningerne. Ved Bkg. ¹⁰/₄ 1919 forhøjedes derefter Overprisen paa Industrisukkeret fra 30 til 50 Øre, og det tillodes de Handlende at lægge virkelig afholdte Forsendelsesomkostninger ud over 1 Øre pr. kg til Maximalprisen. Ved Bkg. ²³/₄ 1919 tilstodes der endvidere de Næringsdrivende, der forarbejdede Sukker i deres Virksomhed, en Extra-Ration svarende til en Maanedes Forbrug og til en Overpris af 1.20 Kr. pr. kg, hvorved den Pris, de kom til at betale, svarede til den Pris, der opnaaedes for det Sukker, Staten eksporterede. Og ved Bkg. ²⁸/₇ og ¹¹/₈ 1919 tilstodes der Husholdningerne en Extraration til Syltning, nemlig 1 kg Puddersukker + ¹/₂ kg hvidt Sukker pr. Person. Overprisen for disse 1¹/₂ kg var i alt 1 Kr.

Ved Lov ¹⁴/₄ 1919 bemyndigedes Indenrigsministeren til for Høstaaret 19¹⁹/₂₀ at træffe Overenskomst med Fabrikkerne paa Basis af en Garantipris til Roedyrkerne af 4.20 Kr. pr. hkg Roer. Men da det var Hensigten i overvejende Grad at lægge denne Stigning paa Industrisukkeret²⁾, og da der hertil krævedes saa stor en Overpris, at man kunde befrygte, at Indførselen ude fra vilde kunne give billigere Varer, hvorved bl. a. Ordningens hele finan-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ²⁰/₁₂ 1918, ophævet ved Bkg. ¹⁴/₆ 1919, udstedtes Forbud mod Tørring af Sukkerroeaffald. — Ved Bkg. ¹⁵/₁₁ 1918 tillodes Oktober- og November-Svinekødmærkerne 1918 ombyttede med Sukker, saaledes at 4 Svinekødmærker (å 120 g) gav Ret til 1 Sukkermærke paa ¹/₂ kg, jfr. ovenfor under „Flæsk“.

²⁾ For at spare Toldpersonale ved Kontrollen af Fabrikernes Produktion indfører Lov ¹²/₉ 1919 et simplificeret Kontrolsystem.

sielle Grundlag omstødtes, bemyndiger Lov ¹¹/_s, jfr. Bkg. ¹³/_s 1919 Indenrigsministeren til at forbyde Indførsel af Sukker her til Landet. Ved Indm. Bkg. ³¹/₁₀ 1919 forhøjedes Prisen paa Sukker af ny Høst til 140 Øre kg af Fabrik, jfr. § 2 i Dyrtidsloven af ³¹/₁₀ 1919, eller med 102 Øre pr. kg. Samtidig tillodes der Grossisterne en Avance paa 2 Øre og Detaillisterne en Avance paa 10 Øre, eller i alt 12 Øre mod tidligere 8 Øre. Herved steg Detailprisen fra de 46 Øre (38 + 8), den havde været i Henhold til Bkg. ²⁸/_s 1918, til 50 Øre, og da yderligere Kornlovens 8 Øres Tilskud faldt bort, blev Prisen nu 58 Øre for Lff., eller 82 Øre under Fabrikernes Noteringspris. Bkg. ³¹/₁₀ 1919 fastsætter derfor, at Sukker skal sælges paa Husholdningsmærker i Detailhandelen 82 Øre under A/S De danske Sukkerfabrikkers Prislister. Disse 82 Øre fik Detaillisterne godtgjort ved Aflevering af Mærker til sin Grossist + de 10 Øre, der tilkom ham som Detailavance, altsaa i alt 92 Øre. Paa dette Beløb pr. kg af de indsendte Mærkers Paalydende udstedtes der fra Statistisk Departement Grossisten en Anvisning, som han kunde anvende som Betaling over for Sukkerfabrikkerne. Man var altsaa igen gaaet over til Rabatmærkesystem, blot ikke mere gennem Kommunalbestyrelserne. Aarsagen hertil var, at Rationeringen samtidig ophævedes, saaledes at enhver kunde købe den Mængde Sukker han vilde, og at denne Ordning derfor maatte blive simplere end den, der vilde medføre, at enhver, der ønskede at købe Sukker, først gennem Posthusene skulde tilkøbe sig et Sukkermærke ved Erlæggelsen af en Overpris. En saadan Ordning havde man ganske vist for Smørret, men dels var der færre, der kunde antages at ville købe Smør end Sukker, dels var man klar paa, at Ordningen for Smørret kun vilde blive kortvarig, medens Ordningen for Sukkeret jo var forudsat at skulle vare hele Høstaaret i Overensstemmelse med Lovene af ¹¹/₄ 1919 og ³¹/₁₀ 1919.

Imidlertid medførte Valutavanskelighederne og de Pla-

ner, der i den Anledning var fremme om at øge Udførselen af Produkter her fra Landet, at Indm. for at frigøre Sukker til Export ved Bkg. ²⁹/₁ 1920 genindførte Sukkerrationeringen med de samme Rationer som tidligere. Endvidere bibeholdtes Rabatordningen i Overensstemmelse med Reglerne i Bkg. ³¹/₁₀ 1919. For at den hjemlige Sukkerindskrækning ikke skulde medføre en forøget Import af Sukkervarer fra Udlandet (Indførsel af Sukker var jo forbudt), og Foranstaltningen derved blive resultatløs, blev det ved Indm. Bkg. ²⁰/₂ 1920 ogsaa forbudt at indføre Sukkervarer.

Da Prisen paa Sukker paa Verdensmarkedet i disse Maaneder var stigende (til ca. 2 Kr. pr. kg), og da det yderligere var en Forudsætning for Fastsættelsen af Prisen paa Industrisukkeret, at dette skulde følge Verdensprisen, medens der for at naa Balance var regnet med, at Husholdningssukkeret fra ³¹/₁₀ 1919—³¹/₃ 1920 skulde koste 48 Øre ab Fabrik, derefter 58 Øre (hvortil jo kommer Forhandler-avancer), fastsattes Industriprisen til 160 Øre og Husholdningsprisen til 58 Øre i Dyrtidslovene af ²⁹/₃ og ¹⁸/₆ 1920, jfr. Indm. Bkg. ²⁹/₃ 1920, hvorefter Stigningen iværksattes paa den Maade, at Prisen paa alt Sukker ab Fabrik forhøjedes med 20 Øre og Mærkernes Rabatværdi med 10 Øre pr. kg til 102 Øre, medens Detaillister var forpligtede til at sælge 92 Øre under Sukkerfabrikkernes Prisliste. For at yde dem en lidt større Avance og for at bøde paa, at de nu igen maatte staa i Forskud for og tage Tabet paa det dyre Sukker, forhøjedes Detailavancen ved Indm. Bkg. ²⁸/₇ 1920 med 1 Øre.

For det følgende Høstaar 19²⁰/₂₁ garanterede Staten i Henhold til Lov ²⁸/₆ 1920 om Sukkerordningen 19²⁰/₂₁ Roedyrkerne 6 Kr. pr. hkg. Da man bl. a. ved en meget fordelagtig Export i Høstaaret 19¹⁹/₂₀ havde indtjent et Overskud paa ca. 21 Mill. Kr., medførte denne Forhøjelse af Roeprisen ikke nogen Forhøjelse af Sukkerprisen, idet man regnede med at der i alt kunde blive Balance; paa Grund

af en mindre Høst end paaregnet og Fald i Verdensmarkedets Pris, udeblev den forventede Indtægt af Exporten, og der medgik ikke blot de 21 Mill., men yderligere c. 8 Mill. Kr., idet Regeringen ikke, samtidig med at Sukkerpriserne paa Verdensmarkedet faldt, vilde forhøje Sukkerprisen her i Landet. Denne forblev derfor uændret, og der skete ingen anden Forandring i Sukkerordningen, end at det absolute Indførselsforbud mod Sukkervarer i Bkg. ²⁰/₂ 1920 blev erstattet med en Indførselsafgift. Indførsel af Sukker var og maatte navnlig nu med den lave Verdenspris vedblive at være forbudt, og Staten maatte være interesseret i at faa sit Sukker solgt til den kunstig høje Pris, saaledes at en lignende Ordning som for Sukkervarerne ikke var ønskelig, saa meget mere som Indførsel af Sukker altid under normale Forhold har været betydningsløs, i Modsætning til Indførselen af Sukkervarer. Indførselsafgiften svarede til Forskellen mellem Kr. 1.⁰⁰ og Verdensmarkedets Pris, hvorved Indførselen iøvrigt kunde gives fri; samtidig blev der, for at den danske Industri ikke skulde blive hemmet i Konkurrencen ved at Sukkerprisen her i Landet naaede 1 Kr. op over Verdensprisen, tilstaaet Exportører af danske Sukkervarer en tilsvarende Godtgørelse, jfr. § 7 i Landbrugsmin. Bkg. ²³/₂ 1921. Denne sidste § ophævedes fra ¹/₁₁ 1921, eller en Maaned senere end den øvrige Sukkerordning, for at Industrien ikke skulde blive nødt til at konkurrere med de indførte Varer, naar dens egne Varer var fremstillede af Sukker til Kr. 1.⁰⁰ pr. kg, jfr. iøvrigt Landbrugsmin. Bkg. ¹³/₆ 1921, der ophæver Sukkerordningen fra ¹/₁₀ 1921.

Da der, efterhaanden som Sukkerrationeringen havde været nogen Tid, og Lagre hos Handlende og Industriadrivende var brugt op, blev kraftigt Begær efter Sukker, især til Næringsbrug, underkastede mange Sukkervaretilvirkere Sukkeret en ringe Behandling og solgte det til høje Priser som Kunsthonning og Sirup. Ved Indm. to Bkg. af ²¹/₈ 1918 fastsattes der derfor Maximalpris paa disse Varer og Regler for Maximalindhold af Vand og Minimalindhold

af Invertsukker, jfr. endvidere Bkg. ⁹/₁₁ og ¹⁶/₁₂ 1918. Da Sukkerforsyningen kunde udvides i Foraaret 1919 (jfr. ovenfor), havde disse Bkg. ikke mere nogen Interesse og ophævedes ³/₃ 1919. Da Sukkerrationeringen genindførtes ²⁰/₁ 1920, bestemtes det, at kun Apotekere maatte fremstille og forhandle Kunsthonning og Sirup. Da tidligere Fabrikanter af disse Varer dog fik deres Sukkerration, for at ikke de og deres Arbejdere skulde blive brødløse, var Bestemmelsen saa aabenbar urimelig, at den ophævedes ²²/₅ 1920, uden at der i denne 2den Rationeringsperiode iøvrigt fastsattes Regler for Fremstilling af og Handel med disse Varer. -- Da endvidere Priserne paa Bihonning og -Vox truede med at stige for højt, fastsattes ved en anden Bkg. ²¹/₈ 1918 (ophævet ⁸/₃ 1921) Maximalpris paa disse Varer.

I Løbet af Efteraaret 1918 indkom fuldkommen ubetydelige Kvanta Kaffe her til Landet, og om nogen Fordeling kunde der ikke være Tale. Hvad der indkom opsamledes ved Kaffenævnets Foranstaltning, og ved Indm. Bkg. ²⁰/₁₁ 1918 fordeltes den opsamlede Mængde med 50 g pro persona til en Højestepris af 30 Øre (jfr. om Mellemandlerpriser Bkg. ²¹/₁₀ 1918). Naar en saadan Enhedspris kunde fastsættes, laa det i, at Importørerne under Hensyn til de usikre og uberegnelige Indførselsforhold havde dannet en Pool og fordelte den Kaffe, der fremkom, mellem sig i Forhold til tidligere Import. Derimod indkom noget rigeligere Mængder The fra Amerika, og der ventedes fra Østen gennem Ø. K., og ved Indm. Bkg. ²⁸/₁₂ 1918 genindførtes Therationeringen fra og med ¹/₁ 1919, saaledes at der i Januar Maaned kunde erholdes 50 g The paa de udleverede Kaffe- eller Themærker saavel som paa alle tidligere udleverede Mærker af denne Art, der ikke var bleven indløste. Mærkerne skulde ikke mere anvendes som Bestillingsmærker. Der fastsattes en Maximalpris af 50 Øre paa de 50 g. Da denne Rationering fandt Sted paa den dyrere The, der var indkommen over Amerika, blev Priserne, da Ø. K.-Theen kom i Handelen, ved Indm. Bkg.

²¹/₁ 1919 nedsat til 40 Øre pr. 50 g (fra 10 til 8 Kr. pr. kg). Denne Nedsættelse vakte megen Fortrydelse hos Detailhandlerne, der paa Grund af en langsom Expedition fra Grossisterne først lige havde faaet den dyrere The i Hænde, og nu havde vanskeligt ved at faa den afsat til rimelig Pris. Dette Forhold brugtes stærkt til Argument for Ophævelse af hele Theordningen, og da Tilførslerne var overmaade rigelige, ophævedes Rationering og Maximalpriser ¹/₃ 1919, dog at de importerende Firmaer skulde give Den overordentlige Kommission Meddelelse om Størrelsen og Prisen paa deres Lagre. Denne Bestemmelse ophævedes ved Indm. Bkg. ¹⁶/₆ 1919. — Fra ²⁷/₁ 1919, altsaa en Maaned senere end for Theens Vedkommende, var Kafferationeringen genindført, jfr. Indm. Bkg. ¹⁵/₁ 1919. Rationen var 100 g brændt Kaffe pr. Mærke, og fra ⁸/₂ 125 g Kaffe eller 50 g The. Restauratører m. fl. fik særlige Kort paa Kaffe eller The ligesom tidligere. Maximalprisen paa Kaffe var 5 Kr. pr. kg, og iøvrigt indeholder Bkg. detaillerede Bestemmelser om Priserne paa de enkelte Sorter i Mellemandelen m. v., jfr. Bkg. ¹⁹/₂ 1919. Ved Bkg. ²⁸/₂ 1919 ophævedes Kafferationeringen; til Gengæld indførtes Pligt for de Handlende til at sælge, naar de havde Lager, til at indberette til Kaffenævnet m. v.; det bestemtes endvidere, at Detaillister ikke maatte overskride deres normale Procent-avance, og der fastsattes Maximalpriser i Mellemandelen, jfr. iøvrigt Bkg. ²⁸/₃, ⁹/₅, ³¹/₅, ²⁹/₈ og ²²/₁₁ 1919, hvoraf den første mildner Reglerne for Salgs- og Indberetningspligt m. v., de følgende tre indfører forskellige Ændringer i Maximalpriserne, medens den sidste ophæver ethvert Indgreb fra det offentliges Side i Fordelingen af og Priserne paa Kaffe. — Ved Indm. Bkg. ²¹/₅ 1919 udvides de for Husholdnings- og Tobaks-Surrogater gældende Bestemmelser i Bkg. ⁷/₁₂ 1918 til ogsaa at gælde Kaffe- og Thesurrogater, hvorefter disse Surrogater ligeledes skulde anmeldes for Surrogatudvalget, der eventuelt kunde indstille til Indenrigsministeriet, at Salget blev forbudt. I Høstaarene

19^{17/18} og 19^{18/19} fordelte Ernæringsraadet henholdsvis 1500 og 2000 t beskadiget Korn til Kaffesurrogatfabrikkerne. Ved Indm. Bkg. ^{3/12} 1919 hævdes Bestemmelserne om Surrogatkontrollen. Ved Bkg. ^{21/1} 1921 hævdes Forbudet af ^{27/11} 1916 mod Anvendelse af Rug, Hvede og Sukkerroer til Fremstilling af Kaffesurrogater.

Foruden den foran omhandlede The hjemførte Ø. K. ved Nytaar 1919 ligesom Aaret før ogsaa Ris og Sagogryn. Disse fordeltes ved Indm. Bkg. ^{30/12} 1918 og ^{11/1} 1919 med 200 g pro persona i Januar Maaned 1919. Mærkerne var Bestillingsmærker, dog saaledes, at Detaillisten hos Grossisten fik udleveret det dobbelte af Mærkernes Paalydende og saaledes erholdt et Lager, hvorved det besværlige Bestillingsmærke-System i de følgende Maaneder kunde bortfalde. Ved tre andre Bkg. s. D. fastsattes Maximalpris paa Ris til 90 Øre i Detailhandelen, paa Sagogryn til 104 Øre og paa Sagomel til 85 Øre pr. kg. Sagomel var ikke rationeret. Formaling af Ris til Mel var forbudt. Ved Bkg. ^{24/1} 1919 fastsattes Rationen for Februar Maaned paany til 200 g, for Marts forhøjedes den til 300 g, jfr. Bkg. ^{24/2} 1919; ved Bkg. ^{22/3} 1919 ophævedes Rationeringen, og der fastsattes Maximalavance i Stedet for Maximalpriser undtagen paa den tarveligste Ris, Siam-Risen, for hvilken Maximalprisen vedblev at gælde. Der var nemlig nu fremkommet saa megen og saa mange Slags Ris, at man dels kunde hæve Rationeringen, dels ikke kunde fastholde den Enhedspris, som havde kunnet sættes saa længe der kun handlede Ø.-K.-Partiet. Ved en anden Bkg. ^{22/3} 1919 hævdes Maximalprisen paa Sagomel. Ved Bkg. ^{10/1} 1919 hævdes Maximalprisen paa Siam-Ris, og der gjaldt nu Bestemmelser om Maximalavance paa al Ris. Først ved Bkg. ^{15/7} 1920 hævdes disse. — Paa et ligeledes af Ø. K. hjemført Parti Peber fastsattes Maximalpris ved Indm. Bkg. ^{30/1} 1919 (490 Øre pr. kg for sort Singapore). Der indførtes en Detaillist-Rationering, idet ingen Grossist i Tiden indtil ^{1/1} 1919 uden særlig Tilladelse maatte udlevere mere

end 4 kg Peber til hver Detaillist af sin sædvanlige Kundekreds. Allerede $\frac{8}{3}$ 1919 kunde dog Maximalpris og Rationering ophæves.

Ved Indm. Bkg. $\frac{13}{8}$ 1918 gaves Regler for Forhandling af Bord-Salt, og ved Bkg. $\frac{18}{11}$ 1918 foretoges en ny Salttælling. Da Beholdningerne viste sig tilstrækkeligt store, ophævedes Saltnævnet, der havde forestaaet Importen og fordelt de importerede Mængder mellem de sædvanlige Importører i Forhold til deres tidligere Import. Ved Bkg. $\frac{26}{2}$ 1919 ophævedes Bkg. $\frac{19}{10}$ 1917 om Handel med Salt og dermed Saltordningen.

Den i forrige Oversigt omtalte Tobakskommission afgav i Efteraaret 1921 Betænkning imod Monopolet. Om Tobakssurrogater er talt foran S. 158, om Beskatning paa Tobak og Vin i 59. Bd., S. 262 ff.

Som anført i forrige Oversigt (57. Bd., S. 452) blev det, for at intet skulde blive foregrebet under de stedfindende Forhandlinger om en Skotøjsordning, ved Indm. Bkg. $\frac{21}{6}$ 1918 forbudt Fabrikker og Grossister at udlevere Fodtøj til Detailforhandlere. Fra dette Forbud undtoges ved Bkg. $\frac{3}{7}$ 1918 Udlevering af Fodtøj til Militæretaten, og ved Bkg. $\frac{5}{7}$ 1918 Sommerfodtøj (Sandaler, Gymnastiksko, Lærredssko m. v.), paa hvilke der fastsattes Detailmaximalpriser, som af Fabrik eller Grossist skulde indstemples i Saalerne. Ved Bkg. $\frac{20}{7}$ 1918, jfr. Bkg. $\frac{6}{9}$ 1918, ophævedes disse Bkg., idet der samtidig fastsattes Bestemmelser for den hele Skotøjshandel. Bekendtgørelsen deler al Skotøj i to Grupper, hvoraf den ene omfatter Luxusfodtøj og Fodtøj til Militæretaten, den anden alt andet Fodtøj. Den første Gruppe undtages fra Bekendtgørelsens Bestemmelser, og det præciseres nøje, hvilke Arter af Fodtøj, der er at betragte som Luxusfodtøj. For den anden gælder følgende Hovedbestemmelser: Detailprisen paa alt til denne Gruppe hørende Fodtøj skal af Fabrikken (Grossisten) istemples Fodtøjet. Prisen skal beregnes som en for de forskellige nærmere angivne Arter af Fodtøj fastsat Procentavance, henholdsvis 20, 25 og 30 % til Fabrikprisen. Grossisterne

maatte ikke ved en tilsvarende Beregning fastsætte højere Priser end for den direkte fra Fabrik leverede Vare, men da det dog kunde befrygtes, at Varerne ved at passere Grossisten vilde blive fordyrede, blev det Grossister forbudt fremtidigt at omsætte mere end den i 1917 omsatte Mængde. For at Fabrikationen dernæst ikke skulde gaa fra det kontrollerede Fodtøj over paa Luxusfodtøjet, blev det Fabrikkerne forbudt fremtidig at tilvirke Luxusfodtøj i større Mængde i Forhold til den samlede Produktion end Tilfældet havde været i 1917. Til Kontrol med Overholdelse af disse forskellige Regler paalagdes det Fabrikanter og Handlende at indgive til Den overordentlige Kommission en Række Oplysninger om tidligere Produktion, Lager, Udsalgspriser (ogsaa for Luxusfodtøj) m. v., ligesom hver Fabrikant fik tildelt sit Kendingsnummer, der skulde stemples i Fodtøjet. For Fodtøj der forefandtes i Detaillisternes Lager paabødes det, at Priserne skulde beregnes efter de samme Regler, som fremtidigt skulde gælde, dog med et Tillæg af 5 0/0, der dels skulde være Godtgørelse for Ulejlighed ved Stempling, dels mentes at skulle bevæge Detailhandlerne til at holde sig indenfor de lovligt beregnede Priser. Det var dog tilladt den Handlende at foretage en Udjævning af Priserne indenfor de fastsatte Grænser, hvis han laa med Skotøj af flere forskellige Leveringer og til forskellige Pris, men af samme Art. Endelig fastsatte Bkg., at Forhandling af importeret Fodtøj kun maa finde Sted efter dertil indhentet Tilladelse fra Den overordentlige Kommission. Da Skotøjshandlerne heroverfor hævdede, at dette betød en Standsning af Importen, fordi ingen turde løbe den Risiko at hjemføre Fodtøj, til hvilket Forhandlingstilladelse kunde blive nægtet, ændrede Indm. Bkg. 8/3 1919 Bestemmelsen derhen, at indført Fodtøj kunde sælges uden særlig Tilladelse, men i øvrigt under lagttagelse af Avanceberegning m. v. i Lighed med, hvad der fandt Sted for det her i Landet tilvirkede Fodtøj.

Ved denne Regulering af Skotøjshandelen var dog naturligvis kun eet af Leddene i Skotøjsforsyningen bragt i Orden. Det næste blev en Kontrollering af Fabrikkernes Udsalgspriser. For at skaffe Ro under Forhandlingerne herom paabød Bkg. ¹⁵/s 1918, at samtlige Skotøjs- og Læderfabrikanter til Den overordentlige Kommission skulde indgive en Prislister for samtlige deres Varer pr. ²⁰/s 1918; Forhøjelse af disse Priser for stemplingspligtigt Fodtøj og for Læder maatte derefter kun finde Sted med Kommissionens Tilladelse. Forhandlingerne om Ordningen af Fabrikkernes Fortjeneste blev iøvrigt prægede af en usædvanlig Bitterhed. Hertil bidrog vel i første Række, at Fabrikanternes Førstemand, Max Ballin, paa Grund af sin Dygtighed baade efter sine Fagfællers Ønske havde betydningsfulde officielle Hverv (saaledes bl. a. som Formand for Grosserer-Societetets og Industriraadets Fællesudvalg for Dispensationssager) og ogsaa havde formaaet at indtjene store Udbytter til sit Selskab. Det havde da heller ikke manglet paa Beskyldninger mod ham for Sammenblanding af officielle Hverv og privat Forretning. Hertil kom, at da han i 1917 havde foretaget en Fusion af sit Selskab med flere andre og stærkt udvidet Aktiekapitalen, var Almenhedens Frygt for urimelige Skotøjspriser yderligere blevet styrket, og da den store Kapital (bl. a. ved oversøiske Forretninger m. v.) gav en høj Forrentning samtidig med en ustandselig Stigning i Skotøjspriserne, krævede den offentlige Mening med stigende Kraft Regulering. Ballin, der vel nok i nogen Grad følte sig gjort til Syndebuk baade for Industriens og for Børsens Udskejelser, og vel iøvrigt daarligt kunde og nødigt vilde lægge samtlige Kort paa Bordet, værgede med Energi for sig, og det kom endog til personlige Sammenstød under Forhandlingerne i Den overordentlige Kommission. Desuden var naturligvis en Regulering af en saa stor Industriegren en saare vanskelig Ting, og det var utvivlsomt, at den i Praxis paa adskillige Punkter maatte støde paa næsten uovervindelige Vanskeligheder. Og sidst, men ikke mindst,

maatte det synes Fabrikanterne lidet rimeligt, at der paa-
lagdes dem en saa indgribende Kontrol med hele deres
Virksomhed for at bringe deres Nettofortjeneste ned til det
halve og samtidig deres Produktionspris ned med 1.50 Kr.
à 2 Kr. pr. Par Støvler, medens Detailhandlernes Aager-
avance i Virkeligheden i alt væsentligt var Skyld i den
foryrkte Prisstigning. Den Ordning, Indenrigsministeriet
fastsatte i Bkg. 18/9 1918 om Skotøjspriserne, tiltraadte Sko-
tøjsfabrikanterne da ogsaa kun med Forbehold af Indu-
striraadets Sanktion, og denne nægtede Raadet i en moti-
veret Skrivelse af 13/9 1918 til Den overordentlige Kom-
mission. Kommissionen oversendte under 18/9 Skrivelsen
til Indenrigsministeriet, ledsaget af indgaaende Bemærknin-
ger (Hvidbogen S. 6276 og 6327). Det, Raadet navnlig
frygtede, var, at den Ordning der nu skulde træffes for
Skotøjsindustrien, blot var Begyndelsen til en saadan al-
mindelig Regulering af Industriens Udbytte med dertil
hørende Kontrol af de enkelte Virksomheder, hvilket dog
Kommissionen nægtede laa i dens Linie. Iøvrigt drejede
Diskussionen sig om den tekniske Udformning af Kontrol-
len, hvis Hovedbestemmelser iflg. Indm. Bkg. 18/9 1918 kom
til at gaa ud paa følgende: Fabrikernes „Nettofortjeneste“
maatte i hvert enkelt Regnskabsaar ikke overstige 10 % af
den samlede Salgssum, for hvilken der i Regnskabsaarets
Løb var udleveret Varer, saavel Luxusfodtøj som stemp-
lingspligtigt Fodtøj. Dog var det tilladt at lægge Gene-
ralomkostninger og Nettofortjeneste med en forholdsvis større
Del paa Luxusfodtøjet, naar blot de 10 % overholdtes. Af
Nettofortjenesten skulde dækkes: Aktiedividende og Renter,
Tantiører og Lønninger til Bestyrelse, Vederlag til Drifts-
lederne, forsaavidt dette overskrider 8 % af Arbejdslønnen,
Indkomst- og Formueskatter, Henlæggelser til Reserve o. l.,
enhver Art af Afskrivninger, dog ikke indtil 8 % af Ma-
skinerne (der maatte tilføres Generalomkostningerne). Den
til 10 % fastsatte Nettofortjeneste var naturligvis herefter
kun i mindre streng Forstand Nettofortjeneste, men Kom-

missionen fremhæver i sine Bemærkninger, at dette jo kun var en Strid om Ord, og at Forhandlingerne om Avancens Fastsættelse havde ført til denne Melleform som den rationeleste, fordi Bruttoavance-Princippet saa fuldt ud vilde være ramt af den Indvending, der med nogen Ret kunde gøres gældende mod den trufne Ordning, at den præmierede de høje Omkostninger, medens Nettoavance-Princippet i sin Renhed var uhaandterligt, fordi de forskellige indvirkende Omstændigheder ikke lod sig forudse, naar Avancen paa det enkelte Par Fodtøj skulde fastsættes, og det dermed blev næsten ugørligt at naa den fastsatte Avance. Man tog altsaa Bekendtgørelsens „Nettefortjeneste“ og stivede den af ved at fastsætte Regler for hvor højt Generalomkostningerne maatte ansættes, nemlig: Husleje indtil 8 % af Ejendomsskyldværdien, Afskrivning paa Maskiner indtil 8 % af disses Indkøbspris; Vedligeholdelse og Nyanskaffelser maatte ikke overstige Beløbet for Aarene 1914—17 gsnrl., og Driftslederlønnen maatte højst udgøre 8 % af Arbejdslønnen. Sattes Generalomkostningerne højere end her anført, skulde de overskydende Beløb afholdes af „Nettofortjenesten“. Iøvrigt giver Bekendtgørelsen Den overordentlige Kommission Ret til uhindret Adgang til Fabrikernes Regnskab og Bøger for at kontrollere, at de fastsatte Bestemmelser overholdes. I Tilslutning til denne Bkg. fastsætter Bkg. 8/10 1918 en nærmere Udformning af de foran nævnte Regler for Grossisternes Omsætning i Bkg. 20/7 1918: Grossisternes Omsætning maatte ikke overskride Mængdeomsætningen i 1917 og ingen Fabrik maatte levere mere Fodtøj (saavel Luxus- som stemplingspligtigt) til en Grossist, end Tilfældet var i 1917. Grossister, der udelukkende drev Skotøjsforretning en gros, kunde hos Kommissionen erholde Tilladelse til Stempling og Beregning af deres sædvanlige Forhandlerfortjeneste ud over Detailavancen. De øvrige Grossister maatte søge deres Avance gennem Rabat hos Fabrikkerne, hvem Stemplingspligten i dette Tilfælde paahvilede.

Som foran anført, blev der ved Bkg. ⁸/₃ 1919 givet Lettelse for Importen af Fodtøj, og da baade dette indkom til lavere Pris, og da paa Grund af Prisfald i Raavarerne det her tilvirkede Fodtøj ogsaa faldt i Pris, blev det under aftagende Efterspørgsel Detailhandlerne ugørligt at komme af med det tidligere indkøbte dyrere Fodtøj, naar det nye var istemplet en lavere Pris. Det tillodes derfor ved Indm. Bkg. ²⁹/₃ 1919 Fabrikkerne at ophøre med at istemple Prisen, og det tillodes Detailhandlerne at foretage en Udjævning af Priserne paa deres Lagre, dog at de gruppevis fastsatte Avancer 20, 25 og 30% ikke blev overskredet, og at Fodtøjet efter Udjævningen forsynedes med et Prismærke. Prisfaldet og den standsede Afsætning medførte iøvrigt en Overfyldning af Lagrene, hvorfor der gaves Skotøjsfabrikanter og -forhandlere Dispensation fra Indm. Bkg. ³/₁₀ 1918 om Forbud mod Oplagring, saaledes at det tillodes at sælge til Oplagring og Export ialt 750 000 Par Fodtøj. Hele Partiet blev dog ikke udført paa Grund af Vanskeligheder med Klausulerne, og da der i Efteraaret 1919 blev Efterspørgsel paa Hjemmemarkedet, gik en Del over i dette. Udførselsforbudet for Læderfodtøj hævedes ved Justitsmin. Bkg. ²⁴/₁₁ 1920 og samtlige Bkg. vedrørende Skotøjsordningen ved Indm. Bkg. ³/₁ 1921.

Som sidste og afsluttende Led i Skotøjsordningen kom saa Reguleringen og Maximalpriserne for Læder og Huder. Det er allerede i forrige Oversigt anført, at man fra Landbrugets Side som Betingelse for Tilslutning til en Hudeordning krævede Kontrol med, at den Billiggørelse af Raavaren, der herved fremkom, ikke gik i Industriens og Mellemandhandelens Lomme. Meget af Bitterheden under Forhandlingerne om Skotøjsordningen stammede utvivlsomt ogsaa fra dette Modsætningsforhold mellem Landbrug og Industri; Landbruget maatte aflevere sine væsentligste Produkter til faste Priser, og saa med lidet venlige Øjne paa de store Udbytter i Industrien og Gevinsterne paa Børsen; og selv om det kunde hævdes, at for en lang Række af

de vigtigste Industrier gjaldt Prisaftaler eller Maximalpriser, og at mange Landbrugere ikke stod Børsspillet fjernt, saa var det dog et rimelig Ønske fra Landbrugets Side, at de Raavarer, det afleverede billigt, skulde komme alle Forbrugere (ogsaa Landbruget selv) tilgode som billige Færdigvarer. Alene af den Grund var Industriens Stilling imod en Regulering af Skotøjsfabrikationen umulig, hvis der skulde finde en Huderegulering Sted. Den overordentlige Kommissions og Regeringens Standpunkt var da ogsaa givet for en gennemført Regulering, jfr. iøvrigt Rigsdagstidende 19^{20/21}, Folketinget, Sp. 4080 ff. I forrige Oversigt (57. Bd., S. 451) er det nævnt, at der under 17/6 1918 udstedtes Udførselsforbud for alle Slags Kalveskind, der ikke tidligere havde været udførselsforbudt. Siden 26/10 1914 havde Udførsel af Kalveskind paa mindst 8 kg Saltvægt (4 kg tørret Vægt) været forbudt, men der var dispenseret fra Forbudet for disse Skind som for andre Huder, navnlig af Hensyn til Centralmagternes stærke Begær efter disse Varer, og fordi det danske Marked ikke selv kunde aftage dem alle, og der var ved Dispensationerne sørget for, at Udførselen fordeltes ligeligt sydpaa og vestpaa. Da Priserne, der opnaaedes var meget betydelige, begyndte Justitsministeriet i Foraet 1918 at opkræve en Udførselsafgift af Huderne, samtidig med at Garverierne for at opnaa Udførselstilladelse indgik paa at sælge til en fast Pris de Huder, der gik til Hjemmemarkedet og dér anvendtes til Saaler, navnlig ved Reparationer. Justitsministeriet havde paa denne Maade opkrævet 600 000 Kr., som toges til Indtægt paa Tillægsbevilling 19^{18/19} (Rigsdagstidende 19^{18/19}, B, Sp. 2421), hvorefter Regeringen betragtede den stedfundne og stedfindende Opkrævning af Exportafgifter ved Udførsel af Huder som godkendt af Rigsdagen.

Til Brug ved Forarbejderne til Hudeordningen havde man ved Indm. Bkg. 31/8 1918 tilvejebragt et Register over samtlige Garverier, Hudehandlere m. fl., idet man ønskede i det videst mulige Omfang at bevare Hudehandelen i de

tidligere Baner. Ved Indm. Bkg. ²³/₁₂ 1918 om Handelen med Huder, Skind m. m. blev det da ogsaa paabudt Producenten at aflevere Huderne, der skulde være forsynede med Kontrolmærke, jfr. Bkg. ¹⁰/₁ 1919, til sin sædvanlige Modtager og denne til sin sædvanlige Grossist, for at den Fortjeneste, som Bkg. fastsætter for disse Mellemandlere, ikke skal blive reduceret ved Konkurrence imellem dem, hvis faa Huder skulde fremkomme. Forholdet var nemlig det, at Bkg. fastsætter Maximalpriser paa Huderne fra Producenten og Priser, der er 20 à 30 Øre pr. kg. højere for de Huder, der af Grossisten afleverede til Garveri, og af disse 20 à 30 Øre skal Modtager og Grossist have sin Avance, herunder 15 Øre pr. kg til Modtageren (Produkthandleren) for Omkostninger. Grossisterne autoriseres af Hudnævnet og er pligtige til at rette sig efter dettes Forskrifter og til at give Hudecentralen, der oprettes under Nævnets Tilsyn, alle Meddelelser om Størrelsen af Lager m. v. Til Hudecentralen skulde Garverne indgive maanedlige Rekvisitioner om Huder, og Centralen anviste dem derefter den eller de Grossister, fra hvilke Huderne skulde aftages. Endvidere forestod Centralen Ordningen af Exporten. Bortset fra en mindre Godtgørelse til Exportørerne indgik Forskellen mellem Maximal- og Exportprisen til Centralen, og da det viste sig — det var navnlig Kalveskindene det drejede sig om — at Industrien kun kunde aftage 20 à 30 % af hvad der fremkom, jfr. ovenfor om Skotøjet, og da man ved Optællinger, jfr. Bkg. ²⁸/₁₂ 1918 og ⁸/₇ 1919 havde skaffet sig Kendskab til Beholdningerne, blev Resten udført mod en Afgift, der fra 3 Kr. pr. Stk. i 1919 og Begyndelsen af 1920 naaede helt op til 32 Kr. Paa denne Maade indkom et Beløb paa ialt ca. 3 Mill. Kr., som man fra Landbrugets Side hævdede rettelig tilkom ikke Statskassen, men Landbruget; og ved Lov Nr. 159 af ¹/₄ 1921 fordeltes de 2,7 Mill. Kr., der var indbetalt i Statskassen som Exportafgift for saadanne Kalveskind, paa hvilke der var fastsat Maximalpris i Bkg. ²³/₁₂ 1918, mellem de samv. Landboforenin-

ger (1,2 Mill.), De samv. Husmandsforeninger (0,4 Mill.), Landbrugsstuderendes Studiophold ved Lærestalter (0,4 Mill.), Slagternes Organisationer (0,15 Mill.) og et Forsøgsmejeri (0,53 Mill. Kr.)

Endelig fastsatte Indm. Bkg. ²⁰/₂ 1919 Maximalpris fra Garveri paa Læder af dansk Tilvirkning og danske Huder, saaledes at Prisen kan reguleres under Hensyn til Forholdet mellem Huden og det fremkomne Kvantum Læder. I Detailhandelen fastsattes en Maximalbruttoavance paa 15 0/0. Til Kontrol med Bkgs. meget detaillerede Regler nedsattes et Garverinævn.

Ved Bkg. ¹/₆ 1920 foretoges en ny Hudeoptælling, og da det viste sig, at der var tilstrækkelig Beholdninger her i Landet, hvortil kom at de fastsatte Hude- og Lædermaximalpriser nu laa over, hvad der virkelig betaltes, ophævedes ved Landsbrugsm. Bkg. ²⁹/₆ 1920 den hele Hude- og Læderordning, idet Udførselsforbudene ved Justitsm. Bkg. s. D. ogsaa hævedes.

Hermed var en af Krigsaarenes mest udviklede og vanskelige Reguleringer bragt til Afslutning. Om dens Resultater erklærede Folketingsmand Hauge under Debatten om Fordelingen af Hudeafgiften (Folketinget 19²⁰/₂₁, Sp. 4080 ff.), at de havde været tilfredsstillende, at de fastsatte Begrænsninger i det hele var gennemført, og at det var lykkedes at forsyne Befolkningen med Fodtøj til rimelig Pris.

Forhandlingerne om Uldordningen lignede i meget Hudeforhandlingerne. Ogsaa her drejede det sig om en Raavare, som Landbruget skulde aflevere til Industrien, som det naturligvis ønskede den højest mulige Pris for, men som det paa den anden Side vilde møde igen som færdig Vare til rimelig Pris. Der er her antydnet to Yderled af den lange Række af Producent, Mellemandler, Fabrikant, Forhandler og Producent igen eller Forbruger, der alle vilde sælge dyrest og købe billigst muligt. For Uldens Vedkommende kom dertil, at den mange Steder direkte blev

anvendt i Husholdningerne eller dog afleveret til smaa Spinderier, der forarbejdede den og tilbageleverede Garnet. Et Paabud om Aflevering her var saaledes af særlig indgribende Natur, og en Udligning gennem Rationering (som Tilfældet var for Brødkornets Vedkommende) vilde man sikkert kun i det yderste gribe til, fordi Sædvane, Helbred, Beskæftigelse m. v. maatte gøre Trangen til Ulden overmaade forskellig fra Husstand til Husstand. Hertil kom, at et Paabud om Aflevering kunde tænkes at gøre Uldproducenterne mindre interesserede i Faareholdet, saaledes at Uldproduktionen i Virkeligheden forringedes — et Argument, der i almindelig Form hyppigt med Urette og sikkert undertiden ogsaa med Rette fremførtes overfor Foranstaltninger som denne, og som ogsaa spillede en stor Rolle i den meget langvarige Diskussion før og efter Forbudet mod Slagtning af Lam af $5/10$ 1918, ophævet $17/2$ 1919.

Men ogsaa i den Henseende lignede Uld- og Hudeforhandlingerne hinanden, at Fabrikkerne begge Steder var stærkt interesserede i Paabud om Aflevering og Forbud mod Oplagring og Export, for at Raavarerne kunde komme frem til deres Fabrikker; allerede Prisen paa Raavarerne interesserede dem mindre, eller hvis den interesserede, var det — saalænge der ikke var fastsat Maximalpriser paa det færdige Produkt — nærmest i Retning af at faa den rigelig for at lokke Varen frem, og i dette Formaal mødtes de altid med Producenterne; men Maximalpris paa den færdige Vare ansaa de for vanskelig gennemførlig og unyttig (Konkurrencen skulde efter Sigende nok holde Prisen nede), og de tilbød Fremstilling af en enkelt billig Standardvare: Maximalstøvlen og forskellige Underbeklædningsgenstande.

Imidlertid, mange Uldproducenters vanskelige Stilling overfor et Afleveringspaabud og den altid vaagende politiske Divergens imellem det store Landbrug og Regeringen medførte, at Det staaende Landbrugsudvalg i Juni 1919 erklærede ikke at kunne deltage i Ansvar for de i Indm. Bkg. $31/5$ 1918 fastsatte Bestemmelser om Aflevering og

Maximalpriser m. v. ved at efterkomme Ministeriets Anmodning om at udnævne Delegerede til Uldnævnet, men maatte ønske Sagen løst ved særlig Lov. For ikke at vanskeliggøre Gennemførelsen af den hele Ordning, efterkom Ministeren dette Ønske, og ved Lov ^{30/7} 1918 om Befolkningens Forsyning med visse Uldvarer, jfr. Indm. Bkg. ^{5/8} 1918, ophævedes Bkg. ^{11/5} og ^{31/5} 1918, idet Loven i alt væsentlig stadfæster de hidtil gældende Bestemmelser. Dog tillader Loven, uanset det almindelige Paabud om Aflevering, uldproducerende Husstande at tilbageholde $\frac{1}{4}$ kg af Foraarsulden og $\frac{1}{2}$ kg af Efteraarsulden pr. Medlem i Husstanden mod tidligere kun $\frac{1}{4}$ kg. De tidligere fastsatte Maximalpriser bibeholdtes, Uldnævnets Medlemstal forøgedes noget og Loven foreskriver, at Indhavere af fremmed Uld¹⁾ skal tilbyde denne til Uldcentralen samt, at der skal fastsættes Maximalpris paa Uldgarn i Forhold til, hvad der er medgaaet af dansk og fremmed Uld. Denne Maximalpris fastsattes ved Indm. Bkg. ^{21/1} 1919; Prisen var betinget af, at Staten gav et Tilskud paa indtil 600 000 Kr. til Nedsættelsen af Prisen paa den islandske Uld, der medgik til Fremstillingen af hvidt og sort Garn. Der skulde fremstilles 115 000 kg Maskingarn og 32 000 kg Garn til Haandstriking. Ulden fordeltes af Uldnævnet til Spindrierne, og disse afgav Garnet til Firmaet Holger Petersen, der fordelte det til Detaillisterne. Disse var forpligtede til „at fordele Garnet til saadanne Kunder, som ikke selv har produceret Uld, og som maa anses for at være i særlig Trang for Uldgarn“. For Varer, fremstillede af det Maximalgarn, der som Maskingarn gik til Tricotagefabrikkerne, skulde Den overordentlige Kommission godkende Fabrikationsprisen, og Detailprisen, der ligesom for Skotøjets Vedkommende af Fabrikkerne skulde være paaført Varerne,

¹⁾ Ved kgl. Res. ^{20/10} 1918 nedsattes en Vurderingskommission til at fastsætte Prisen paa nogle Beholdninger af fremmed Uld, om hvis Værdi der ikke havde kunnet opnaas Enighed.

sattes til 25 % over den af Kommissionen godkendte Pris, jfr. Indm. Bkg. $5/2$ 1919. Loven af $30/7$ 1918 udløb $1/4$ 1919, hvorfor Indm. ved Bkg. $20/3$ 1919 ophævede Bkg. af $15/3$ og $5/8$ 1918. Hermed var i Virkeligheden ogsaa Grundlaget taget bort under Bkg. om Maximalpriser paa Uldgarn og Trikotagevarer af $21/1$ og $5/2$ 1919. De ophævedes dog formelt først $15/3$ 1920, men ogsaa her havde Tilførslerne og Prisfaldet forlængst gjort dem overflødige og havde desuden medført, at Spørgsmaalet om Fastsættelse af en særlig Avanceberegning for andre Manufakturvarer¹⁾ end de Trikotagevarer, der omfattedes af Indm. Bkg. $5/2$ 1919, ikke naaede ud over Overvejelsernes Stadium, og nogen Forbrugsrationering ved Kort eller lign. undgik man at skride til saavel over for Textil som over for Skotøj. Men i begge Tilfælde skyldtes det, at Lagrene af disse Varer kunde overleve Blokaden, hvorved ingen af de trufne Ordninger for Alvor blev sat paa Prøve. Under Hensyn til den overordentlige Vanskelighed ved Gennemførelsen af disse Reguleringer var det et stort Gode. Dette gælder ogsaa et andet betydningsfuldt Raamateriale i Textilindustrien, nemlig Kludene. Efter at der som anført i forrige Oversigt ved Indm. Bkg. $18/5$ 1918 var fastsat Maximalpris paa disse, klagede baade Textil- og Klædeskofabrikanter over, at strikkede Klude og Skoklude forsvandt, og ved Indm. Bkg. $31/8$ 1918 søgte man derfor at raade Bod herpaa ved for Skokludenes Vedkommende at oprette en Skokludentral, gennem hvilken al Omsætning med Kludene skulde gaa, og som rationerede Kludene til Fabri-

¹⁾ Den ved Bkg. $5/6$ 1918 paabudte Optælling af Klædevarer m. v. havde foruden Tilvejebringelse af Oplysninger om Beholdningerne det Hovedformaal at undersøge, i hvilket Omfang der for disse Varers Vedkommende var sket Overtrædelse af Kædehandelsbekendtgørelsen. I en Ritzau-Meddelelse af $28/8$ 1919 gør Den overordentlige Kommission Rede for Resultatet af Undersøgelsen. Der var 5.3 Led pr. Kæde og en gsntl. Avance fra Importør til Forbruger paa 233 % af Varernes Kostpris.

kanterne i Forhold til disses tidligere Produktion. Endvidere fastsætter Bkg. Maximalpriser paa Kludene. En lignende Ordning fastsattes ved Bkg. ²¹/₁₀ 1918 for de strikkede Klude, efter at Handelen med disse havde været standset og en Optælling var iværksat ved Bkg. ¹¹/₉ 1918. Bkg. forbyder Klædefabriker, Uldspinderier o. a. Forbrugere at opkøbe strikkede Klude og deraf fremstille Kradsuld (Shoddy) undtagen efter Anvisning af den særskilt for de strikkede Klude oprettede Central. Hovedreglen var iøvrigt at Kludene skulde gaa den sædvanlige Vej gennem Opkøberne til 3 store Firmaer med Sorteringsanstalter, og fra disse Firmaer anviste Centralen Kludene til Textilfabrikkerne. Maximalpriserne i Bkg. ¹⁸/₅ 1918 med nogle Forhandlertillæg var uændret gældende. Ved Bkg. ⁵/₂ 1919 ophævedes Ordningen for Skokludene, der aldrig havde fungeret særlig tilfredsstillende, og ved Bkg. ²⁸/₂ 1919 den hele Kludeordning (Bkg. ¹⁸/₅ 1918 om Maximalpriserne og Bkg. ²¹/₁₀ 1918 om de strikkede Klude).

Spørgsmaalet om Fordeling af Sygarn foraarsagede de største Vanskeligheder. Det spanske Garn, og senere et lille Parti engelsk Garn, for hvilket der fastsattes en særlig Maximalpris ved Bkg. ¹⁵/₇ 1918, fordeltes af Firmaerne Magasin du Nord og Holger Petersen til Forhandlere og til industrielle Virksomheder i Beklædningsindustrien. Men de fremkommende Partier var saa smaa, at Forbruget intet Steds kunde dækkes og forskellige Misbrug opstod. Saaledes gjorde Detailhandlerne Salg af Sygarn betinget af, at Køberen tillige aftog andre Varer. Den overordentlige Kommission henledte gentagne Gange Opmærksomheden paa, at dette var i Strid med Indm. Bkg. ¹⁵/₂ 1917, efter at der var sat Maximalpris paa Sygarnet. Men naturligvis forøgede Forbrugerne Vanskelighederne ved at hamstre, og de Mængder, der var til Raadighed var saa smaa, at en egentlig Rationering til Forbrugerne ikke kunde iværksættes. I December Maaned fremkom nye engelske Partier Traad, hvorefter Maximalpriserne forhøjedes noget

(Bkg. $11/12$ 1918). Ved Bkg. $21/6$ 1919 ophævedes Maximalpriserne paa Sygarn.

Til Brug i Høsten 1918 var det meget smaat med Bindegarn¹⁾. Tilførslen var i Aaret 1918 ikke $1/10$ af det normale, men dels havde Den overordentlige Kommission ved Dispensation fra gældende Maximalprisbestemmelser fremmet den indenlandske Produktion, dels har der naturligvis som altid mange Steder baade hos Købmænd og private været Lagre, og man slap i hvert Fald igennem. Forsøg med Papirgarn mislykkedes paa Grund af dettes ringe Elasticitet. For at iværksætte en Fordeling af de Partier, man senere ventede, standsede Indm. ved Bkg. $18/10$ 1918 al Handel med Høstbindegarn, idet dog Bkg. $28/3$ 1919 tillod Jordbrugerne at forsyne sig med $2\frac{1}{2}$ kg Bindegarn pr. Td. Land Korn eller Græsfrø af Høst 1919. Ved Bkg. $23/4$ 1919 sattes Prisen til 3 Kr. pr. kg. Ved Indm. Bkg. $10/7$, jfr. Bkg. $21/6$ 1919 gaves Handelen med Høstgarn iøvrigt fri, idet Bkg. $18/10$ 1918 og $28/3$ 1919 ophævedes. Ved Bkg. $22/5$ 1920 ophævedes Maximalprisen. — Ved Bkg. $2/9$ 1918 blev det i Tilslutning til Bkg. $1/6$ 1918 forbudt uvedkommende at udleje Cementsække; ved Bkg. $15/3$ 1920 blev dette Forbud samt Forbudet mod Salg af Cementsække hævet; de tilsvarende Forbud for Sukker- og Møllensække hævedes henholdsvis $17/3$ og $10/6$ 1919. Ved Bkg. $21/9$ 1918 blev Handel med Mineralvandssifoner, Patentflasker, Ølkasser, Ølfustager m. v. forbudt.

Ved Lov $30/7$ 1918 fortsattes Huslejelovgivningen²⁾ til $1/11$ 1919. Loven indfører Overnævn, til hvilket Paaanke kan finde Sted i begrænsede Tilfælde og inddrager Fremleje af Enkeltværelser og Leje af møblerede Værelser under Huslejelovgivningen. Endvidere yder Loven Ejeren en Godtgørelse for Prisstigningen svarende til 10% af „Nor-

¹⁾ Ved kgl. Andg. $25/2$ 1919 nedsattes en Kommission til at vurdere et Parti Kokos- og Palmyrafibre.

²⁾ Ved nærværende Fremstilling er anvendt de i J. Bülow og E. S. Sand: „Boligloven 1921“ givne Oversigter.

mallejen* i det paagældende Kvarter den 1^s 1914, saaledes at det var Ejerens Ret uanset om der var foretaget Reparationer eller Forbedringer at erholde dette 10 0/0's Tillæg. For Forbedringer foretagne efter Lejerens Ønske samt for Centralvarme og varmt Vand skulde Ejeren have særlig Godtgørelse, jfr. Indm. Cirk. 6/8, 6/9 og Bkg. 11 10 1918. Desuden optoges i Loven den sidst i Lov 30/11 1917 indeholdte Bestemmelse om, at Kommunalbestyrelserne kunde beslutte, at Nævnene gav Tilladelse til Fremleje uden Ejerens Samtykke. Ved Udløbet af Loven af 1918 forlængedes denne ved Lov 31/10 1919 til 1/10 1920, og denne Lov atter ved Lov 10/9 1920 til 1/1 1921. Loven af 1919, jfr. Indm. Cirk. 5/11 1919, indfører nogle Ændringer, hvoraf skal fremhæves, at Overenskomster om Lejeforhøjelse (naar der fra Parterne foreligger mundtlig Erklæring overfor Nævnet om, at Forhøjelsen var frivillig) kun kan tilside-sættes af Nævnet, hvis et Flertal paa mere end 1 Stemme udtaler sig derfor. Endvidere gaves der Nævnene Ret til at nedsætte Lejesummen i Fremleje forhold, naar denne skønnes urimelig høj, og det fornævnte 10 0/0's Tillæg forhøjedes til 20 0/0, saaledes at Nævnet skulde godkende mindst 20 0/0 over 1914-Normallejen, forsaavidt Vedligeholdelsen paahviler Ejeren og udføres tilfredsstillende, og 15 0/0, hvis den indvendige Vedligeholdelse paahviler Lejeren. Desuden blev Adgangen til Appel til Overnævnet udvidet. — I Loven af 1920 optoges Bestemmelse om, at Pensionatsvirksomhed (Lejemaal i Forbindelse med fuld Kost) kan inddrages under Huslejelovgivningen paa den Maade, at Nævnet kan nedsætte den aftalte Pensionspris, naar denne skønnes aabenbart ubillig, hvorhos Pensionatsejerens Opsigelse af en Pensionær i visse Tilfælde kan indbringes for Nævnet.

Bestemmelserne om Pensionatsforholdene er forlængede til 1/1 1922 ved Afsnit II i Lov 1/4 1921, jfr. Indm. Cirk. 2/4 1921. Ved denne Lovs Afsnit I er de øvrige fornævnte Bestemmelser ligeledes forlængede, med forskellige

Ændringer, hvoraf især skal fremhæves, at den Ret for Husejer- og Lejerorganisationerne, der i Loven af 1919 var givet dem til at indstille til Kommunalbestyrelsernes Valg visse Medlemmer af Nævnet, nu udvidedes til at gælde alle Nævnets Medlemmer. Der var for disse Organisationer, hvoraf Lejernes var opstaaet som Følge af Forholdene under Krigen, herved naaet en offentlig Anerkendelse af den Betydning, de efterhaanden havde tilkæmpet sig, og som ogsaa gav sig Udtryk i, at de seneste Boliglove først forelagdes efter at Indenrigsministeriet havde forhandlet med Repræsentanter for Organisationerne. Endvidere fastsætter Afsnit I, at de to fornævnte Procentsatser af 20 og 15, som Nævnet skal godkende, forhøjes til henholdsvis 30 og 20, samt at en Ejer har Ret til at erholde indtil 30 % over den faktiske Leje i 1914 (ikke Normallejen) uden Nævnets Godkendelse, naar Vedligeholdelsespligten paahviler ham og er opfyldt. Sidstnævnt Bestemmelse er tænkt som Afviklings-Bestemmelse og for at udligne de Forskelligheder, som det hævdedes, der fremkom ved Nævnenes forskelligartede Afgørelser. Hvis en paa denne Maade foretaget Forhøjelse oversteg den, der skulde godkendes af Nævnet, kunde dette nedsætte Forhøjelsen. Omvendt kunde Ejeren, hvis den faktiske Leje ikke var saa høj som Normallejen, søge Nævnet om en Forhøjelse i Forhold til denne. Det skal dernæst anføres, at Opsigelse af Enkeltværelser efter 1/4 1921 som Regel kan ske uden Nævnets Samtykke, og at Ejerens Kontrol med Lejligheden er blevet skærpet ved, at Opsigelse af uordentlige Lejere uden Forbehold skal godkendes. Endvidere fastsætter Loven, at for Ejendomme, hvis Opførelse er paabegyndt efter 1/4 1921, gælder selve Huslejelovgivningen ikke. Loven yder iøvrigt ikke blot Lejerne, deriblandt Fremlejetagere, Beskyttelse mod Lejeforhøjelse og Opsigelse, men indeholder ogsaa Bestemmelser, der tilsigter at udnytte det tilstedeværende Antal Lejligheder ved tvungen Udlejning af ledige Lejligheder m. v.

Foruden at bestræbe sig for gennem selve Huslejelov-

givningen at afhjælpe de af Boligmangelen opstaaede Følger m. H. til Prisstigning og utilstrækkelig Udnyttelse af Lejlighederne, søgte Lovgivningsmagten ved forskellige Foranstaltninger positivt at formindske Boligmangelen ved at støtte Byggeriet. Der er allerede foran (59. Bd., S. 283) gjort Rede for de Foranstaltninger, der blev truffet i saa Henseende i Forbindelse med Foranstaltningerne til Afhjælpelse af Arbejdsløsheden. I Fortsættelse af de der meddelte Oplysninger skal det anføres, at ved Afsnit V i Boligloven af $1/4$ 1921 fornyedes Bestemmelserne i Lov af $10/9$ 1920, jfr. Indm. Cirk. $23/6$ 1919 om Statstilskud til Byggeforetagender, med uændrede Procentsatser, men dog saaledes, at Tilskudet efter den nye Lov kunde ydes til Boliger i Almindelighed (ikke blot til Boliger for mindre bemidlede), men med et nærmere fastsat Maximumsbeløb pr. m² Lejlighedsareal, jfr. Indm. Bkg. $31/5$ og $23/12$ 1921. Endvidere stilles der paany 10 Mill. Kr. til Indenrigsministerens Raadighed til Laan for Kommuner, der i Tiden indtil $1/4$ 1922 iværksætter Opførelser af Boliger for mindre bemidlede eller yder private (herunder Byggeforeninger) Laan til saadanne Formaal. — Det skal endvidere anføres, at ved Lov $5/7$ 1918 forhøjedes det Beløb, som Stats-Laanefonden i Aarene $1917/18$ — $1918/19$ maatte udlane til Byggeforeninger (57. Bd., S. 456) til $3\frac{1}{2}$ Mill. Kr.; ved Lov $3/6$, jfr. Finansm. Bkg. $13/6$ 1919 fastsattes Beløbet for Tiden indtil $30/6$ 1920 til 2 Mill. Kr., hvilket Beløb ved Lov $28/6$ 1920 forhøjedes til 4 Mill. Kr. — Ved Lov $12/2$ 1919 forlængedes Kommunernes Bemyndigelse til at indrømme Skattelempelser for nye Beboelsesejendomme til $31/3$ 1920, ved Lov $25/2$ 1920 til $31/3$ 1921 og ved Lov $1/4$ 1921, Afsnit IV, til $1/1$ 1922. — Ligeledes forlængedes Loven om Forbud mod Nedrivning af Bygninger m. v. ved Lov $28/9$ 1918 til $1/11$ 1919, ved Lov $31/10$ 1919 til $1/10$ 1920, ved Boligloven $10/9$ 1920 til $1/1$ 1921 og ved Lov $1/4$ 1921, Afsnit III, til $1/4$ 1922, jfr. ogsaa Indm. Cirk. $30/11$ 1920 om Dispensationer fra Bygningslovgivningen. — En anden Foran-

staltning i denne Sammenhæng var den ved Lov ³¹/₇ 1917 til Huslejenævne givne Bemyndigelse til efter Andragende at udskyde Foraarsflyttedagen 1917 til ¹⁵/₅, for at de nybyggede Lejligheder kunde naa at blive færdige inden Indflytningen. Bestemmelsen gentoges ved Lov ²/₁₀ 1917 for Efteraarsflyttedagens Vedkommende 1917, uden at den i det hele fik stor Betydning, paa Grund af de Betingelser, der var knyttede til den (bl. a., at den Lejer, der ønskede Udsættelse ikke selv boede i en Lejlighed, hvori en anden skulde ind).

Endelig skal det anføres, at ved Lov ²¹/₁₂ 1918, jfr. Lov ¹⁰/₉ 1920 § 4, nedsattes paany en Boligkommission, hvis Funktionstid udløb ¹/₁ 1921. Kommissionen afgav to Betænkninger (jfr. C. V. Bramsnæs' Referater af disse her i Tidsskriftet), dels med Henblik paa de øjeblikkelige Forhold, dels med videre Sigt, jfr. ogsaa J. Warming: Huslejelovens Afløsning af Værdistigningsskat, 59. Bd., S. 58. For ogsaa efter Kommissionens Ophør at have Mulighed for at følge Forholdene og for at kunne tilvejebringe de i Tjenestemandsløven omhandlede Oplysninger om Husleje m. v. erholdt Administrationen ved en særlig Lov ¹⁰/₉ 1920 Ret til gennem Kommunalbestyrelserne at indkræve saadanne Oplysninger. Efter Udløbet af den her behandlede Periode førtes en Række Forhandlinger mellem Indenrigsministeren, ledende Politikere og indflydelsesrige Personer fra Erhvervslivet med det Formaal at faa Byggeriet i Gang, bl. a. ved Dannelsen af et Byggefond. Men om Formen for dettes Tilvejebringelse har der hidtil (Juni 1922) ikke kunnet opnaas Enighed, idet Grundejerne igennem det konservative Folkeparti nægtede at gaa med til Forslaget om, at Fondet skulde tilvejebringes gennem en Forhøjelse af Ejendoms-skylden, svarende til en Lejeforhøjelse paa ca. ³/₂ ⁰/₀. Under de foreliggende politiske Forhold vilde Regeringen ikke fremme Forslaget, der iøvrigt var kædet sammen med Tilsagn fra Bankerne om financier Støtte og fra Staten om et mindre aarligt Tilskud endnu i en Aarrække. De til-

vejebragte Penge skulde dels anvendes til nye Bygninger, dels til at hjælpe de Kommuner, Byggeforeninger og private, der havde bygget under det høje Priseniveau i Aarene efter 1916, og som kunde befrygtes at komme til at lide Tab, naar Lejen med de faldende Omkostninger ved Tilvejebringelse af nye Huse gik ned. Dette var saa meget mere betænkeligt, som det var nødvendigt at baade Kommuner og Byggeforeninger stadig var i Stand til at være med i Byggeriet til Afhjælpning af Bolignøden (jfr. Rigsdagstidende 19^{21/22}, Folketinget, Sp. 5584 ff, navnlig Folketingsmand Hauges Udtalelser Sp. 5660).

Hvad dernæst angaar Bygningsmaterialerne skal følgende anføres. Ved Udløbet af Aaret 1918 var Cementproduktionen grundet paa tilstrækkelige Kultilførsler fuldt ud i Stand til at dække Efterspørgslen, hvorfor Forbudet mod Udlevering af Cement og Cementnævnet ophævedes ved Indm. Bkg. ^{26/2} 1919, hvorefter alene de i Bkg. ^{26/2} 1918 indeholdte Bestemmelser om Maximalavance var i Kraft med en enkelt Ændring. Ved Indm. Bkg. ^{15/3} 1920, jfr. Bkg. ^{3/3} 1921, ophævedes ogsaa disse sidste Bestemmelser, og ved Justitsmin. Bkg. ^{3/12} 1920 ophævedes Forbudet mod Udførsel af Cement. — For Murstensproduktionen laa Forholdet saaledes, at det rigelige og godt betalte Arbejde i Tørvemoserne gjorde det vanskeligt for Teglværkerne at faa den fornødne Arbejdskraft til rimelig Betaling. Da der henimod Midten af Aaret 1918 opstod en Del Efterspørgsel, fordi Bolignøden tvang til, trods de høje Priser, at genoptage Byggeriet, var Produktionen paa Teglværkerne mange Steder indskrænket eller standset, og der opstod derved Spekulation i de forhaandenværende Sten. For at modvirke den heraf følgende Prisstigning fastsatte Indm. ved Bkg. ^{21/7} 1918 Maximalpris for Mursten fra Teglværker paa Øerne, idet Efterspørgslen fra Kjøbenhavn naturligvis i første Række vendte sig mod disse Værker. Men allerede ved Bkg. ^{16/8} 1918 fastsattes ogsaa Højestepris paa de jyske Sten. Priserne var gjort bevægelige efter Kul-

priserne, saaledes at en Stigning eller Fald i disse automatisk skulde medføre en forholdsvis Ændring i Maximalpriserne paa Stenene. Frygten for at denne Bestemmelse skulde medføre Vanskeligheder for Afsætning af allerede producerede Sten under en faldende Kulpris fik ingen praktisk Betydning, dels fordi Kulpriserne var stigende, dels fordi Efterspørgslen hurtigt optog de producerede Sten. Det blev endog nødvendigt at nedsætte et særligt Murstensnævn til at forestaa Fordelingen og sørge for, at Stenene fra Københavns nærmeste Omegn gik til det nødvendige Boligbyggeri, for at dette ikke af Fabriks- og Luxusbyggeriet skulde blive tvunget til at hente Stenene med den paa-løbende højere Fragt længere borte fra (Indm. Bkg. ^{28/10} 1918). Den ved Bkg. ^{16/8} 1918 fastsatte Pris for Øernes Sten af 55½ Kr. for flammede Mursten cif Købers Havn eller frit paa Banevogn paa Købers Station (og jyske Sten og de|øvrige Sorter i Forhold hertil) + det Beløb, hvormed Fragten overstiger 5 Kr. pr. 1000 Sten, maatte dog trods Kulprisventilen paa Grund af den stigende Arbejds-løn og Stigningen i det almindelige Prisniveau ved Bkg. ^{7/1} 1919 forhøjes til 63½ Kr., idet samtidig Bestemmelsen om Ændring i Murstensprisen efter Kulnoteringen bortfaldt, og ved Bkg. ^{7/11} 1919 til 71 Kr. pr. 1000 Sten. Ved Bkg. ^{28/7} 1920 forhøjedes Prisen paa Øernes Sten (de jyske Priser forblev uforandrede) paany og med 10 Kr. pr. 1000 Sten, hvorefter Maximalprisen paa de jyske Sten ophævedes ^{1/10} 1920, og Handelen gaves fri ved en anden Bkg. s. D., der ophævede Murstensnævnet; Maximalpriserne paa Sten fra Øerne hævdes først ved Bkg. ^{21/1} 1921. Teglværksindustrien havde i det hele haft vanskelige Kaar, idet Byggeriet under Krigen var ringe, Arbejdsforholdene vanskelige og Afsætningsforholdene, ogsaa paa Grund af Transporten, besværlige. Efter Krigens Afslutning kom Værkerne ind under en skarp Konkurrence fra de slesvigske Værker, og havde af den Grund store Vanskeligheder, men var derfor ogsaa i første Række blandt de Industrier, der fik nogen

Hjælp fra Staten ved Fragtreduktion paa Statsbanerne for sine Produkter (jfr. Afsnittet Haandværk og Industri). — Det skal dernæst anføres, at der ved Indm. Bkg. ¹⁵/₇ 1918 fastsattes en Maximalavance af 6 % paa Tømmer og Træ til Bygningsbrug, der jo saa godt som ikke produceres her i Landet, men maa indføres og følgelig ikke kunde belægges med Maximalpris. Bestemmelsen ophævedes ¹¹/₂ 1921. — Endvidere fastsattes ved Indm. Bkg. ⁶/₁₁ 1918 Maximalpris paa Tagpap og Tagtjære (ang. Tjære se foran S. 100) fra Forhandler til Forbruger og ved Bkg. ¹¹/₁₁ 1918 fra Fabrik til Forhandler. Efter at Tjæreprisen som foran anført under ²⁴/₁ 1919 var blevet nedsat betydeligt, blev de i de to Bkg. fastsatte Priser for Tagpap og Tagtjære reducerede i Overensstemmelse hermed ved Bkg. ²⁰/₂ 1919. Ved Indm. Bkg. ¹⁵/₃ 1920 ophævedes Maximalprisen fra Fabrik til Forhandler, medens Forbrugermaksimalprisen for Tagpap forhøjedes med 33 %. Ved Bkg. ²¹/₁ 1921 ophævedes ogsaa denne Bestemmelse. — Paa Vinduesglas fastsattes ved Indm. Bkg. ³¹/₇ 1918 en Maximalavance paa 17 %, der hævedes ved Bkg. ²¹/₁ 1921. — Samtlige her nævnte Bkg. var udstedte efter Indstilling af Bygningsmaterialnævnet af ²⁷/₃ 1918, der ophævedes ¹¹/₂ 1921.

Det skal endvidere anføres, at ved Indm. Bkg. ¹/₇ 1918, ophævet ²⁷/₃ 1919, fastsattes efter Anmodning af Snedkere m. fl. Maximalpriser paa Lim. — Ved Bkg. ¹²/₃ 1920, ophævet ²¹/₁ 1921, reguleredes Dag- og Ugeblades Forbrug af Papir. Trods den stærke Stigning i Papirpriserne i Krigsaarene var der ikke forsøgt nogen Regulering, da den udenlandske Konkurrence var betydelig og forhindrede en urimelig Prisstigning her i Landet. Papirfabrikerne havde end ikke været i Stand til at bevare deres gamle Kunder: Dagbladene, idet Prisen paa Raastoffer (Cellulose) og Drivkraft (Vand mod de dyre Kul) gjorde det umuligt for de danske Fabriker at konkurrere med Sverige. Da det yderligere under Kulmanglen var vanskeligt at tilfredsstille

det stærkt stigende Papirforbrug, opgav Fabrikkerne Forsøget paa at bevare Avispapirforsyningen, og en betydelig Del af denne dækkedes gennem Indførsel. For at lette denne gav Tillægsbevillingsloven 19¹⁷/₁₈ (og senere de aarlige Finanslove) paa § 5, IV Finansministeren Bemyndigelse til at tilbagebetale de 4 af de 5¹/₂ Øre, som Avispapirtolden udgør pr. kg — en kurios Følge af Bladfolkenes Magt i Rigsdagen. Da Forbruget saaledes var ubegrænset, maatte det under de stærkt stigende Priser i Foråret 1920 og de da stedfindende Forhandlinger om en Indskrænkning af Importen til Bedring af Valutaen synes paakrævet at træffe Foranstaltninger til Indskrænkning i Avispapirimporten. Dette tilstræbtes ved den anførte Bkg. ¹²/₃ 1920, hvorefter Bladenes Forbrug af Papir i 19²⁰/₂₁ skulde efter Bladenes Størrelse være fra 10 til 20 ⁰/₀ mindre end Forbruget i 1919. Men snart faldt Prisen paa Papir stærkere end paa de fleste andre Varer, og Spørgsmaalet tabte derved sin Betydning. — Ved Bkg. ²⁰/₁₀ 1918, ophævet ²¹/₁ 1921, bemyndigedes Kommunalbestyrelserne til at fastsætte Maximalpriser paa Arbejdskørsel. — Paa tilsvarende Maade ordnedes ved Indm. Bkg. ²⁴/₇ 1919, ligeledes ophævet ²¹/₁ 1921, det saa vanskelige Spørgsmaal om Regulering af Beværtningspriserne. I Hovedstaden brugtes den herved givne Bemyndigelse til at fastsætte Priser paa Kaffe, The, Øl, o. l., hvorhos der paa ethvert Spisekort skulde forefindes enkelte Retter til en fastsat Højestepris. En virkelig Prisregulering var naturligvis af den Grund vanskelig, at Lokalets Udstyr m. v. spillede ind og var forskelligt fra Forretning til Forretning; desuden laa den Betragtning jo ikke fjern, at de, hvem Priserne paa de finere Beværtninger var for høje, naar de var nødt til at søge Beværtning, kunde søge de tarveligere. Spørgsmaalet optog en urimelig Plads i Dagspressens Diskussion, formodentlig ikke mindst fordi Bladfolk ikke kan bringe Frokost med i Lommen.

Med Hensyn til Detailpriserne paa de vigtigste

Livsforfødenheder skal henvises til „Statistiske Efterretninger“. Ifølge de der offentliggjorte Beregninger har Detailprismiveauet i den her behandlede Periode bevæget sig som angivet i nedenstaaende Oversigt:

	Udg. til Fødevarer	Alle andre Udgifter	Samtlige Udgifter
Juli 1914.....	100	100	100
Juli 1918.....	187	177	182
Juli 1919.....	212	210	211
Juli 1920.....	253	269	262
Januar 1921	276	254	264
Juli 1921.....	236	239	237
Januar 1922	197	224	212

Hvad dernæst angaar mere almindelige Bestemmelser vedrørende Rationeringen skal det anføres, at det til Brug ved Uddeling af Ernæringskortene optagne Mandtalsregister fornyedes ved Indm. Bkg. $^{15}/_8$ 1918 og $^{9}/_4$ 1920, hvorhos Indm. ved Cirk. $^{9}/_4$ 1920 udtalte, at Skatteydernes Pligt til efter L. $^{1}/_3$ 1920 at give Kommunernes Ligningsmyndighed Meddelelse om Flytning m. v. maatte anses for fyldestgjort, naar Anmeldelse til Mandtalsregisteret havde fundet Sted. Indenrigsministeren bemyndigedes derfor ved Lov $^{15}/_4$ 1921 til at opretholde Registrene til kommunalt Brug¹⁾, efter at Ernæringskort-Uddelingen var ophørt. — Ved Indm. Bkg. $^{2}/_7$ 1918 blev det forbudt at aflevere og

¹⁾ Ved Lovene $^{12}/_2$ 1919, $^{16}/_{12}$ 1919 og $^{3}/_2$ 1921 blev Sogneraadene bemyndigede til at tilstaa Formanden en forøget Løn til Medhjælp ved Udførelsen af de ham paahvilende Forretninger, en naturlig Følge af det stærkt forøgede Arbejde, der i Krigsaarene, navnlig gennem Rationeringen, lagdes paa Sogneraadsformændene. — Ved Indm. Cirk. $^{5}/_{10}$ 1918 ydedes der de kommunale Prisreguleringskommissioner det samme Honorar som i foregaaende Aar (57. Bd., S. 458, Note 1). Men hermed ophørte Betalingen til disse Kommissioner, og de døde stille bort og blev formelt endeligt ophævede ved kgl. Andg. 11 1921.

og modtage Fordelingsmærker forud for den Tid, for hvilken de var udstedt. En saadan Trafik havde nemlig medført, at Rationerne var opbrugt før Uddelingsperiodens Ophør, hvorved fremkom de tidligere omtalte Uroligheder i Anledning af „Brødmangelen“. Samtidig nedsattes Uddelingsperioden fra 3 til 2 Maaneder, og Mærkerne forsynedes med tydelige Angivelser (Farve m. v.) af deres Gyldighedstid indenfor Perioden. — Efterhaanden som Rationeringen strammedes og Antallet af Tilrejsende fra Nabolandene under de større Ernæringsvanskeligheder dér steg, blev det nødvendigt at fastsætte nærmere Regler for Uddeling af Ernæringskort for Tilrejsende, ogsaa for at disse ikke skulde erholde flere end der tilkom dem og sælge dem eller paa anden Maade afhænde dem her i Landet. Ved Indm. Bkg. ¹¹/₁₀ 1918 om Tilrejsendes Ernæringskort blev det derfor bestemt, at Tilrejsende ikke kunde faa Ernæringskort for længere Tid end deres Pas gjaldt og aldrig for mere end 8 Dage ad Gangen. Desuden skulde Passet afstemples og paaføres Oplysning om, for hvilket Tidsrum, Kort var modtagne. De overskydende skulde afleveres til Statspolitiet ved Udrejse af Landet, jfr. ogsaa Indm. Bkg. ¹¹/₉ 1919 og ¹⁰/₂ 1921 specielt vedrørende svenske og norske Statsborgere. — Ved Indm. Bkg. ¹⁵/₈ 1918 paalagdes der Pligt til at meddele de kgl. Vurderingskommissioner de af disse ønskede Oplysninger.

Med Hensyn til de almindelige prisregulerende Bestemmelser skal følgende anføres: For at forhindre Omgaaelse af fastsatte Maximalpriser blev det ved Indm. Bkg. ²⁰/₈ 1918 forbudt at bytte maximalprisbehæftede Varer mod Varer, for hvilke der ikke var fastsat Højestepris. Af samme Grund blev det ved Bkg. ²¹/₉ 1918 forbudt at bortsælge Maximalprisvarer ved offentlig Auktion. Saadant Salg maatte heller ikke finde Sted af Fødemidler, Manufakturvarer o. l., selv om der ikke var fastsat Maximalpris paa disse Varer, idet Bkg. om utilbørlig Udnyttelse af Konjunkturerne og Kædehandelsbkg. (Bkg. ¹/₂ og ¹⁶/₅ 1917) derved faktisk var blevet

overtraadt. Denne sidste Del af Forbudet ophævedes dog ²⁶/₂ 1919, saaledes at Forbudet herefter alene gjaldt Maximalprisvarer. For de i Bkg. ²⁰/₈ 1918 omhandlede Varer gjaldt endvidere, at de ikke maatte averteres til Salg m. v., med mindre den averterendes Navn og Bopæl var angivet i Avertissementet, jfr. Indm. Bkg. ¹¹/₁₀ 1918, ophævet ²¹/₂ 1919. Ligeledes for at hindre Omgaaelse af Maximalpriserne paalagdes det ved Indm. Bkg. ⁸/₁₀ 1918, jfr. Justitsmin. Cirk. ¹⁵/₁₀ 1918, de Handlende paa let tilgængeligt Sted at have fremlagt den senest udkomne Udgave af den af Den overordentlige Kommission udgivne „Oversigt over Maximalpriser“. Endelig blev det ved Indm. Bkg. ²¹/₁ 1919 forbudt de Handlende at beregne sig Budpenge paa Maximalvarer, medmindre en saadan Extrabetaling var fastsat og tilladt af de respektive Kommunalbestyrelser. Samtlige disse Bkg. ophævedes (²¹/₁ 1921¹⁾), men havde efterhaanden som Maximalpriserne ophævedes og Vareforsyningen blev normal længe forinden tabt al praktisk Betydning. -- I denne Sammenhæng skal det endvidere anføres, at det ved Indm. Bkg. ²⁷/₆ 1918, ophævet ²²/₂ 1919, blev forbudt at handle med Varer eller Papirer paa disse, som henlaa her i Landet, beslaglagte af en fremmed Regering. Det hændte nemlig, at der dreves Kædehandel med disse Varer, der saaledes blev stærkt fordyrede for det importberettigede Firma, der til sin Tid fik dem tildelt, naar Beslaglæggelsen hævedes. — Endelig skal det anføres, at for at Varer ikke i Spekulationsøjemed skulde blive unddraget Forbruget, blev det ved Indm. Bkg. ³/₁₀ 1918, ophævet ⁷/₉ 1920, forbudt for fremmed Regning at oplagre her i Landet Levnedsmidler og udførselsforbudte Varer, og for

¹⁾ Ved denne Bkg. ophævedes desuden flere andre Bkg. med tilsvarende Emner, nemlig Bkg. ²³/₁₂ 1915 om langvarige Kontrakter, ²⁷/₁₁ 1916 om Pligt til at anm. Prisforhøjelser paa Levnedsmidler, ¹⁵/₂ 1917 om Handel med Varer til Maximalpris og ²⁴/₃ 1917 om Forbud mod visse Blandingsvarer.

dansk Regning maatte saadanne Varer ikke oplagres længere, end regelmæssig Udøvelse af bestaaende Erhverv medførte. Samtidig ophævedes de tidligere Bkg. vedrørende dette Emne.

Med Hensyn til Bestemmelserne om utilbørlig Udnyttelse af Konjunkturerne og Kædehandel skal det anføres, at Den overordentlige Kommission efter Indenrigsminister Rodes Opfordring søgte at samle disse Regler og tilpasse dem med normale Forhold for Øje. Paa Grundlag af det saaledes givne Udkast fremsatte Indenrigsministeren i Folketinget ^{23/3} 1920 Forslag til midlertidig Lov om Foranstaltninger mod urimelig Handelsavance¹⁾. Forslaget naaede ikke til 1ste Behandling forinden Ministeriets Fald, og er ikke siden blevet genfremsat. Ved Indm. Bkg. ^{21/1} 1921 ophævedes samtlige herhenhørende Bestemmelser, undtagen forsaavidt angik de faa Varer (Korn, Sukker, Spiritus m. v.), for hvilke der stadig gjaldt en Regulering, og som derfor var indførselsforbudte. Hermed var de Bestemmelser hævede, der havde mødt stærkest Modstand af alle Krigsaarenes Indgreb, hvilket maa siges at være forbavsende, da de jo ikke som f. Eks. en Del af Lovene vedrørende Landbrugets Aflevering o. l. direkte greb ind i de paa-gældendes hele Arbejdsmetode og undertiden i Virkeligheden truede Produktionsmulighederne (Opretholdelse af Kvægbestanden m. v.). Den til Tider ganske ubeherskede Kritik af og Modstand mod disse Bestemmelser maa da i det hele anses for Tegn paa, at de paa-gældende Kredse var i Besiddelse af en ringere samfundsmæssig Disciplin end Landbruget — som Helhed taget; thi der kan i denne Sammenhæng neppe for Alvor lægges nogen Vægt paa, at disse Bestemmelser ikke hvilede paa en særlig Lov, men var udstedt i Henhold til den almindelige Bemyndigelse, som Loven af ^{7/8} 1914 gav Indenrigsministeren og som delvis var delegeret til Den overordentlige Kommission.

¹⁾ Vedrørende Tilsyn med monopoliserede Virksomheder (Trustloven), se S. 186.

Ved kgl. Andg. ¹⁵/₁ 1921 blev denne ophævet og erstattet med et „Raadgivende Udvalg“ med Departementschef Riis-Hansen som Formand og med en Repræsentant for hver af de fire politiske Partier som Medlemmer.

Hvad angaar selve Loven¹⁾ af 7. August 1914, da var denne som anført i Indledningen til denne Oversigt ændret ved Lov af ¹¹/₄ 1919 om Afvikling af de overordentlige Foranstaltninger. Ifølge denne Lov skulde, saalænge Loven af ⁷/₈ 1914 var i Kraft, et af Rigsdagen valgt 8 Mands Udvalg repræsentere Rigsdagen ved Forhandlingerne om Afviklingen af Loven af 7. August, saaledes at Udvalget dels skulde godkende bestaaende Bestemmelser dels nye af Indenrigsministeren udstedte. Naar 7 af Udvalgets Medlemmer godkendte en Bekendtgørelse, var Sagen afgjort; i modsat Fald indstillede Udvalget Sagen til Rigsdagen til endelig Afgørelse. Indenrigsministerens Ret til at ophæve gældende Bestemmelser forblev uændret i Kraft. Lovens sidste § paalægger Indenrigsministeren at forelægge Forslag til Lov om Tilsyn med monopoliserede Virksomheder. Dette skete ved det i Folketinget den ²⁷/₈ 1919 fremsatte Forslag til Lov om Tilsyn med visse Virksomheder, „Trustloven“. Forslaget blev ikke færdigbehandlet, genfremsattes i Folketinget ⁸/₁₀ 1919 og kom til 1. Behandling i Landstinget ¹¹/₃ 1920. Forslaget behandledes ikke færdigt her før Ministeriets Fald, men genfremsattes af den nye Regering i Landstinget den ¹⁸/₁₁ 1920 og henvistes til Udvalg, hvorfra det ikke senere vendte tilbage.

I Henhold til Afviklingsloven ophørte Lov af ⁷/₈ 1914 at have Gyldighed fra ¹/₉ 1919. Det bestemtes derfor ved Lov ³⁰/₈ 1919, at Bekendtgørelser om prisregulerende Foranstaltninger m. v. fremtidig skulde udstedes efter i alt væsentligt tilsvarende Regler som dem, der var fastsat i Afvik-

¹⁾ Ved Statsmin. Bkg. ¹⁴/₆ 1920 henlagdes Sager vedrørende Korn, Brød, Sukker o. a. særlige Landbrugsvarer fra Indenrigsministeren til Landbrugsministeren.

lingsloven af $^{11}/_1$ 1919. Ved Lov $^{30}/_3$ 1920 forlængedes Loven af $^{30}/_8$ 1919, der skulde være udløbet $^{15}/_4$ 1920, til $^{15}/_{10}$ 1920; ved Lov $^9/_{10}$ 1920 til $^{15}/_4$ 1921 og ved Lov $^{15}/_4$ 1921 til $^1/_{11}$ 1921. Ved Lov $^{31}/_{10}$ 1921 ophævedes Indenrigsministerens Bemyndigelse efter disse Love til under Medvirking af Rigsdagens Afviklingsudvalg at træffe prisregulerende Foranstaltninger. De bestaaende Bestemmelser (Spiritus- og Ølrestriktionerne) kan ophæves af Ministeren eller af Rigsdagen, naar Udvalget efter Begæring af mindst 2 af dets Medlemmer gør Indstilling herom.

IV. Landbruget

samt følgende Asnit vil fremkomme i senere Hefter.
